חדש במיוחד לקיבוציקים

דף ירוק

„כדאי לי
בפנאי לי"
מרכז הרשת
שפע חומרים וציוד
למלאכות יד ואומנות
חוגים והדרכה במקום
מכבדים המחאות
של ארגוני הקניות
מבצע לקייטנות
פנאי לי בע"מ
דרך פ"ת 126 ת"א
טל. 250332 ,258710

מוסף על המשמר בתנועה הקיבוצית. מס' 221, 14 ביולי 1987 י"ז בתמוז תשמ"ז

„גרמתם לנו לפקפק באמינותכם. אנו מבקשים הכחשה והתנצלות במקום בולט בעיתונכם" (להלן תגובתכם, עמ' 2־3, 13)

„המשיחיים הם אלה, שהופכים את גן־העדן שבחלומות לבלתי אפשרי, או לגיהנום" (רוצחי החלומות, עמ' 16)

„אינני מוכנה שגברים יהיו שוב אלה שיעשו ואילו אנחנו, הנשים, נזדנב מאחור" (לא־כלום־היום, מחר־הכל, עמ' 7)

הטריבונאל העממי של כפר־מסריק כבר שפט את שלומית והרשיע אותה. פסק־הדין: אשמה בעבירה על חוקי המדינה!! (הטריבונאל העממי של כפר־מסריק, עמ' 4)

המרכז הישראלי להשכלה

מציע לך תוכניות לימוד והשתלמות לפי בחירתך

- 265,000 למדו כאן!
- 39 שנות נסיון
- צוות מורים מעולה
- יעוץ והכוונה אישית

המרכז:
תל־אביב, ויצמן 53. טל. 03־263185־9
ההרשמה בשעות: 16.30־20.30, 08.00־14.00
ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
מפעלי תרבות וחינוך בע"מ

הוצאה לאור

בוא גם אתה להשתלם במישלב

להלן תגובתכם

גובל בפלילים

איש אינו בא להכחיש, שבשנים האחרונות פקדו את התנועה הקיבוצית מצוקות ובעיות והדבר בא לידי ביטוי בכל כלי התקשורת ובוודאי בעיתונות „הקיבוצית".

ואולם בחינה כמותית ו„איכותית" של עזיבת הקיבוץ יכולה להיעשות על בסיס נתונים מיפקדיים, סקרים או מחקרים. נתוני מיפקדים, שהינם המלאים והמדוייקים ביותר, מסוכמים כתום כל שנה והם מתארים את המציאות של שנים חולפות. נתונים על המתרחש בהווה אפשר לקבל באמצעות סקרים מרגמיים, שדיוקם יהיה ברמה זו או אחרת של הסתברות.

במציאות, בני אדם מעריכים מצבים ומעצבים תיאורים או דימויים גם בדרך של התרשמויות מצטברות.

לדוגמא, בקרב פעילים עשויה להיווצר תחושה על מצבו של הקיבוץ או על תופעות מסויימות בחייו, כתוצאה מביקורים בקיבוצים ושיחות עם חברים ובעלי־תפקידים; אפשר לעיין בעלוני קיבוצים; לראיין אנשים ועוד ועוד. תמונה המתקבלת בדרך זו, עשויה לשקף במידה זו או אחרת מציאות וגם לשמש בהתנהגותם את היחיד ואת הציבור.

הנתונים שהופיעו בכתבה „בארזים נפלה שלהבת" נשאו אופי כזה, ורק על בסיס זה ומרמה זו היתה הצדקה להצביע על סימנים מדאיגים של ריבוי עזיבות ושל ריבוי עוזבים משכבת גיל הארבעים, כמו גם איפיונים אחרים של העוזבים.

אילו הסתפקה כתבת הפתיחה המרכזית בעיקרי הדברים, בלי ציון מספרים ושמות ובלי הקביעות הכלולות בכותרת ובשלוחותיה, שלא היה להם כל ביסוס יציב, אפשר היה לראות בה הצגה של הערכות על המצב בקיבוצים ועל האווירה השוררת בהם ובתנועה.

ואולם הכתבה הזאת ביקשה ליצור רושם, כאילו בדק כותבה את הנושא על רוחבו ועומקו ושבידיו חומר מוצק, המאמת את התיזה שלו, שפרט לגורם הכלכלי (הידוע לכל) „גיל הארבעים" הוא „מהגורמים העיקריים לגל העזיבות הפוקד הקיץ את התנועה הקיבוצית, שכמותו לא ידענו שנים".

למטרה זו נהגו הכותבים בדרך בלתי־אחראית הנוגדת כל אתיקה עיתונאית, שבמקרים מסויימים גובלת בפלילים (חוק לשון הרע).

מתוך כ־250 קיבוצים, בשתי התנועות הקיבוציות הגדולות, הוצגו במסגרת „13 קיבוצים בלחץ", ולכל אחד מהם הוצמדו מספרים על עזיבות וציונים על מצבם הכלכלי או על מצב מפעלים בקרבם.

כלל ראשון של סוקרים וחוקרים הוא, שבשעה שמפרסמים מימצאים מציינים איך נקבעו הנבדקים, איך נאסף החומר.

ממי שאבו הכותבים את המידע? התקשרתי אישית לשני קיבוצים של הקבה"א הכלולים ברשימה ואנשים מוסמכים, מזכיר ורכז משק, מסרו לי שהנתונים אינם נכונים. ונוסף לזה, קיבוץ בודד הוא אישיות, כיחיד הבודד. חייבים לכבד את פרטיותו, לפחות בכך שמפרסמים נתונים בדוקים ומדוייקים תוך קיום מגע עמו. הרי מדובר בדברים אובייקטיביים, שלא ניתן להסתיר. מותר לציין את מקור המידע.

זה מה שנוגע לתחום האתיקה. אך לגופו של עניין, בנושא העזיבות, אין כל משמעות לציון מספר עוזבים בקיבוץ זה או אחר, שהרי העזיבות הן תופעת לוואי תמידית בתנועה הקיבוצית. כדי להמחיש זאת, אציין, שבשנים 1977 ועד 1980 עזבו בקיבוץ הארצי כל שנה כ־1000 חברים

נני כהן: „אין כל משמעות לציון מספר העוזבים בקיבוץ זה או אחר, שהרי העזיבות הן תוספת לוואי תמידית בתנועה הקיבוצית. למשל, בשנים 77'–80' עזבו בקבה"א כל שנה כ־1000 חברים ומועמדים. בממוצע 12.13 חו"מ לקיבוץ."

ומועמדים. (בשנים שלאחר מכן הפסיקה המח' הסטטיסטית לכלול את הנתון הזה במיפקדי האוכלוסיה השנתיים. אני מביא נתונים על הקבה"א בלבד, כי אני מצוי בהם). בממוצע, כ־12.13 חו"מ לקיבוץ, מכיוון שישנה שונות רבה בין הקיבוצים לגבי עזיבות, הרי ברור, שהציון, שבקיבוץ זה או אחר עזבו 4־5 זוגות או כך וכך משפחות, אין לו כל משמעות לגבי תיאור המצב הכללי, וביחס לקיבוץ הבודד עשויה להיות לו משמעות, רק במידה שמציגים אותו בדרך השוואה לשנים קודמות.

מ־13 המקרים שהוצגו במסגרת, משמעות כזאת היתה רק לגבי קיבוץ שבו עזבו כ־12 משפחות, בשעה שב־20 השנים האחרונות כמעט ולא היו בו עזיבות.

גם הכותרת המרכזית „בארזים נפלה שלהבת" אין לה ביסוס להכללה. כשמציינים כמה עשרות עוזבים, שמילאו תפקידים מרכזיים בקיבוץ, מתוך

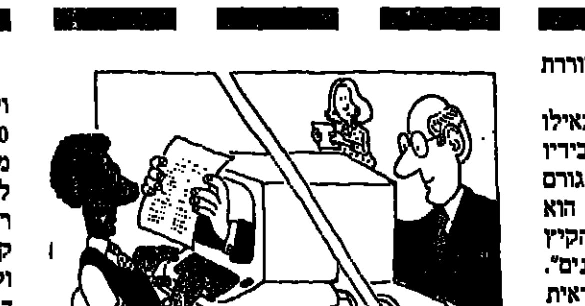

כ־70.000 חברים ומועמדים, לא ברור אם תופעה זו היא מאפיין מרכזי של „גל העזיבות". מה עוד, שעזיבות מהסוג הנזכר התרחשו בכל הזמנים.

האיפיון ה„איכותי" של העזיבות, לא ניתן לעשותו, מבלי בחינה כמותית ממשית וכוללת של התופעה. במבט היסטורי, היו תקופות, שעזיבת אנשים מרכזיים ומוכשרים היתה בולטת בהן יותר (עם הקמת המדינה ואחרי מלחמת ששת הימים). כיום אפשר למצוא את אותם אנשים במשרות ציבוריות על סוגיהן ובכל תחומי החיים.

החמורה ביותר היא הרשימה על „הפן הסטטיסטי", שבאה לשוות לעיסוק בנושא אופי עובדתי ומדעי כביכול, כאשר במציאות לא היה כל קשר ענייני בין החומר הסטטיסטי לבין הטענות המוצגות. מה עוד שבריעבד התברר גם שהנתונים הסטטיסטיים המופיעים בכתבה, אינם מסייעים להארת הנושא, כדברי הכתב עצמו: „המסקנה היחידה האפשרית (והמפתיעה) העולה מבחינתו המדוקדקת של החומר הסטטיסטי... שלא ניתן להסיק מסקנה משמעותית על ממדי העזיבות בתנועות בשנה האחרונה..."

להלן הוצגו נתונים על הקבה"א ובהם צויין גידול של 2.3% בחברים ומועמדים ב־1986. מיד לאחר זאת נכתב, „אלא, שהדיווחים המגיעים מקיבוצים רבים מציירים תמונה פחות ורודה. ב־1986, בצורה מתונה, ובמחצית הראשונה של 1987, בצורה יותר מוחצת, מדווחים מזכירי קיבוצים על עזיבה משמעותית של משפחות בגילאי הביניים (30־38). נראה בבירור שאין קשר בין הנתונים הסטטיסטיים לבין ה„דיווחים" המגיעים מהקיבוצים."

הכותב מסתמך רק על הדיווחים האלה ולפיהם ולפי הערכות בקבה"א, לדבריו, עזבו ב־1986 600־700 חברים. הוא קובע שמספר זה מצביע על מגמה, מבלי שיהיה מודע עד כמה אין זה רציני, לראות ב־700 עוזבים ב־1986, סימן למגמה של ריבוי עזיבות, כאשר ידוע שמספר העזיבות בשנים קודמות היה גדול יותר (לפי סיכומים מיפקדיים ולא לפי הערכות, ואני בכלל לא מתייחס למידת דיוקם של המספרים שהוא מציין).

ידוע שחומר סטטיסטי אינו קל לקריאה. חוקרים וסטטיסטיקאים עורכים לוחות של נתונים תוך ציון מקורות והבהרת מושגים.

עיתונאי צריך לדאוג במיוחד להצגה מובנת וקריאה של הנתונים. לעומת זה כותב „הפן הסטטיסטי" הציג בערבוביה נתונים סטטיסטיים עם מספרים שהתקבלו מהערכות והנוגעים לכלל האוכלוסיה, עם נתונים הנוגעים לקבוצות של אותה אוכלוסיה. בנוסף לזה הוא אימץ לעצמו תכסיסים מפוקפקים בהצגת דבר והיפוכו בתחום הסטטיסטי. הוא בדה חברים „בקיאים" בנושאים מסויימים כבדוגמה הבאה: „בדיווחים המגיעים מן השטח אפשר לזהות את אותן המגמות הקיימות בקבה"א ומספר העוזבים, לפי מקורות שונים, נע (בתק"ם) בין 1500־2000 חברים".

דרך הצגה זו באה להוכיח באותות ובמופתים, שהתנועה הקיבוצית מצויה בעיצומו של משבר, מעבר לעובדות המצויות והנתונים הידועים.

בתחושתם העיתונאית את אווירת המשבר האוחזת חלקית בתנועה הקיבוצית, בעקבות המצוקות הכלכליות וההתרחשויות בבית־אורן, הניחו הכותבים שזו קרקע נוחה לגייס כל תחמושת אפשרית, מותרת וגם מפוקפקת, כדי להטיל פצצה עיתונאית, ובכך נהגו בצורה בלתי אחראית לא רק כחברי תנועה, כי אם גם כעיתונאים ראויים לשמם.

נני כהן / חצור
מח' החברה של הקבה"א

באשר לסגנון

בכתבה „בארזים נפלה שלהבת" („הדף הירוק", 220) מצאתי פעמים אחדות משפטים, דוגמת: „עוזבים בגילאי 40־30", הדורשים שני תיקונים (לשוניים).

הצורה הנכונה היא: עוזבים גילאי 30־40 (זהו הסדר העברי של כתיבת מספרים, מן „הקטן" אל „הגדול"); גילאי, ללא בי"ת, לא „בגילאי". כי גילאי הוא אדם בגיל מסוים (ולא קבוצת־גיל סטאטיסטית).

בידקו נא בכל המילונים. גילאי, כמו עיתונאי, חקלאי — הוא בן־אדם השייך לקבוצה מסויימת.

„חברים בגילאים" הוא משפט בלתי־אפשרי, כמו גם „כתוב בעיתונאים" הוא משפט בלתי־אפשרי.

תודה על תשומת לבכם.

שמואל לולב
אפיקים

לטלטל את הכל

רשימתי זאת, עיקרה נסיון הסבר לתופעה המסוכנת שנקלענו אליה, דבר שחסר מאד ברשימה „בארזים נפלה שלהבת". סטטיסטיקה המשקים ומספרי העוזבים, גילם ואיכותם — מזעזעת. טובי חברינו קמים והולכים — ואנו שותקים.

משפחות, משכילים, אנשים מרכזיים בני־ארבעים, קמים והולכים בצער, איש איש לדרכו. שתיקתנו כשתיקתם: הסכמה, הוראה כאשמה. שמא באמת לריק היו חיינו ואין תקווה לקומונה?

אנסה לעמוד כאן על שלוש נקודות, שיש בהן תורפה לקיומנו.

א. השוויון שהכזיב —

במאבק על הגשמת הציונות בארץ־ישראל, נבחר שוויון הרכוש הפרטי כמכשיר להתאגדות פועלים, כתנאי ליצירת משק וחברה של יהודים. זו לא פראות, כך נוצר הקיבוץ.

המטרה היתה, הפיכת בני בורגנים ומשכילים, לפועלים ועובדי־כפיים. השיטה היחידה שאיפשרה זאת היתה הצוותא. הצוותא התאפשרה בזכות ובתנאי של שוויון חומרי בין האנשים. המניע ליוזמה אישית של דור־המייסדים, לא היה שוויוני כלל וכלל: אש פנימית בערה בכל פרט — לתרום, לתת, להכליט את ייחודו לטובת הכלל. האינטרס המשותף לא היה נחוץ, כי היתה תמורה לפרט באותן תכונות: עניין אישי רב, הזדהות עם הכלל, הערכת החברה.

השוויון היה נקודת ארכימדס להצלחת הקיבוץ בפתרון הציונות. עליו היתה גאוות הקיבוצניק מלפני חוץ ויראת הכבוד של העולם החיצון, לקיבוץ, בינתיים חלפו שלושה דורות.

מה קורה בהווה?

הגאווה נעלמה, וביראת־קנאה מביט הקיבוצניק על חברו ש„בחוץ". נקודת המוצא, תרומת הפרט למען הכלל, פינתה מקומה לנוסחה חדשה: מימוש עצמי שלי, באמצעות הכלל.

נורמת צניעות־הרכוש פינתה מקומה לחברת־השפע, רדיפת־החומר וקדושת הקניין. כניסת מקורות מימון פרטיים מבחוץ, איפשרה לרבים מאתנו להשיג מאווייהם, ולא באמצעות החברה.

באחת — אידיאולוגיית השוויון ושותפות הרכוש שאיפיינה את הקיבוץ, נזנחה ע"י החברים. אימצנו לנו את נורמת קדושת הקניין הפרטי, זו המשמשת אבן פינה לחברה הרכושנית הסובבת לנו.

עירעור תשתית השוויון בקיבוץ הוא תהליך איטי ומתמשך. ראשיתו בקומקום החשמלי, והמשכו בכל אותן מתנות, ירושות, הכנסות צדדיות

יעקב: „רבים בינינו רואים את התהום בדיוק כמו העוזבים, ושותקים, כי להתמודד, פירושו לקום, לומר, לכתוב, לטלטל את הכל. פירושו לריב עם חברים טובים ולהישאר בודד בבית. היש מי שרוצה בכך?"

והכנסות בנק פרטיים. אפילו שמשקלן הכמותי של חריגות אלו עדיין נמוך, יחסית, למירב הדיווחים המשותפים, הרי משקלו הרגשי של נזר הרכוש והאפשרויות בין חבר לחבר, יוצר דיאמון בכלל.

בקונפליקט הזה, בין המסגרת השוויונית לבין הצאויים לפרטיות, יוצא השוויון מפסיד. כל נסיונות ההתגברות ע"י השוואת רכוש כלפי מעלה, רק מרחיקים את פסגת השאיפות אל העבירה בשאה בתור. הקומונה, שהיתה הצלחת פלא בתנאי המר־כלל, הפכה להיות בלתי־אפשרית בחברת השפע, בה הקניין הפרטי משמש כדגל. מכאן נסתנה, כי מאבק תכליתי בעד שוויון מחייב הרחקות מן השפע, ויתור כללי שלנו על מותרות החומר של העולם הזה.

ודאי שנזכור: הציונות היתה המטרה והקומונה שימשה לה מנוף. ההתיישבות היתה אתגר ליעודים, ושיתוף הרכוש איפשר הגשמתה. משך הזמן החלפנו מטרה באמצעי: השוויון הפך לערך מקודש, למטרה, שקשה מאוד לקיימה, להשיגה. גם אתגרי הציונות ושימשו לו מגן וקרש הצלה. לשמנו חשבנו, שעוד משימה, עוד היחלצות התיישבות, יחזירונו אל מקור המים הזכים. באה הציונות וטפחה על פנינו.

ב. בריחת המוחות —

יתרון הקיבוץ על סביבתו הרכושנית היה בעליונותו הכלכלית, טכנולוגית, תרבותית, החכלתית, בטחונית, מוסרית ועוד. איננו חיים על אי בודד, אלא נתונים יום יום בהתמודדות עם הסביבה. מאזן יתרוננו יקבע עתידנו.

סדקים עמוקים בוקעים בכל שטחי חיינו. אנו נבחן, אחד לאחר, את הישגינו בתחומים הנ"ל כיום — נבחין כי במירב התחומים עברנו לצד הפיגור.

בתחום אחד יתרוננו בולט ביותר: עזרה סוציאלית לפרט, לילד, לזקן, לחולה; שירותי רווחה ובטחון קיומי לכל נפש; הניתוק בין דאגת הפרנסה לבין התמורה המובטחת, הפך להיות הגורם המושך לחיות בקיבוץ. כל זה ממש נפלא. בתנאי: שיום אחד התברר כבר, שאין כיסוי כלכלי לקיבוץ.

חברתנו נותנת הגנה לחלשים, לבינוניים ואכזבה לשאפתנים, למוכשרים. כאשר נוח לנו בחממה — מדוע נתאמץ? כאשר הבינוניות הפכה לקמע־הישרדות וקיום בחברה שוויונית, אין צורך להשתמש בידע: הוא מקומם ומפריע. מכאן החלטות כלכליות מתקבלות לפי תחושת אצבע, ומפעלי תעשייה מודרניים מנוהלים כחובבנות. לכן קמים אנשי המקצוע ופורשים. הם פשוט מיותרים.

ג. שתיקת הנשארים —

בלט ברשימה, שאין הסבר לתופעה, לא על־ידי ההולכים ולא על־ידי הנשארים.

מדוע אין התמודדות? מה משמעות השתיקה? משמעותה הסכמה — כי רבים בינינו רואים את התהום, בדיוק כמו העוזבים. קנאה — משום שלא כל אחד בגילו וכישוריו, מסוגל לפרוש. פחד — כי לומר שהמלך עירום, ולהמשיך ולחיות בתוך חברתנו הסגורה, זה די מפחיד.

להתמודד, פירושו לקום, לומר, לכתוב, לטלטל את הכל. פירושו לריב עם חברים הכי טובים ולהישאר בודד בבית. היש מי שרוצה בככך?

לכן אנו שותקים, ולכן גם אני מעדיף בעילום שמי.

(—) יעקב
גבעת־חיים א.

הדף הירוק

עורכים: ארנון לפיד ויעקב לזר
משתתפים: עמירם כהן, רונית יהל, סימה באר, עודד ליפשיץ, אהוד דור, זיוה שילה, דינה רמג' ושלמה גלזר
עיצוב גרפי: רחל רביר
מזכירת המערכת: רותי קדוש
צלמי המערכת: בועז לניר ומאיר פרטוש
מודעות: חיה קוסב
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, 67771, ת"א
טלפון: 03־378833
מען למכתבים: שק דואר נעול 61999
תוכן המודעות על אחריות המפרסם בלבד
זכויות הגרפיקה שמורות

סטריאו פלוס
כל מה שרצית בסטריאו
אולם התצוגה הגדול ביותר
המחירים הזולים ביותר
סטריאו פלוס
רח' אידלסון 7, קומה ב', פינת בן־יהודה 9, ת"א
טל' 03־656027

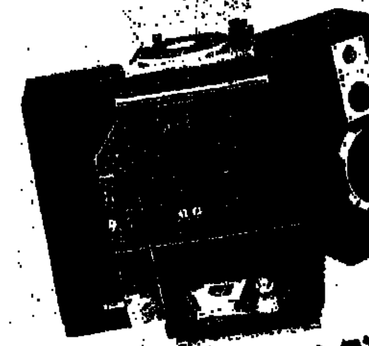

תצוגה מרהיבה
של סטריאו 1987
מבחר מערכות ורמקולים
מבחר קומפקט דיסק
מחירים נוחים ואפשרות לתשלומים
JVC, ROTEL YAMAHA, ONKYO, MARANTZ, AIWA LUXMAN WHARFEDALE, PIONEER, JAMO, JBL, BOSE, TEHNICS, BEW, ADC, SANYO ואחרים...
מעבדת שירות תיקוני מערכות ורמקולים
סטריאו שירי
איתך לאורך שנים!
הרצל 59, חיפה. טל. 671273

בניגוד מוחלט לעובדות

בגליונכם האחרון פרסמתם (תחת הכותרת „קיבוצים בלחץ") ידיעה על קיבוץ רשפים בזו הלשון:

„320 חברים. משנת 86' עזבו 12 זוגות. רוב העוזבים בגילאי 30+. עזבו בעלי תפקידים, כמו מהנדס־כימיה של המפעל ומרכז ועדת עבודה".

סוף ציטוט.

אנו חושבים שאתם רשאים לפרסם כל ידיעה מכל גורם. אלא שלדעתנו אתם חייבים לבדוק את מהימנותה עם הנוגעים בדבר, במקרה זה קיבוץ רשפים.

מה שפרסמתם על רשפים לא תואם את המציאות וזה בניגוד מוחלט לעובדות. אנו רואים בפרסום פגיעה קשה בקהילה כולה. והגרוע מכל הוא פרסום פרטים אישיים, שאין להם שחר.

גרמתם לנו לפקפק באמינות עיתונכם ובאמינות העובדות המתפרסמות בו. האם זאת שאלה של מידת המקצועיות שלכם? אולי של זווית הראייה שלכם?

אנו פונים ומבקשים לפרסם את מכתבנו במלואו עם הכחשה והתנצלות במקום בולט בעיתונכם, למרות הנזק שנגרם.

אסתר לבנת, אברום לנרח
מזכירי קיבוץ רשפים

יוכית, אבל יאהבו

שותפים אנחנו להרגשה, שהתנועה הקיבוצית ואנחנו בתוכה, נתונים באחת משעותיה הקשות והעצובות.

כואבים ודואגים אנחנו לעתידו של הקיבוץ נוכח מה שקורה בו ומסביבנו.

רוצים ומוכנים אנחנו לשאת באחריות למעשינו ולמחדלינו ולתת להם ביטוי ציבורי ולא לתפוס מחסה מאחורי עשן, סילוף האמת או הסתרת העובדות.

נוטלים אנו יחד עם כולם חלק בהקצאת משאבים אנושיים וכספיים לקיום עיתונות תנועתית, מתוך רצון והכרעה חופשית.

רואים אנחנו בעיתונות אמצעי חיוני לחברה ולתנועה, כציבור, הרוצה לדעת להבין ולהשפיע על סביבתנו הקרובה והרחוקה.

אבל אנחנו, חברי בית־אלפא, יש בלבנו כעס, רוגז ואינחת עמוקים מחלקנו בכתבה „בארזים נפלה השלהבת" („הדף הירוק", 220) ויותר מזה במכתב ההתנצלות של העורך (א. לפיד מה־1.7.87) לחברי בית־אלפא.

על מה נזעקנו?

על פרסום עובדות לא נכונות ביחס למספר משפחות, שכביכול עזבו וציון רמתם והשכלתם המקצועית כגורם.

על דיווח לא מדויק מהנעשה במפעלי התעשייה שלנו, שעה שכולם מתקשים לעמוד בהזמנות.

על כתיבת מאמר המתבסס, כביכול, על תחקיר הכולל עובדות לא בדוקות בלא פירסום שמות הכתבים העומדים מאחורי הכתבה, אלא רק באופן קולקטיבי־אנונימי: „כתבי 'הדף הירוק' מדווחים".

על פרסום מאמר, שעולה ממנו טעם של שמחה לאיד וחיפוש סנסציה לשמה.

ויותר מכל — מההגיון והרציונל העומד מאחורי כתיבת מאמרים מסוג זה, שבאו לידי ביטוי במכתב של העורך לחברי בית־אלפא, תוך בקשת סליחה והתנצלות על הטעות שנפלה בדיווח.

כותב ארנון: „כבנושאים רגישים אחרים, גם בנושא זה, העזיבות, ככל שניסינו להגיע אל „המקורות המוסמכים" בקיבוצים ובתנועות, נתקלנו בקיר אטום. מחד הגיעו אלינו, וודאי גם אליכם, שמועות ונתונים מדאיגים על היקף גל העזיבות השנה, מאידך — לא איפשרו לנו לקבל נתונים בדרך ישירה וגלויה, כפי שראוי ומקובל ביחסי עיתונות־מימסד.

היות שראינו מחובתנו להפר את קשר השתיקה על הנושא הכאוב הזה, אפילו בלא שיתוף הפעולה הרצוי, נאלצנו לפעול בדרכים שהן, אמנם, לגיטימיות ובכל זאת לא חביבות עלינו, ולנצל לשם כך אנשי קשר, קרובים ושליחים למיניהם. אלה היו מקורותינו, שברובם נתגלו אמינים ומדוייקים, ובחלקם הקטן כמוטעים, ועליהם אני מצטער.

אני שב וחוזר על התנצלותי, בברכת חברים לצרה, ארנון — הדף הירוק".

מהדברים של ארנון עולה, שבנושאים רגישים של חיינו הקיבוציים יכולה העיתונות שלנו לטפל ככל עיתונות אחרת ובדרכים, שנדמה היה לנו שאינן מקובלות בחיינו הקיבוציים.

אמות המידה שלנו בביקורת, על תופעות שונות בחיינו, בבית הקיבוצי פנימה, הן ייחודיות לצורת החיים הקיבוצית. במישור הבין־אישי, או בכל נושא אחר, כולל פרסום.

ובהתבסס על קריטריונים אלה, אנחנו חושבים שהעיתונות שלנו היא לא ככל העיתונים. היא יותר, כפי שנורמות החיים שלנו הן לא כמו של כולם אלא הן יותר. זה לגיטימי לחשוב ולהרגיש כך. ויחד עם זה, אין זה עומד בסתירה לצורך לבטא לשקף ולתאר את העובדות כהווייתן וכל זה, מתוך אחריות, וסולידאריות עם הציבור הקיבוצי, שנתון גם כך בהתקפות שלוחות רסן מכיוונים שונים.

אחריות אינה עומדת בסתירה לחרות היחיד, לחופש הביטוי והדיווח. אלה מעלה אותן לרמה יותר גבוהה. מותר לנו לא להיות אובייקטיבים כלפי עצמנו באופן הפוגע בנו. לא כל האמצעים כשרים לחשיפת האמת ובוודאי לא לחצאי אמיתות.

העיתונות שלנו לא נתפסת על ידנו כגורם חיצוני, ויחסנו כלפיה הוא לא כמו כלפי מימסד, כפי שעיתון בבית אינו מימסד לגבי החברים. וגישה זו היא סוד כוחנו ולאו דווקא חולשתנו.

יש סכנה, ועליה יש להתריע, שחברינו הרואים בעיתונות מקצוע, יושפעו מדרך פעולתם של עיתונאים ועיתונים שונים, שמירת אחריותם ותחושת שליחותם לא חורגת מטובת עצמם או מראיית התוצר של עבודתם כדבר לשמו.

כן, אנחנו מצפים מחברינו בכל מקום, ואולי אף יותר מאלה המייצגים אותנו, להיות רגישים, פתוחים ומעורבים במה שנעשה בבית הקיבוצי ולא לעמוד מנגד.

משה שביט
מזכירות בית־אלפא

הערות המערכת:

א. באיסוף הנתונים לכתבה „בארזים נפלה שלהבת". השתתפו כמעט כל אנשי „הדף הירוק". מסיבה זו, ורק זו, נחתמה הכתבה ע"י „כתבי הדף הירוק". האחריות על הנכתב נופלת, כמובן, על העורכים.

ב. לא כל נתוני העזיבה בקיבוצים השונים אושרו ע"י מזכירי הקיבוצים.

המספרים נבדקו ואומתו בדרכים אחרות ורובם ככולם נכונים. בין אי־הדיוקים המעטים שנפלו, חלקם הם עניין של סמנטיקה (הגדרת עזיבה כשנת חופש, לעיתים יותר ע"פ רצון הנשארים מאשר זה של ההולכים) וחלקם הם טעויות עליהן אנחנו מתנצלים.

מערכת „הדף הירוק"

רכזי קניות - חברי קיבוץ
קלטות איכות RKL
בעשרות קיבוצים נהנים החברים מקלטת איכותית ברמה גבוהה ביותר.
קלטות R.K.L - איכות ללא פשרות.

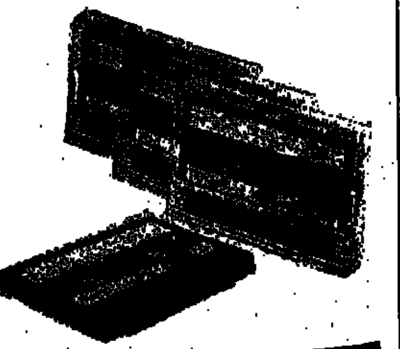

הפצה:
• גיל אימפורט טל. 04-829547
• אופטימל טל. 04-662462
• צחי מעבדות טל. 03-304405
• מוצרי תכן טל. 03-263267
ירושלים, חיפה, באר־שבע
ארדל בית־זרע

סוף סוף גם בארץ!!!
Sherwood®
איכות וחידוש שאתה יכול להרשות לעצמך
מבצע קומפקט דיסק

★ תכנון ובניה לפי תקנים אמריקאיים
★ 3 קרני לייזר
★ 20 זכרונות
★ הפעלה עם שלט רחוק
★ 4-Time over Sampling
מכירה גם בתמחאות
אמנון סאונד אלקטרוניקס בע"מ
טל. 03-295620

הטריבונאל העממי של כפר־מסריק

עדיין לא ברור אם יוחלט להעמיד לדין את חברי משלחת השמאל להונגריה. אחת הנוסעות, שלומית מוסקוביץ, כבר נשפטה, הורשעה, ואף הוטלו עליה סנקציות. קיבוץ זריז, כפר־מסריק

כששלומית מוסקוביץ מכפר־מסריק שבה ממפגש בודפשט עם משלחת אש"ף, סערו הרוחות בקיבוץ. גם משום ששלומית נסעה ללא אישור מראש של מוסדות הקיבוץ, וגם בשל ביקורת על המפגש ומטרותיו.

ב־18.6.87, ארבעה ימים אחרי הנחיתה בנתב"ג, החליטה המזכירות לגנות את שלומית משלושה טעמים, שפורטו בפרוטוקול:

"...א. פגיעה בכלל הקיבוצי הנוגע לסדרי נסיעה לחו"ל.

ב. קיום מגעים עם אש"ף, דבר המנוגד לעמדת התנועה.

ג. קיום מגעים עם אש"ף, המהווה עבירה על חוק המדינה..."

זכותו של כל קיבוץ לנקוט עמדות בכל נושא חוקי או פוליטי, ולגנות חברה שלדעתו חרגה מהחלטות הקיבוץ והתנועה. אולם, מרוב להיטות לשמור על חוק המדינה האוסר מגעים עם אש"ף — חוק שמפ"ם, התנועה הפוליטית של כפר־מסריק, הגדירה כחוק מתועב — פגע קיבוץ כפר־מסריק פגיעה חמורה בזכות־יסוד חוקית של כל אזרח, ובמקרה זה שלומית: הזכות להיחשב כחפה מפשע, כל עוד לא הורשעה כחוק.

בשלב זה נחקרת שלומית במשטרה. לא הוצא נגדה כתב־אישום ובוודאי שלא הועמדה לדין ולא הורשעה.

הטריבונאל העממי של כפר־מסריק כבר "שפט" את שלומית ו"הרשיע" אותה בשתי ערכאות: מזכירות ושיחה. "פסק הדין": "אשמה" בעבירה על חוקי המדינה!

השיפוט והגינוי בבית, עלולים לגרום נזק חמור לשלומית: גם בחקירה המשטרתית והמשפטית, וגם בציבור. רבים, ולאו דווקא מ"כוחותינו", יוכלו לשאול אותה, מדוע היא טוענת שלא עברה עבירות, כשקיבוצה קבע שהיא עבריינית?

יש לשער שעל שופטים מקצועיים, אם וכאשר יוחלט בכלל להעמיד את שלומית לדין, השיפוט־המהיר־בהתנדבות של כפר־מסריק לא ישפיע. אי־אפשר לומר אותו הדבר לגבי רעת הקהל. גורם נוסף חמור ביותר הוא שאפילו לא מאפשרים לה להתגונן. מזכירות הקיבוץ, ש"שפטה" אותה, גם סתמה את פיה ואסרה עליה להתראיין לתקשורת!

יוצא ששלומית, כחברת קיבוץ, נמצאת במצב נחות מזה של כל אזרח (רפי סוויסה למשל), שגם בהיותו חשוד אינו מנוע מלטעון בפומבי מדוע, לדעתו, הוא חף מפשע!

אם לא די בכל זה, יש גם החלטה רביעית: "...המזכירות הבהירה לשלומית בצורה הברורה ביותר, שהקיבוץ לא יעמוד מאחוריה באם יהיה סיכון משפטי וציבורי של הפרשה".

לה אסור להגן על עצמה, וגם הקיבוץ לא ייחלץ לעזרתה...

ההחלטה שלא לעמוד מאחורי שלומית, חורגת מהמקרה הקונקרטי ואינה נוגעת רק לכפר־מסריק ושלומית, לאש"ף, לחוק, או למשלחת כלשהי: היא יורדת ליסודות העמוקים ביותר ולעקרונות הבסיסיים של הקיבוץ.

מקובל להניח, שקיבוץ מגן על חבריו בכל סיכון משפטי: סביר לחשוב שאם שלומית היתה מבריחה הירואין לבנקוק, קיבוץ כפר־מסריק היה שולח, בכל מחיר, את חרות לפיד, מגן האסירים מאיילת־השחר, כדי לחלצה משם.

אם חבר קיבוץ כל שהוא היה נחשד בקבלת שוחד, רצח, אונס או כל עבירה אחרת — קיבוצו היה מתייצב מאחוריו והיה נותן לו סיוע משפטי. זה מקובל אפילו בתחום של עבירות בטחוניות חמורות: כשאהרונציק כהן, שכבר הלך לעולמו, נחשד, לפני 25 שנים, במגעים לא סבירים עם סוכנים סובייטיים, הקיבוץ והתנועה התייצבו מאחריו בכל כוחם, למרות שלרבים היתה ביקורת קשה על מעשיו

שלומית, כידוע, חשודה רק בעבירה פורמאלית על חוק שנוי במחלוקת, ואין עוררין על כך שמטרתה היתה רק לקדם את עניין השלום. זו לא עבירה מהסוג שיש עימו קלון. חלילה! במה היא גרועה ממקרים שבהם חבר קיבוץ נחשד בהשלכת כושי לים ברפסודה רעועה, או בקבלת שוחד מבלאס — מקרים בהם סיפקו הקיבוצים לחברים הנוגעים בדבר הגנה משפטית?

ועוד בעניין הסיוע הציבורי, שגם אותו החליט כפר־מסריק למנוע מראש משלומית: כרגע, בולטת העובדה, שבין מיעוט חברי המשלחת שנקראו לחקירה משטרתית, כלולים כל ארבעת חברי הקיבוץ הארצי ומפ"ם שנסעו לבודפשט. נשמעת טענה שיש בכך משום אפלייה נגד חברים אלה. אם יתברר שיש ממש בטענה הזו, האם אין זה מעניינו של קיבוץ כפר־מסריק להצטרף למאבק הציבורי נגד אפלייה לרעה של חברת הקיבוץ, גם אם הקיבוץ מתנגד למשלחת ומטרותיה?

עד כה, נדמה היה שהגנה משפטית, כמו עזרה רפואית, ניתנת לחברי קיבוץ ללא תנאי: איש לא יציע למנוע מחבר את מלוא הטיפול הרפואי גם אם נפצע כשלקח רכב ללא רשות, ונסע במהירות של 140 קמ"ש והתהפך, למרות שאותו חבר עבר על החלטות הקיבוץ וחוקי המדינה. יותר מזה: כניגוד לעזרה רפואית, שחבר נזקק לה בדרך כלל משום שחלה שלא באשמתו, חבר קיבוץ זקוק להגנה משפטית, ומקבל אותה, בעיקר במקרים בהם הוא חשוד בעבירות על חוקי המדינה!

הקיבוץ נוהג להתגאות בכך שהוא בית לחבריו, שהוא כמו משפחה גדולה וחמה. אם כך, ניתן היה לצפות מכפר־מסריק שינהג אולי כמו חמולת נאסר הצ'רקסית, שהתייצבה מאחורי קצין בן המשפחה, לא רק כשנחשד, אלא גם אחרי שהורשע פעמיים, בשל תעלולי גורמים בשב"כ, למרות שהחמולה מתנגדת לעבירות נגד בטחון המדינה.

ניתן היה לקוות שינהגו בשלומית כמו בני משפחת וענונו, המתייצבים מאחורי מרדכי ועננו, למרות שמשפחת ועננו אינה תומכת בהדלפת הסודות הגרעיניים של ישראל לתקשורת.

הזכות להגנה משפטית היא זכות בסיסית, ללא קשר לזהותו של החשוד וסוג העבירה שנחשד בה. אספר סיפור אישי: ביחידת המילואים בה אני משרת, ערכנו מגבית למימון הגנתו של קצין חסר אמצעים, שנחשד ברצח שבויים, למרות שרוב מבין התורמים ראה ברצח שבויים פשע מתועב; תרמנו כדי שהקצין יזכה להגנה משפטית הולמת, וסמכנו על בית המשפט שיעשה דין צדק, ובמלוא חומר הדין!

ניסינו לברר מדוע בכפר־מסריק חושבים אחרת.

בשיחה טלפונית עם ברקה, דב לויתן, מזכיר הקיבוץ, נשמעו הדברים כך.

— האם החלטתם למנוע הגנה משפטית משלומית?

— ברקה: איננו מוסרים לתקשורת ריווח על כל החלטה פנימית שלנו.

— אז בכל זאת החלטתם משהו בנושא...

— ברקה: לא נכון. שלומית לא ביקשה מהקיבוץ סיוע משפטי. אם תבקש — נדון בדבר.

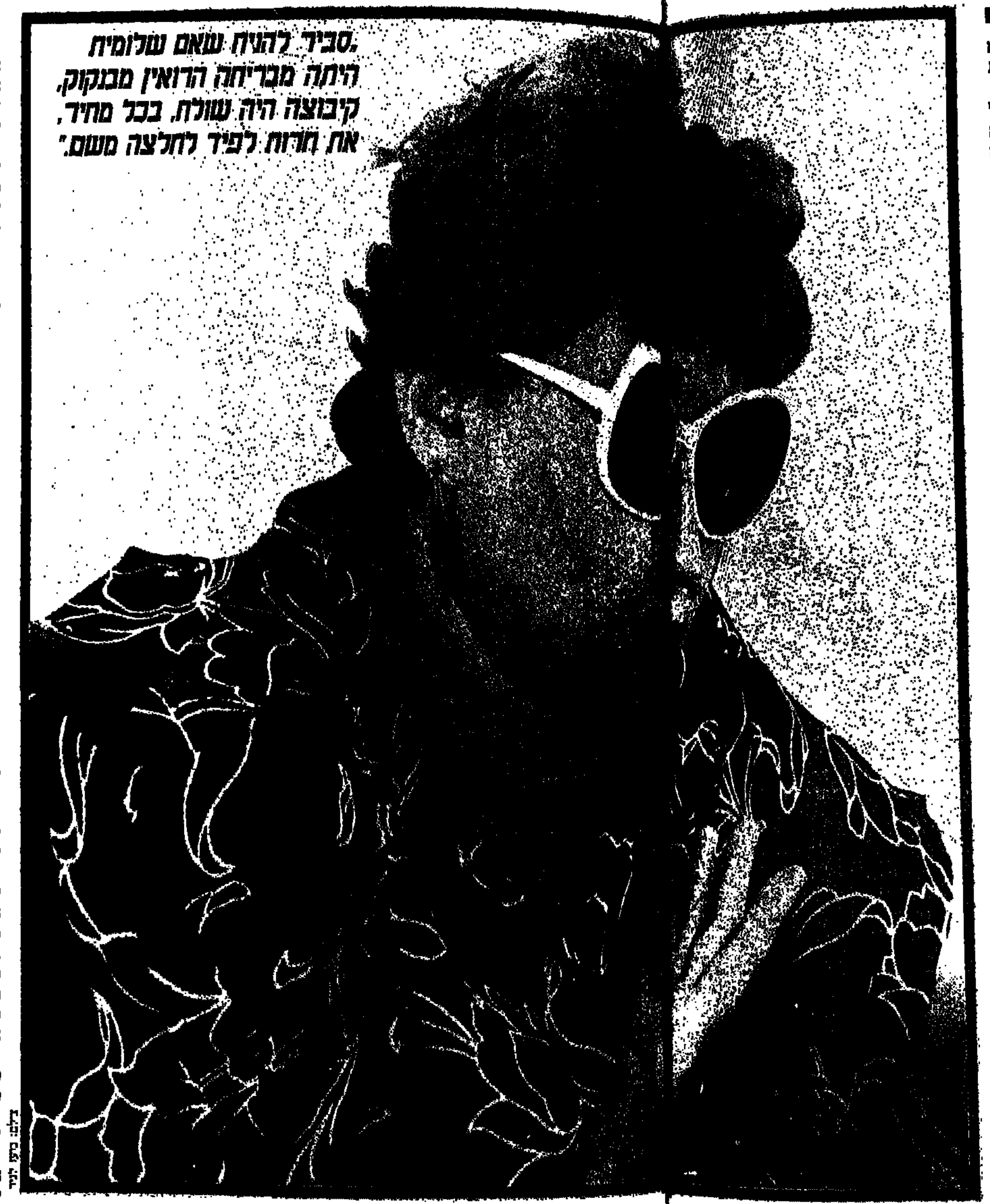

"סביר להניח שאם שלומית היתה מבריחה הרואין מבנקוק, קיבוצה היה שולח, בכל מחיר, את חרות לפיד לחלצה משם."

ברקה לא דייק, מאד לא דייק, בתשובתו. תמסורה בנוסח דומה גם ל"על המשמר" ולכלי תקשורת אחרים: כאמור, הפרוטוקול, אותו לא רצה ברקה למסור ל"דף הירוק", מבהיר שבקיבוץ החליטו שלא להתייצב מאחורי שלומית במקרה של סיכון משפטי וציבורי. אם ניתן היה, ברוחק, לפרש את ההחלטה כאילו "לא נתייצב" פירושו רק "לא נתמוך במעשיה של שלומית, אבל ניתן לה הגנה משפטית", באה תשובתו של ברקה. "נדון בדבר", והבהירה שכפר־מסריק אינו רואה עצמו כאחראי, מראש ובכל מקרה, להגנתה. "נדון" פרושו שהעניין פתוח: ירצו — יתנו, לא ירצו — לא יתנו...

פנינו גם לזאב אבנון מכפר־מסריק, פעיל במפ"ם ומיוזמי ההחלטות הנ"ל. זאב שהדגיש שאינו מייצג את הקיבוץ, הביע דעה אישית וטען שהוא תומך בכל החלטות המזכירות והשיחה בעניין שלומית. הוא סיפר שהוא זה שחיפש ומצא, בהתייעצות עם מומחים, סעיף בתקנון האגודות השיתופיות, מספר 57, אם זכרונו לא מטעה אותו, המאפשר לאגודה שלא לתת הגנה משפטית לחבר שנחשד בפלילים. את הסעיף הזה, לדעתו, יש ליישם על שלומית.

בכך עוד אין זה סוף פסוק, ירו של זאב נטויה לחפש החלטות וסעיפים רלוונטיים נוספים: בכפר־מסריק החליטו פעם, שחבר אינו רשאי לנסוע לחו"ל בתקופת לימודיו. שלומית לומדת — ונסעה להונגריה. אם כך, כבר דיברו בקיבוץ על הפסקת לימודיה. זה עוד לא הגיע לשיחה, אבל אולי עוד יעלה על סדר היום.

פנינו למשפטנים בתנועה הקיבוצית, כדי לשאול לדעתם על חידושי ההלכה שחידש קיבוץ כפר־מסריק בסוגיית ההגנה המשפטית על חבר קיבוץ.

דוד גבאי מנחשון, ראש המחלקה המשפטית בקיבוץ הארצי: לחבר קיבוץ זכות לקבל הגנה משפטית מקיבוצו, כולל במקרה של שלומית.

גם מרדכי אינגרם, חבר קיבוץ שעלבים של פועלי אגודת ישראל, ופעיל במחלקה המשפטית של התק"ם, השיב בחיוב ונימק את תשובתו בנימוקים ערכיים, לא רק משפטיים יבשים:

"הקיבוץ מספק לחבריו את צרכיהם והגנה משפטית היא צורך. המיגבלה, כמו בכל צורך אחר, היא יכולת הקיבוץ. לכן, חובת הקיבוץ היא לתת הגנה משפטית לחבריו. זכותו לקבוע את רמת ההגנה ומחירה לפי יכולתו".

"יתכן", אומר אינגרם, "שבתיאוריה יש מקרים חריגים בהם קיבוץ אינו חייב לתת הגנה משפטית לחבר שפעל במזיד נגדו. למשל: חבר ששדד את קופת הקיבוץ, אבל", הוא מדגיש, "לא ידוע ולא זכור ולו אף מקרה קונקרטי אחד, שבו קיבוץ העלה בדעתו לסרב לתת הגנה משפטית לחבר!"

כאן המקום להוסיף, שגורמים בכירים ומוסמכים בקיבוץ הארצי, הבהירו לנציגי כפר־מסריק, ועוד לפני שיחת הקיבוץ, שמחובתם לתת הגנה משפטית לשלומית. יתר על כן: כששיחת הקיבוץ התכנסה לדון בשלומית, כבר היו תקדימים טריים לגבי שני חברי קיבוץ אחרים, שנסעו לבודפשט באותה משלחת:

בקיבוץ העוגן דחתה השיחה ברוב גדול הצעה להפסיק את פעילותה של נילי ורטמן בקיבוץ הארצי; במפ"ם, נהדפו נסיונות להדיח את אלי טפר מדליה מתפקידיו בסניף המפלגה בירושלים. פרט אירוני בפרשה: ברקה, מזכיר כפר־מסריק, צודק כשהוא טוען ששלומית לא פנתה לקיבוץ ולא ביקשה ממנו סיוע משפטי או ציבורי: יש משפטנים שהתנדבו להגן על כל חברי המשלחת אם יועמדו למשפט ללא תמורה!

מה, אם כן, גרם לקיבוץ כפר־מסריק "להרשיע" מיוזמתו ושלא כדין, חברה הנמצאת בעיצומו של מאבק משפטי וציבורי?

מה דחף את הקיבוץ להכריז, מראש ומבלי שנדרש לכך, שלא יעמוד מאחורי שלומית?

מה מנע מקיבוץ כפר־מסריק לעשות את ההיפך, להכריז שיעמוד מאחורי שלומית כמיטב יכולתו, גם כשהיא בחזקת חף מפשע, ואפילו אם אי פעם תעמוד לדין, ואולי גם תורשע? מה הפריע לכפר־מסריק להכריז הכרזה כזו ולהוסיף, אם זו דעת הרוב בקיבוץ, שעקרונית, הקיבוץ מתנגד לכל הפרת חוק, כולל הפרת חוקים פוליטיים שתוכנם ראוי לכל גינוי?

להיכן נעלמה החברות? היכן הסולידריות? איפה הגבול ששם הקיבוץ להיותו בית לחבריו, ומדוע הושלכה שלומית אל מעבר לגבול הזה?

■ עודד ליפשיץ

עד כאן

מסר כפול

עד כה, כשניסו דורשי טובתי להלביש אותי בצהוב, אמרתי, צהוב? אני? בחיים לא.

בצהרי יום ה' ה־18.5, בבית הקיבוץ הארצי, למדתי מפי הגברת שלומית בן־ארי־תמיר, "יועצת צבע ותדמית", כי אני נגועה בדעות קדומות וחוטאת להופעתי.

נחמא פורתא: אם לשפוט על־פי מראן של כ־250 הקוסמטיקאיות־הקיבוצניקיות שארחו לי לחברה באותו יום עיון, אינני יחידה שנגועה וחוטאת באלה. אולי רק שכנתי לכסא. מטופחת מכף רגל ועד ראש, עם צבע עיניים תואם את צבע הלבוש, אולי רק היא נקיה. אגב שמה, כך למדתי מכריכת מחברתה, כרמית פרנק והיא ממורע.

מכל מקום, לפני שהגיע יום העיון לחלקו המרתק ("התאמת צבע, לבוש, אביזרים ואיפור לעונה האישית שלך; כיצד להראות טוב יותר בעזרת הצבעים הנכונים) שמענו, הקוסמטיקאיות ואני, מה יש לגברת־הדוקטור רוזי אפלסון לומר על "החומרים המסננים את הקרניים האולטרה־סגוליות והשפעתן על העור". מה שאמרה היה מוכר ובכל זאת הבענו את שביעות רצוננו מן הדברים במחיאות כפיים רמות.

ואז קראה המארגנת־המנחה, שרה תמאי, ממדור הקוסמטיקה: "שולה, לאה לשבת בבקשה. יפה. תפורי שם את החבורה, שנוכל להתחיל. בנות, שלומית מחכה וכבר מאוחר" ושלומית, היועצת לצבע ותדמית, פתחה בהרצאתה המבטיחה.

קשה היה להציל מדיבורה של היועצת. אך קל היה ללמוד מהשקופיות שהקרינה. את המסר העיקרי: "בעזרת התאמה נכונה של צבע הבגד לצבע העור ומבנה הפנים, לאישיות ולמצב הרוח ולאו דווקא לאופנה רווחת, ניתן להבליע פגמים, להבליט יתרונות וליצור הופעה נאה ומלבבת".

בעשרת הימים שחלפו מאז יום העיון, ניסיתי על עצמי את כל הצבעים, הייתי בכל המקומות הראויים והקשבתי לכל ההערות שכוונו לעברי. לאור נסיוני זה, המסר שלי שונה מעט מהמסר של הגברת בן־ארי־תמיר. שלי פשוט הגיוני ואומר: תתקלחי, תתאפרי, תישני טוב, תאהבי — ותיראי טוב.

נ.ב. — יש לי גם שקופיות להוכיח את דברי.

סימה באר

בדימור מורידים מחירים!!!

- חדר שינה כולל: מיטה 190×140, ראש למיטה, 2 ארונות לילה, מזרן אורטופדי — 749.-
- מזנון 4 חלקים — 930.-
- פינת ישיבה סלונית באיכות מעולה 1+2+3 — 1100.-
- פינת אוכל שולחן 160×80 + 6 כסאות מרופדים — 849.-
- מזרן פרדייז אקסטרה אורטופדי 190×140 — 315.-
- מזרן מפי אורטופדי 190×140 — 230.-

מבצע מיוחד – הובלה חינם לכל הארץ
הנחה מיוחדת לעולים חדשים

תשלומים לתקופה ארוכה באמצעות VISA

"דימור"
ריהוט תרבות הדיור
החברה האמינה והותיקה בישראל
ארלוזורוב 53 ת"א (בנין השופרסל)

מזרני "סילי", "עמינח", "פרדייז", "מפי" ו"גומאוויר"
במחירים הזולים בארץ ובאספקה מיידית • בקיטונות וליחידים
• עשרות פריטים בודדים במחירי "מציאה"

עם ארקל על הדשא

מושבי פלסטיק במחיר מצחיק
קחו אותם איתכם לפיקניק עם המשפחה, למופעי פארק, לבריכת השחיה ולמגרשי הספורט. רכז קניות פזר את המושבים על מדשאות הבריכה, החברים יודו לך.

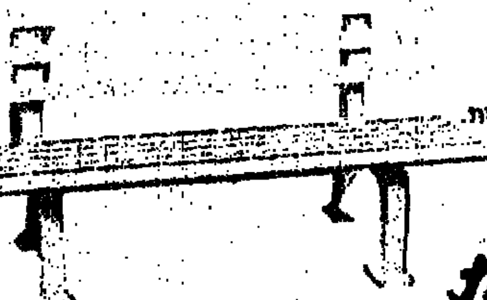

ספסלי־גן
דגמים חדישים בעיצוב מודרני. נוחים לישיבה ממושכת וניתנים להרכבה עצמית. יש לך פינת חמד בגן, בפארק או לאורך השדירה? יש לך צורך בספסלי ארקל.

מבצע מכירות
לרכזי קניות בהתיישבות העובדת

ארקל בית־זרע
ד.נ. עמק הירדן טל. 06-755331

תצוגה ומכירה:
סוכנות ראשית, מוצרי תכן בע"מ
• תל־אביב, רח' הארבעה 6, טל. 263267
• ירושלים, אזור התעשיה תלפיות, טל. 718211
• חיפה, רח' גזל 16 חוף שמן, טל. 674283
• באר שבע, רח' קרן קיימת 39, טל. 39123

חדש: ספסלים ללא משענת מתאימים למלתחות ולמקלחות.

ארנון לפיד

ירק

הפטנט וכיצד להשיגו

תוך שניהם חבויים מתקני עולם, או, לפחות, מתקני קיבוץ. שניהם רואים נכוחה את עומק המשבר שבו מצויה התנועה הקיבוצית, אבל שניהם דוחים את הגירסה הרווחת כאילו שורשיו נעוצים בהתרוקנות הקופה.

הם עשויים מחומרים דומים, כנראה, שעל כן שניהם נחושים בדעתם כי לא אבד הכלח על הקיבוץ ועקשנים בתאוותם להראותנו אי הדרך בה נלך וייטב לנו. שניהם, מעניין, לא נולדו כאן אלא באירופה. האחד בצרפת השני עוד צפונה ממנה, בסקוטלנד. שניהם התגלגלו ולא כתינוקות שנישבו, אלא כבחורים שהחליטו, אל הקבה"א.

אפילו ההבדלים המשמעותיים, לכאורה, ביניהם, בנקודות המוצא, ברגשים ובכיוונים, מתבטלים כלא היו בקו המטרה והתכלית.

הראשון, ד"ר אלי בן־גלי (כרעם), ההיסטוריון של בית־התפוצות, כינס לפני כשבוע בבית־התפוצות את „התבורה" („קבוצה של כ־50 חברים מן התק"ם והקבה"א, העוסקים ביהדות ואשר התאגדו לפני כשנתיים. ביוזמת אבא קובנר, לשם טיפוח אורחות חיים יהודיים במסגרת הייחודית של חיי הקיבוץ") ליום עיון, בשיתוף המוסד המארח, שהוקדש לשאלה „הקיבוץ — זרם ביהדות?".

אילו היה הדבר תלוי בבן־גל בלבד, היה מחליף את סימן השאלה בסימן קריאה. כיוון שנאלץ להתחשב באלה מעמיתיו שאינם נחרצים כמותו, נוסחה כותרת הדיון כשאלה שהיא, כמובן, רטורית לדידו.

„לדעתי כן. הקיבוץ הוא אכן זרם ביהדות, בכך שהוא ממלא שלושה תנאים של הגדרת היהדות ע"פ שמעון הצדיק בפרקי־אבות. שם נאמר, על שלושה דברים העולם עומד: תורה, עבודה וגמילות חסדים".

— נניח לשתיים האחרונות. אבל תורה?

— במלה תורה, כוונתי לאמונת היסוד ביהדות, שפירושה תיקון האדם והעולם. תפיסה זו, התקווה והאמונה שגלומות בה, היא היסוד האמיתי של הציונות הסוציאליסטית.

— וגם של כמה כיתות איזוטריות.

— זה שתורות שונות, ביניהן הסוציאליזם, התפשטו בעולם ואומצו ע"י אנשים וקבוצות, בווריאציות שונות, לא גורע מראשוניותה של היהדות כמייסדת התפיסה, שהאדם מסוגל לשנות את העולם. התנועה הקיבוצית היא נושאת הרעיון הזה במאה העשרים. גם הדבר השני, העבודה, אינו דווקא עבודת השדה או החרושת. במסורת ישראל, הכוונה במונח הזה היא לעבודת המקדש. עבודה היא הלכה. הקיבוץ הוא תנועה של הלכה: יש בו מערכת של תקנות המסדירות את היחסים שבין אדם לחברו ומחייבות את החבר, מרגע שהוא קם בבוקר ועד שכבו לישון. יש תקנונים, סדר יום, סדר שבוע, תורנויות, חובות ואיסורים. אלה הם המרכיבים הקטנים של הרעיון הגדול.

ובמונח גמילות חסדים, אין מדובר על עזרה לעניים, דווקא, אלא על הדדיות, כבוד לזולת ואהבת האדם. על כל אלה מבוסס רעיון הקהילה, כתחליף לממלכתיות, שהוא המצאה יהודית. הקיבוץ הוא נסיון, אולי קצת צולע, וודאי נתון במשבר, לתרגם ולהתאים את הקהילה היהודית למאה העשרים.

אני חושב שהשאיבה ממקורות היהדות נחוצה לנו כדי לחדש את האמונה בעצמנו ובקיבוץ. אבא קובנר ניסח את מצב הקיבוץ כיום בפסוק: „גלתה שכינה מחצרו של קיבוץ".

— זה, אכן, מה שמטיחים בנו הדתיים.

— שיטיחו. אינני מתכוון למה שהם מתכוונים. אני אינני מאמין באלוהים ומצטער על נצחונה של האורתודוקסיה בימינו ובמקומותינו, שאחד מסממניו הוא, שאנשים קושרים אמונה באלוהים. הקיבוץ הוא חברה אמונית. מי שחושב שאדם אינו ניתן לשינוי ותיקון, אין לו מקום, לא ביהדות ולא בקיבוץ. אמונה אינה מחייבת אמונה באלוהים דווקא.

אני מודע לכך שזה בעייתי, זו אחת הבעיות של המאה העשרים. אדם שמאמין בתיקון העולם מבלי להאחז גם במשהו מוצק ומוחלט, כמו אלוהים, הוא בבעיה.

— אפשרית אמונה ללא קיום מצוות?

— את התרי"ג שבתורה גם האורתודוקסים לא מקיימים. הרי 80 אחוז מהן נוגעות למלוכה ולבית־המקדש ואינן רלוואנטיות לזמננו. כשהם מדברים על מצוות הם מדברים על שולחן ערוך. מה שאנחנו רואים כמצוות, כמו הפרדה בין בשר לחלב, איסור הדלקה בשבת וכו' וכו', הן מצוות מרבנן. לתנועה הקיבוצית שולחן ערוך משלה. גם לנו יש נטורי קרתא, שמתעלמים מכך, שתרי"ג המצוות שלנו מותאמות לתחילת המאה העשרים, לא.ד. גורדון, ולא לסוף המאה העשרים, שבה אנו מצויים. נכון שהשולחן־ערוך שלנו מפגר פחות אחרי תמורות הזמנים מזה של האורתודוקסים, התקועים אי־שם במאה השבע־עשרה, אבל גם אנחנו זקוקים לרענון ושינוי. אם אינך מוכן להתמודד, לשנות ולהתקדם, מוטב שתלך לרבנים.

— כיצד מציעה „החבורה" להחזיר שכינה לחצרו של קיבוץ?

— שאיפתנו מלכתחילה היתה צנועה למדי, לא יותר מאשר לתאם בין כל מי שעוסקים בתנועה הקיבוצית — באורנים, אפעל, גבעת־חביבה, אהלו, בית־ברל, סמינר־הקיבוצים — ביהדות ובמקורותיה, על כל צורותיה, החל בתנ"ך, תלמוד, קבלה וכלה בביאליק, קובנר ועוז. לאט לאט הגיעו חלק מן החברים ב„חבורה", ואני בתוכם למסקנה, שנחוץ לנו מוקד של התחדשות יהודית. ישנם בינינו שלא רצו להגיע לשלב הזה, אבל אלה שכן, מאמינים שהבעיה אינה בכפייה הדתית, דווקא, שהרי איש אינו מונע מן הקיבוץ לקיים שבת, ברית מילה, בר מצווה, חתונה או קבורה כדרך הרצויה והנראית לו. איננו תלויים בכך ברבנים. לא הם שכופים עלינו, אלה אנחנו אלה שנכנעים. עלינו למצוא את האלטרנטיבה. במקום לבזבז זמן במלחמות נגד הדתיים, עלינו למצוא את התוכן בחצרנו ואת, בדרך של לימוד המקורות, שיביא להתחדשות ההלכה היהודית.

— מרקס הוא, לדידך, מקור שיבוש?

— לא המרקסיזם יצר את הסוציאליזם. תפיסת תיקון האדם קודמת למרקס. עמוס הנביא נותן יותר תשובות מאנגלס. המרקסיזם הציע טכניקת מימוש של התפיסה, שבחלקה היא נכונה ובחלקה לא ובחלקה עוותה לחלוטין, ראה בריה"מ. זיהוי הסוציאליזם עם המרקסיזם גרם לשיתוק הסוציאליזם בעולם. המרקסיזם היה, בזמנו, תשובה לאיך, איך עושים. וזו השאלה ששאלו עצמם הוותיקים בזמנו.

הצעירים כיום שואלים, לשם מה? זוהי שאלת היסוד ועליה עלינו לנסות ולהשיב.

מייסדי הקיבוץ היו בוגרי ישיבות שינקו מהיהדות, לכן היה הסוציאליזם לדידם מובן מאליו ופשוט ליישום. לכן הם התמקדו בלימוד האיך, איך נוהגים בטרקטור, איך קוראים את מרקס. הצעירים כיום יודעים איך נוהגים בטרקטור, אבל לא יודעים לשם מה.

בן מורה ובן גל — המשבר, לא מן הקבלה.

— ואיך אינו נחשב בעיניך?

— אינני סמכות רבנית, שתפקידה לספק תשובות. לכן אני גם מברך על כך שאין כיום לתנועה הקיבוצית הנהגה. תור ההנהגה הכריזמטית חלף. היום יש הנהגה אדמיניסטרטיבית, שאין לה יומרות של הנהגה רוחנית. לג'ומס אין יומרות להיות יערי. מה שנחוץ לנו כיום הוא לובי רוחני, קבוצת לחץ. כשם שיש בתוכנו קבוצות לחץ כלכליות, משקיות, חברתיות, הלוחצות על האדמיניסטרציה לקידום עניינן, כך יש צורך בקבוצת לחץ, שתפעל לשינוי הקדימויות בחברה הקיבוצית. הייתי רוצה להיות שותף ללובי רוחני, שיזכיר לקיבוץ שאינו אמור להיות רק עסק כלכלי רנטבילי. אלה שגרסו כך הם אלה שהכניסו אותנו למשברים הנוכחיים. מייקה מרמת־יוחנן אומר, שמה שחסר לתנועה הקיבוצית הוא מועצת גדולי תורה.

★

השני, מרשין בן־מורה (נירים), רכז הסדנה הרעיונית פוליטית בגבעת־חביבה, אינו חושב שזה מה שחסר לנו ולא היהדות דווקא, היא המקור ממנו נחל את תפיסותיו ובערתו. לדידו, יבוא תיקון הקיבוץ מתוך התמודדותו והתנסותו של האדם הריבון בקיבוץ. כיוון שהוא פרזואי ומעשי מבן־גל ומהלך בקטנות יותר, יש לו גם כמה הצעות מגובשות „כיצד לצייד את צעירי הקיבוץ בכלים, שבעזרתם יוכלו לבחון את הקיבוץ דרך עיון והתנסות במסגרת חברתית".

— באילו כלים מדובר?

— אני מדבר בעיקר על שניים. ראשית, סמינר שאני מארגן בגבעת־חביבה, שכותרתו „אדם וחברה, ממשקיף לשותף", והוא נסיון להתמודד על דעתם ונפשם של אנשים צעירים בקיבוץ. הכוונה לאפשר לצעירים, בני 22־35, לקבל במשך 4 חודשים כלים ומצפן ערכי להבנת המציאות החברתית שבה אנו חיים וליצור מוטיבציה לשנותה, תוך לקיחת אחריות ממשית על המתרחש בקיבוץ אבל גם באזור, במדינה, בעם.

הסמינר יקיף קשת רחבה של נושאים, בהם: קיבוץ — בית ודרך; היש משמעות לסוציאליזם בשנות ה־80; תנועת העבודה, עבר הווה ופרספקטיבה; האתגר הציוני ומדינת ישראל; העולם הערבי והשלום; כלכלה חברתית ועוד. אבל לא פחות חשוב ממה שילמד — איך ילמד. המשתתפים יחולקו לקבוצות. יעבדו בצוותא, יגישו עבודות סיכום וכל זאת כניהול עצמי, כלומר, תוך התנסות, אחריות והתמודדות משותפת. התפיסה שלי אומרת, תהליך ותוכן — חד הם.

כל זה מביא אותי אל הכלי השני, אל הצעה חדשה שניסחנו, יהודה קפלון, מזכיר נירים ואני, למסלול בנים. מקובל עלי שהצעיר הוא אדם בוגר וחופשי להחליט על דרך חייו, שיש לו צרכים מיוחדים ושחיובי שישהה איזה זמן מחוץ לקיבוץ. אבל האמנם מסלול, שמעמיד במרכזו את צרכי הצעיר ומימושו העצמי, גם מעודד השתלבות ולקיחת אחריות בקהילה השיתופית? האם טיולי חו"ל ארוכים ומצב מתמשך של אי־הכרעה, תורמים להתבגרותם של צעירינו ולניצול יעיל של השנים, כהן רוב עמיתיהם בעולם המודרני רוכשים השכלה ומקצוע? ומכאן, האם באמת מאפשר הקיבוץ תהליך בחירה אמיתי ביחס לדרך החיים שהצעיר יבחר בה?

לדעתי לא. ולכן, מן הראוי לצייד את הצעירים שלנו בכלים שיאפשרו להם לבחון ולהבין את המציאות ולהציב בפניהם אלטרנטיבות ממשיות, שיחייבו נקיטת עמדה אישית, כלומר, בחירה.

צעירינו חוזרים לקיבוץ לאחר השירות הצבאי מבלי להכיר כמעט את הרעיונות עליהם מבוסס הקיבוץ. הרי אלו אינם עוברים בתורשה. הצעירים מכירים את הניהול הפונקציונאלי של הקיבוץ אבל לא את האידיאה שמאחוריו. לכן שנת החופש שאנחנו מעניקים להם אינה ממלאה את הציפיות. הצעתי אומרת, איפוא: כל צעיר, שחוזר לקיבוץ מן השירות הצבאי, יהיה בו עד שנה, כחוזר צבא. רצוי שבמהלך התקופה ישתלב במעגלי העשייה בקיבוץ, עבודה וחברה, שכך יוכל לבחון טוב יותר את המערכת הקיבוצית, לטוב ולרע. במהלך השנה יצטרך הצעיר לבחור בין שתי אפשרויות: 1. בקשת מועמדות לחברות בקיבוץ. 2. יציאה לעולם הרחב. שתי הדרכים מכובדות. הקיבוץ ישמור קשר גם עם אלה שלא פנו למועמדות.

אלה שכן התקבלו, ייצאו לשנה רעיונית־חברתית, שתכין אותם לחיי השותפות בקיבוץ. בחלק משנה זו יעסקו בלימוד רעיון הקיבוץ, בסמינרים קצרים, או בארוכים שאני מציע, וכן בשליחות והתנסות חברתית, במסגרת התנועה, המפלגה, קיבוץ צעיר, צבא קבע, הדרכה כמוסד או ריכוז ועדה בקיבוץ. בתום שנה זו, יוכלו הצעירים לצאת ללימודים, במנותק ממכסת הלומדים בקיבוץ.

— זו הצעה שלצעירים יהיה קשה לסרב לה.

— נהדר. ואני הולך להתמודד עליה. אני רוצה לשנות נורמות. כשם שרכזי המים או הרפת בקיבוץ אינם צריכים להגיע לדיון והצבעה באסיפה כשהם מבקשים לצאת לקורסים מקצועיים, כי זה בחזקת המובן מאליו, כך אני רוצה שיתייחסו לסמינר הרעיוני. אני שונא הטפות ואינני חושב שקיבוץ צריך להטיף לקיבוץ. מצד שני, איננו יכולים ורשאים להתחמק מלאפשר לבנים התמודדות ערכית, תוך שימוש בכלים רעיוניים והתנסויות אישיות שלהם עצמם. אינני רוצה, כאמור, להטיף, אבל גם אינני חושב שעלי להתנצל, כשאני מבקש לשכנע לטובת הקיבוץ, הציונות, הסוציאליזם. התנועה הקיבוצית היא תנועה שאיבדה את בטחונה העצמי...

— ישנם טוענים, משום שערכיה אינם רלוואנטיים עוד.

— או, אני טוען שעקרונותיה וערכיה רלוואנטיים כשהיו. אלא שיש לבחון אותם בכלים מתאימים ל־1990 ולא בכלים שהתאימו לקומונה א'. אנחנו חיים בחברה שמרנית ביותר, בריחה ממנה או מחאה בתוכה — זה כן, עם זה למדנו לחיות. אבל שינוי, תוך התמודדות, את זה, כנראה, הכי קשה לחברה שלנו לעכל.

צריך להתמודד. זה הפטנט היחידי: האדם הריבון בהתנסות אמיתית.

כותבים לנו

עוד נדהמתי והזדעזעתי לאחר שקראתי את גליונכם האחרון. הפעם אפילו חליתי בשפעת. דבר שלא קרה לי לפחות 20 שנה, וחזרה לי האגזמה ברגליים. אם רציתם לעשות שחור לחברים, הצלחתם יופי. לא היה דף אחד באותו גליון עם משהו קונסטרוקטיבי, אופטימי, שיתן תקווה: רק עזיבות, שכול וכשלון.

אני רק תוהה, עד מתי ישתקו לכם הקוראים ומי יהיה הראשון שיקום ויעשה איזה מעשה. במיוחד אני מתפלאה על מזכירי התנועות והח"כים שלנו, שעברו לסדר היום על הרעל שהקצתם.

אני לא מוכנה יותר לשתוק — אני החלטתי על מחאה פרטית: מהיום והלאה אני קוראת רק את „שיבוץ", וקוראת לכולם ללכת בעקבותי.

בתקווה שתפרסמו את מכתבי זה במלואו, למרות הכל.

שתתביישו —

לא כלום אתמול, מחר הכל

יתן ברושי, יוסי ורדי, רמי דפי, חגי מרום, אורי הררי, משה שמיר, עופר כהן, ארנון לפיד, כל אלה ועוד כמה בחורים וטובים לא הגיעו, הגם שהוזמנו, אל הסדנה („סדנת דרור לתיכנון וניתוח מדיניות לחברות קיבוץ") שקיים המדור לשוויון המינים, המשותף לתק"ם ולקבה"א, ב„יד טבנקין", בחודש שעבר.

עמי רז, הלל אפרת, אורי וכר וכ־30 נשים כן הגיעו וגם השתתפו, נלחצו, התאמצו ונסחטו, 3 ימים, 14־15 שעות ביממה, ואין להם (להן?) די מלים לשבח את אותה סדנה ולא מספיק סופרלטיבים כדי להגדיר את מה שתרמה להם (להן).

תרצה ולנסי (משמר־השרון) אשה, אבל חכמה, רכזת המדור־לשוויון־המינים בתק"ם, אבל לא פמיניסטית ונוחה להתברת, הניחה מראש שהמכסה (9 מתוך 40 — „שירגישו פעם את תחושת המיעוט") שהקציבה לגברים בסדנה, לא תתמלא. „לשבת בסדנה עם רוב של חברות? זה לא נאה לגבר, אלא אם הוא עלוב, מסכן, הומו. אחד המוזמנים שאל, כמה בחורים יהיו, אמרתי יפות, יהיה להם קשה, הוא אמר, השבתי לו, הנה פעם כמה לי קשה כל הזמן בין רוב של גברים? בחור אחר אמר לי, שמקובל לחשוב,

— נדמה לך. אלא שהנחנו כי בעיית החברה בקיבוץ אינה רק עניין לנשים, גם הגברים, שהם בין היתר בנים, בעלים ומאהבים שלנו, ודאי מעוניינים בטובתנו.

— איך הרגישו שלושת הגברים בסדנה?

— מתוך השלושה נשארו שניים עד הסוף והם היו פרטנרים נהדרים. רק כשבא צלם הם נעלמו במהירות.

— והנשים איך הרגישו?

— התגובות וההתייחסות לפני הסדנה היו מאלפות. הסתבר, שגם נשים חוששות ממסגרת שהיא כמעט על טהרת הנשים. אשה מצליחה היא, כידוע, זו שמצליחה מול הגברים ולא מול נשים אחרות. חברה אחת התבטאה, איך אפשר לבלות ימים שלמים בחברת נשים, זה גועל נפש. חשבתי לעצמי, איזה דימוי עצמי נמוך יש לאותה חברה ואיזה מסר אומלל היא מעבירה לבתה.

— המשתתפות עמדו באתגר האינטלקטואלי?

— החומר הוא קשה. כשראיתי אותו בסדנה הראשונה, חטפתי שוק. אחרי שכמה מהמשתתפים אמרו לי שזה מרתק, התחלתי לקרוא ועדיין זה לא היה פשוט. למשתתפות הפעם לא שלחתי את כל החומר, אלא כמה מאמרים מצונזרים, ודווקא עליהם שאל פרופסור

תמונה קבוצתית של נשים (הגברים נמלטו).

האשה בין גברים כיף, אבל בחור בין נשים זה נוס. אמרתי לו, זה מה שאתם חושבים".

— באמת קשה לך בין גברים?

— האמת שלא. אני מסתדרת איתם, אבל זה מביא אותי למניפולאציות. אני עסוקה כל הזמן במאבק, במאבקי כוח וזה די מתיש, אבל בסך הכל אני נהנית להיווכח שהם לא מנצחים אותי. ככלל נשים מבינות פחות את דרך עבודת המערכת ומאבקי הכוח. אני הספקתי ללמוד זאת בעבודה ומרגישה נוח. ובכל זאת, עם נשים קל לי בהרבה. אני מרגישה חופשיה, כנה ואותנטית יותר. זה לא אומר שאין לי מדי פעם רגעי כפירה פה ושם. ממש על סף התחלת הסדנה, למשל, כשהתחילו להגיע ביטולים מכמה חברות, אמרתי, בחיי, צודקים אלה שאומרים שאי־אפשר לסמוך על נשים. הרגיעו אותי.

— מה היה בסדנה הזאת שתתאים במיוחד לנשים?

— את הסדנאות שלו מעביר פרופ' דרור לכל מיני פונקציונרים, החל בראשי ממשלות ומנהיגים וכלה במנהלי מפעלים ומדריכים צבאיים. העקרון זהה, פחות או יותר, בכולן, תוך התאמה מסויימת לסוג המשתתפים. לנו, לחברות הקיבוץ, הוא נתן, למשל, תרגיל בנושא סיטואציה היפותטית, שחברה הוצעה כמועמדת למזכירות התנועה והתארגן קשר של גברים נגד מועמדותה. השאלה שהועמדה, איך צריכות החברות לנהוג כשהעניין יגיע לשלב הבחירות. דברים כאלה.

הרעיון לקיים את הסדנה עלה לאחר סדנת דרור, שהתקיימה בינואר ב„יד־טבנקין". באותה סדנה של פונקציונרים מהתנועה, היו בין 40 המשתתפים 9 חברות. מן הסדנה ההיא יצאה ערוגה חיובית ונכונות לעשייה ושינוי. אמרתי, אם כן, אמנם כיף לי להימנות על 40 הנבחרים, אבל אני מוכנה שגברים יהיו שוב אלה שיעשו בשבילנו? אנחנו, הנשים, נזדנב מאחור. וכל הפגמים והעיוותים שנוגעים לנו כיום, לא יזכו לתשומת לב מספקת. ויוזנחו גם בעתיד, כשמדובר בתכנון לטווח ארוך ובעיצוב מחדש של המערכת. רק מי שילמדו את שפת העתיד יוכלו להיות שותפים לעשייה. הסדנה האחרונה היתה מיועדת, איפוא, להבטיח את חלקן של החברות בעולם המחר, לשלב ולשתף אותן במהלכים, ולהראות שבתכנון לטווח הארוך ייזכרו וילקחו בחשבון האינטרסים והזכויות של הנשים.

— אבל לוותר להלויין על השתתפות נשים, לא העזתן.

דרור את המשתתפות אם קראו אותו. הסתבר שלא כולן קראו והבטיחו שישלימו וחלק לא זכרו. אבל אתה, הרי, מגמתי בשאלתך, אז הנה לך הטלפון של דרור, תתקשר ותשאל לדעתו. לנו, מכל מקום, הוא אמר שהסדנה הזאת היתה ברמה גבוהה מזו של הסדנה בינואר. היה קשה, אינטנסיבי, לחוץ, מאמץ, אבל החברות התעקשו ועמדו בכך מרצון. בסיכום היו חברות שאמרו שהסדנה היתה מאורגנת כל־כך טוב, כאילו גברים אירגנו אותה. אחרות אמרו, רק נשים יכולות לארגן ככה.

— את שייכת לאחרונות.

— תבין, אין לי שום דבר נגד גברים. אני אפילו רואה בהם פרטנרים נחמדים. אם היה בחיי שלב של כעס, הוא לא היה נגד הגברים אלא נגד המערכת — החברה, הקיבוץ — שמאלפת אותנו להיות ילדות טובות ובנות ערוכה לצורך אחזקת השירותים. אני, אישית, נפגעתי פחות מאחרות. הייתי ילדה טובה, החיים היטיבו איתי. חתן לא הייתי צריכה לחפש, נולדו לי בנים טובים וחכמים, השתלבתי נהדר בעבודות הקיבוץ, טיפול־ילדים, מטבח, יצאתי כאשת שליח לשלוש שנים לחו"ל והמשכתי לאוניברסיטה. מסלול יפה והתאמה מלאה בין מה שרצו ממני למה שרציתי אני. עד שנבחרתי, שלא ברצוני, למזכירת קיבוץ. בדיעבד, זה היה לטובתי, כי כשסיימתי את הקדנציה ורציתי להחליט מה אעשה כשאהיה גדולה, קם פתאום קולקטיבוס־אנונימוס ואמר לי, מה פתאום שאת תחליטי? אנחנו נחליט בשבילך. התחלתי לשיר. לא תנצחו אותי. חיכיתי עד שתסתיים שנת מעצר־הבית שצריך לעבור כל מסיים תפקיד, התמרדתי ובאתי הנה, זה היה השלב שבו התחלתי לבדוק ולהבין מה קרה לי ואיך. מאז אנחנו, הם ואני, מנהלים דיאלוג מרחוק, שלא תבין לא נכון — עמוק בתוכי יושבת ילדה טובה.

— גם אשה טובה?

— לפי כל קנה־מידה — כן, ולפי קנה־המידה שלי — עוד יותר. לו היתה לי בת, הייתי מחנכת אותה שלא תהיה ילדה טובה. כאן מתחיל הסירוס.

— מהי ילדה טובה עפ"י הגדרתך?

— אחת, שעושה כל מה שההורים אומרים לה, יושבת בשקט, אוכלת מה שמגישים לה בצלחת, מכינה יפה את כל השיעורים.

— אינני יודע אם אוכל להכניס דברים איומים כאלה לעיתון.

— אני מאמינה שתוכל. הכנסת כבר דברים יותר איומים.

כוח וולמן

על פניו — שפם ז'וז'ו, פיאות לחיים — נראה יהודה וולמן (מרום גולן) כחיה רעה. אבל אינו כזה. אם חיה, ראוי יותר לדמותו לסוס (עבודה, קרבות) או לפיל (בחנות חרסינה).

ודאי שאינו רע. להיפך, הוא טוב וחביב וכנראה גם תמים. כל־כך, משום שהוא מאמין שיצליח לשנות סדרי בראשית, או, לפחות, סדרי תנועה. בכוח רצון אדיר, מרץ בלתי נדלה וחריצות שאין לה שיעור ובלא להזדקק אף לקורטוב של אינטריגה, חנופה וצביעות.

ודאי שהוא כוח עולה ודי להזכיר, כהוכחה, את השניים שאחזו בו, המועצה־האזורית־גולן מזה והוועדה הרעיונית־פוליטית בתק"ם מזה, עד שהכריע לטובת הראשונה.

בינתיים, עד דצמבר, הוא עדיין במחלקה, מעורר וסוחף את פעיליה, מתיש את כתבנויותיה, רוכש לבבות של אח"מ שעשויים לסייע וטווה רשת של קשרים על פני הארץ כולה.

הוא עדיין כאן, בדובנוב 10 ת"א, אבל ליבו, לפחות בחלקו, כבר שם, בגולן ולו ולמצוקותיו נתונים מעייניו.

„הבעיה", הוא אומר, מודע לחומרת דבריו ונהנה מכך, „הבעיה אינה ליכוד או העבודה, אלא התק"ם. נכון שיש גם מהמורות, מוקשים וקונסטלציה פוליטית, נכון שנשחקה הזדהות המפלגה עם ההתיישבות והועם זוהרו של היהלום שבכתר, ונכון גם שהליכוד רוצה מזמן לפגוע בקואופרציה. כל זה נכון, ועם כל זאת, לתק"ם חלק משמעותי בכך, שעדיין לא נפתרה בעיית ישובי הגולן והבקעה. בסיפור הזה מושכים מזכירות התנועה, שליחינו בכנסת וראשי ההתיישבות, כל אחד לכיוון שלו. אין תיאום טכני, שנגזר מחברות ומרצון הדדי לפעול יחד לפתרון הבעיה. לא נוצר כוח אש מלוכד ואיננו מופיעים במפלגה בצורה מרשימה ומשכנעת, שנושא ההתיישבות זה הסיפור שלנו, לזה אנחנו קיימים ועבורנו היא בחזקת ייהרג ובל יעבור.

— אתה רומז לשיקולים זרים ומאבקי כוח?

— יש גם זה, ולא אומר בין מי למי. אבל בעיקר מורגש מין חוסר אונים. אנשים עסוקים בבט"ש. רוב בעלי התפקידים מסורים לעבודה אבל שבויים בשיגרת היום־יום, תלויים ביומן שהכינה להם המזכירה ואינם קובעים סדר עדיפויות נכון. חסרים גם פירגון ואמון הדדי, שנובעים מפוילה אל הבחירות הקרובות וההתמודדות שלפניהן, וישנה גם יריבות היסטורית.

— עדיין פוסט־רבין?

— יש אפילו שרידים של זה. לגבי זה לא קיים. אני לא רופס חשבון. אני מזוהה רק עם מחנה תק"ם ועבורו אני נאבק יום יום.

— ולא כולם כך?

— בוא אסביר לך: יש לנו בעיה עם המושבים. מה לעשות ותנועת המושבים היא במצוקה קשה והיא גם תנועה אחות. אבל ההערכה שלנו אומרת, שבעם ישראל יש קונסנזוס רחב לגבי ההתיישבות בגולן ובבקעה, ופחות לגבי המושבים. הגיעו אלינו אפילו איתותים ומסרים מהליכוד, שאם נפריד את בעיית ישובי הגולן והבקעה מבעיית המושבים, נצליח לקדם את ענייננו. גם על המפלגה הגישה הזאת מקובלת. ראשי המושבים נוקטים בגישה של תמות נפשנו עם פלשתים. יחזקאל זכאי אומר, אתם איתנו עד הסוף. אתם בני ערובה בידינו. לא ניתן לכם להפריד את בעיית ישובי הבקעה והגולן מבעיית המושבים. בקטע הזה, העזה לאחרונה התק"ם והחליטה להפריד. סוף סוף החלטה אמיצה של פורום משותף. עד כה רק דיברו וכירברו, כל אחד בכיוון שלו. עכשיו חל שיפור, אבל עדיין לא מספיק.

— המפלגה, לדעתך, מתאמצת מספיק למען ותק"ם?

— אין ספק, שיש במפלגה היום שחיקה בהזדהותה עם נכסי צאן הברזל שלה, וההתיישבות בכלל. עם זאת, אני מאמין שאנחנו יכולים להחזיר עטרה ליושנה בכך שנבליט את יחודנו. אחרי הכל, התנועה הקיבוצית היא מן האלמנטים המבליטים ביותר את ההבדל בין הליכוד להעבודה.

— גם במפלגה מודעים לכך?

— תפקידנו להביא את המפלגה למודעות הזאת. במפלגה מחכים לזה, לפחות תת־הכרתית.

— כדי שנסייע לה לוגיסטית בעת הבחירות?

— כדי לנצח בהווה וודאי בעתיד, אני לומר את מה שקרה בעבר. אני שומע המון קיטורים על כך שנוצלנו ע"י המפלגה בשני סיבובי הבחירות האחרונות, שהיינו הפועלים

כוח עולה. וולמן: אין תוהו קבה!

השחורים, נכס לוגיסטי ונטל אלקטורלי. אז אני מודיע לך שיותר זה לא יהיה. תקענו בריקס. לפני חודש שוחחתי על כך עם עוזי.

— עוזי?

— ברעם. אנחנו שותפים בקשרים הדוקים עם מאות חברי מרכז המפלגה, ח"כים, שרים, רכזי סניפים ועיירות. המסר שלנו היום — גמרנו להיות פועלים. אנחנו שותפים בתוצלת.

— ואתה מאמין שהמסר יתקבל שיגיד?

— זה תלוי רק בדבר ברור אחד — אם יהיה לנו כוח אש מלוכד. אם לא תהיינה נזילות ונגיע לפירגון אחד לשני ולעבוד יחד. בבחירות אנחנו לא שוקעים על השחורים, אנחנו שוכרים פעולות שכרת בשכבות, ולא מסתפקים אלא על הסוס של שותפות. כל שבוע מושבים על שכונה אחרת, בימה אשר היא ביום הבמה המרכזית והאלקטורלית ביותר במפלגה. למען הצבת חברים מהמפלגה בבמאגר לנושא יהדות בירושלים הקמנו את „עוזי" תנועת הצעירים. אנחנו מקיימים דיאלוג עם תנועות חרדות, לחידוש הברית ההיסטורית עם תנועת העבודה, למגי שברו היינו בעשרה לברך זה. בקרוב נתחיל לעבור בקיבוצים ולהזהות את החברים לפעילות. נעשים דברים וייעשו עוד, אם ההמודעות יהיו עוד השנה אנחנו נהיה חזק בפנים. אם ב־88 — זה סיפור אחר.

— מה יהיה?

— כי בדצמבר אני מתחיל את התפקיד בגולן, ויבא רגע, מה הגה, אל תעשה לי משלה. גם ב־88 יהיה בסדר. אני אכבוש את חידוש שלי וזה יהיה האדם שימצא הכי מתאים לעניין.

אהוד דור

מבחוץ

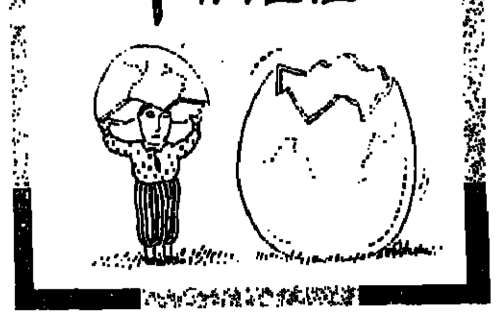

שבחי הבורסה

אני יכול בהחלט להבין את הרקע הפסיכולוגי לתחושת המיגננה בה נמצאת התנועה הקיבוצית, אבל אינני רואה בה את תמונת המצב הנכונה. אמנם ישנם קיבוצים שמחצית מבניהם עוזבים אותם, וזו לגביהם אינדיקציה שהתנועה נחלשת, וככזו היא אכן מדאיגה אותם ביותר. לדעתי, האינטרפרטציה של משמעות העזיבה היא מוגזמת. היא מוגזמת כי ברור לגמרי שזו תנועה שבה מוכרח להתבצע תהליך של סלקציה. ממש כפי שלא כל מי שמתאים לחיי קיבוץ הוא בהכרח מתאים לחיים בקיבוץ פלוני. ההתאמה הזו חלה על כל הסביבה ולא רק על התנועה הקיבוצית. בכל חברה חיה ישנה תנועה של אוכלוסיה.

התפיסה שכל חברי הקיבוץ ובניו חייבים להשאר בקיבוץ, היא תפיסה מופרכת מלכתחילה. מכיוון שאם זה היה קורה, היתה נוצרת תופעה חמורה, שיש לה אנלוגיות ביולוגיות, והנקראת „אין־ברידינג" (התחתנות בתוך המשפחה). זו תופעה לא רצויה. אנחנו רואים במשב־רוח מהחוץ אל תוך המערכת — דבר רצוי. כלומר, שתהיה תנועה של אנשים.

מודד דמוגראפי הרבה יותר טוב ביחס למה שמתרחש בתנועה, הם המצרפים (הגרגטים) של מספר החברים, המצרפים הדמוגראפיים וכיו"ב. ועל פי סטטיסטיקה של האוכלוסיה בארץ, הנתונים על האוכלוסיה הקיבוצית מראים שבעשרים השנים האחרונות, או בדור האחרון, התנועה הקיבוצית גדלה בקצב, שלא קטן מקצב הגידול של האוכלוסיה היהודית בארץ, וכשנים

אמנם נכון שמשקלה של התנועה הקיבוצית באוכלוסיה ירד, אבל זוהי תוצאה של אירוע חד־פעמי שקרה בשנות העלייה הגדולה (ראשית שנות ה־50). את האירוע הזה ניתן להסביר בנקל במונחים של הרכב העלייה.

חיים ברקאי, פרופ' לכלכלה באוניברסיטה העברית. יליד 1925, יו"ר הוועדה המיועצת לבנק ישראל בשנים 81"־82'

הצד הדמוגראפי אינו מראה, איפוא, על חולשה, ואחד הדברים המעניינים שקרו בתנועה הקיבוצית בתחום זה הוא שיעור הילודה והריבוי הטבעי הגבוהים במיוחד. הם חורגים מהקבוצות הסוציו־חברתיות והסוציו־כלכליות המקבילות במדינת־ישראל.

נושא אחר הוא דרכי המימון של התנועה הקיבוצית: העיקרון שהמשק שייך לחבריו, הוא כמובן ציפור־הנפש של המסגרת החברתית הזו. מכאן נובעת התפיסה שהקיבוץ לא יכול למכור מניות, שמשמעותן הקניית בעלות על נכסים של הקיבוץ.

> **התפיסה המסורתית, שהבורסה הינה מערכת מוקצה מחמת מיאוס לאנשים הגונים — זו שטות גמורה בחברה המודרנית.**

מצד אחר, הקונצפציה היא, שהקיבוץ צריך לשאת את עצמו על־ידי תרומה מהייצור, ושההכנסה הריאלית שלו, בטווח ארוך (לאחר מספר שנים של הקמה), היא שצריכה להבטיח את רמת־החיים. ברור לגמרי שלפי העקרונות של הקיבוץ עצמו, עליו לפעול במסגרת כה פועלות יחידות ייצור אחרות. הרי שום יחידת ייצור במשק מודרני לא יכולה לפעול רק באמצעים שלה, היא תמיד לווה, היא תמיד משיגה כסף ממקום אחר.

אף פעם לא היה עיקרון שאסור לקיבוץ ללוות. להיפך. מאז ומעולם היתה גישה של ללוות. נכון, אמנם, שבגלל התיפקודים החלוציים נדרש תקציב התיישבות. אבל גם תקציב זה היה קונצפטואלית תמיד הלוואה. ולא במקרה: דרך המחשבה היתה, שמסוכן להגיד שנותנים מענקים. על האנשים היה לדעת שאלו הלוואות וכאשר המשקים יעמדו על הרגליים הכסף יוחזר.

אם לחזור לענייננו, אני לא רואה שום סיבה שתאסור על הקיבוצים ללוות מאלו שמוכנים להלוות להם. כאשר הבנקים משמשים כמתווכים. מובן שאז הבנקים יגבו את שלהם תמורת התיווך. מה אני רוצה להגיד בזה? שאני לא רואה בכך שום ניגוד לעקרונות הקיבוץ. אם הקיבוצים ימכרו איגרות־חוב. אחרי הכל, מה ההבדל מבחינת הפעילות אם הקיבוץ ילווה מבנק־הפועלים, ובנק הפועלים ימכור לאחר מכן איגרות־חוב?

כעת אל כל סיפור הקיבוצים והבורסה. ראשית המלה — בורסה — לא צריכה להפחיד. היא לא נוגדת שום דבר מעקרונות הקיבוץ. לכן גם אינני מבין את הצעקה הנוראה הזו: זה נורא, אנחנו בבורסה! אני לא רואה שום הבדל בין לקיחת אשראים בבנקים, או מכירת אגרות־חוב לקופות־פנסיה, או אפילו לציבור הרחב, אם יימצאו כאלה שיהיו מוכנים לקנות אותן. להיפך, לדעתי זה מצביע על גורם שהולך ומתייצב, שהולך ונעשה אמין.

בדרך כלל, גם בהתפתחות הכלכלית של מפעלים מחוץ לקיבוץ, תחילה הולכים, באמת, רק לבנקים או לספקים, אשר לוקחים עליהם את הסיכון, אבל ברגע שהופכים ליחידה כלכלית יותר איתנה, אז הולכים ומוכרים איגרות־חוב בבורסה. לכן אני אומר שכל הגישה המסורתית הזו, שהיא כל כך מושרשת אצל רוב החברים בתנועה הקיבוצית, או אצל מבקריה מבחוץ — היא שטות גמורה.

באותו הקשר עולה עניין השוק־האפור. השוק האפור היה מנגנון שכל מפעל כלכלי השתמש בו. הרעיון היה פשוט מאוד: היתה מדיניות מוניטרית, טובה או לא טובה, אבל כזו שהיה בה הפרש גדול מאוד בין הריבית שהבנקים לקחו כאשר נטלת מהם כסף, לבין הריבית שהם נתנו לך כאשר החזקת אצלם כסף. היתה במקביל גם אינפלציה משוגעת. נוצרה בעיה מאוד רצינית — מה לעשות כאשר אין לך עיתוי מדוייק בין התשלומים לתקבולים, ויש לך כסף עודף זמנית?

כדי להבטיח שהפרה שקיבלת, כמו שאמר אשכול, תישאר פרה גם כאשר תצטרך לפרוע את החוב, הקימה התנועה הקיבוצית את המיסלקה. ממש אותו רעיון כפי שעשו תדיראן או כור או עוד יחידות גדולות, שחיפשו דרך איך לנהל את העסק שלהן מבלי להנזק.

נכון שיש מימד אחר לעניין: האם צריך היה לתת למספר אנשים קטן לטפל בנושא וכיצד היה הביצוע שלהם. לגבי הביצוע, בכל ההיסטוריה של התנועה הקיבוצית היו הצלחות והיו גם כשלונות. הקימו ענפים מצליחים והקימו כאלה שנכשלו.

בסך הכל, בטווח היותר ארוך, התנועה הקיבוצית היא הצלחה מהבחינה הכלכלית. היא ידעה להתאים עצמה במהירות לתנאים המשתנים. בכך שהוציאה ענפים שחדלו להיות רווחיים. זהו אחד היתרונות של הקיבוץ בעסק הזה, ההתנגדות לשינויים בה היא יחסית קלה יותר. לא קיים בה מימד הפחד של האדם למקור פרנסתו.

הצרה החלה עם פשיטת הרגל המוסרית והפוליטית של החברה בישראל שקיימת כבר כעשר שנים. ההשתוללות מבחינת רמת־החיים, יצרה אווירה מדבקת ולחצים אדירים בתוך המשק הקיבוצי. באסיפה הכללית כבר לא ברור היום לכולם, האם לבצע מהלך כלכלי כזה או אחר, אבל לכל ברור אם להכניס מקלטי טלוויזיה או לא. הנתונים מראים, באמת, שהרבה משקים חרגו מיכולתם ופעלו כמו כל החברה הישראלית. נמובן זה אני לא אומר שלא מגיעה ביקורת לחברה הקיבוצית, אבל היא לא מגיעה לה יותר מאשר לכל החברה הישראלית.

מדוע לא הלכו לבורסה לפני עשרים או שלושים שנה? התשובה שלי ברורה: בכדי שתוכל ללוות בבורסה, אתה צריך להיות בעל מעמד כלכלי איתן. אחד היתרונות בחברה הקיבוצית שהיא כל כך גדולה, שהיא כבר מופיעה כיחידה שיכולה להסתכן. אבל אתה יודע מהי ההנחה שלך? שהבורסה א־פריורי, זאת מערכת מוקצה מחמת מיאוס לאנשים הגונים. זו שטות גמורה בחברה המודרנית. זה כמו שפעם התייחסו כך אל הבנקים. הבורסה היא כמו להכניס שמן ל־מיסבים כדי שתהיה זרימה יותר טובה בין מי שלווה לבין מי שמ־לווה. מדוע, אם כן, לאסור על התנועה הקיבוצית לקחת חלק בזה? 66

חדש ברהיטי מני!

מבצע 25% הנחה
על מזומן (עד גמר המלאי)

כורסא לטלוויזיה
נוחה, קלה ויפה
תוצרת דנמרק
במחיר 350 ש"ח בלבד

אנו מציעים מוצרים
מיוחדים ואקסקלוסיביים
לחברי קיבוצים
במחירים ובתנאים נוחים

מבחר מערכות ישיבה, כורסאות, חדרי שינה

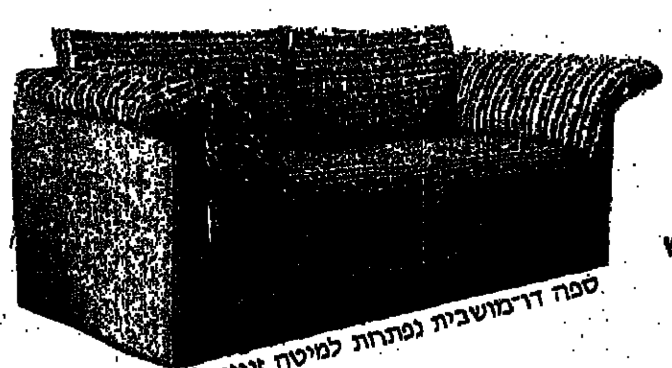

ספה דו־מושבית נפתחת למיטה זוגית

<u>לרכזי קניות!</u>
תצוגה בקיבוץ
עם תיאום מראש

רהיטי מני

ז'בוטינסקי 93, רמת־גן • טלפונים: 7513914, 03־7519555

המבצע הגדול בארץ!

סטריאו בחלקים ומתצוגה בחצי המחיר

סטריאו בסיטונות

- רסיבר קנווד .... במקום 680 ש"ח ...... רק 290 ש"ח
- טייפון סקוט .... במקום 270 ש"ח ...... רק 145 ש"ח
- מגבר סוני .... במקום 485 ש"ח ...... רק 199 ש"ח
- טיונר סוני ג'.וו.סי. .... במקום 445 ש"ח ...... רק 179 ש"ח
- מערכת משולבת שרפ/סולבר .... במקום 950 ש"ח ...... רק 340 ש"ח
- מבצע מיוחד קומפקט דיסק לייזר + מגבר, טייפ, רוטל + זוג רמקולים ...... רק 1390 ש"ח

המלאי מצומצם – הקודם זוכה! (לא כולל מע"מ)

סטריאו וויזיה, תעלה 62, תל־אביב • פתוח מ־10.00 עד 13.00, 16.00 עד 19.00

מוקי צור

מכתבים אל החצר

עט הזהב של אבא

[illegible] של מירה מינצר יערי

מירה היתה גאה בעט הזהב שירשה מאביה. אני, מאבד העטים המקצועי, התפעלתי מכך שהיא יכולה לשמור על העט ולכתוב בו שנים רבות. התפעלתי אך לא התפלאתי. היה משהו אריסטוקרטי בכתיבתה: חידה היתה בה, קשט וכוח. היתה גם נכונות, אבירית כמעט, לעסוק במוות.

מה שהפליא אותי במפגשי איתה, היו החום, הלהט שבו היתה מדברת על ביתה או צולפת בקטנוני, האמונה הכמעט ילדית שלה בתיקון ובמוסר של הדברים, הברק בעיניה, כשדיברה בכעס על העולם, שמכיל בתוכו דפים כל־כך ארוכים, כבדים ומשעממים של פרוזה.

עניין זה הפליא אותי, כי שירתה לא היתה שירה מגוייסת. היא הפרידה בין קודש לחול. לקראת שירתה, דומה כי לבשה בגדי כהונה. רק המוות היה שייך לשני העולמות, לחולין ולקודש. חייה בצל מות אביה, החשש ממלכותו של המוות במלחמות, האין והחיים, הסתתרו ונגנזו בכל חייה ושירתה.

כמורה בקורס למקורות ישראל ראיתיה „דולה פקדונות" מן המקורות, כדברי גאולה שרתוק, אחותם של יהודה ומשה שרת. אך בניגוד לשוטטותה של זו בנוף כדי למצוא הדים למלים שירשה, היתה מירה שותה בצמאון את חמלים שפגשה במשנה, בתלמוד, אך הן היו יוצאות מעטה בלהט ובחותם אישי מאד.

גם את עולמה הציורי של הקבלה קלטה. את לבוש האותיות, את חשיבות המלה, את העולמות הנחבאים ונבראים, את הקשר בין החלל והבריאה.

אך הדבר החשוב היה בעיני הנטייה שלה לא לשיר את הקשה והכבד ביומיומי, אלא לפנות

מירה מינצר־יערי, שנה למותה.

חלל בהוויה בה חיה, שתוכל בו לשיר את שירתה העמוקה הגבוהה, הרחבה. היתה בה, כמשוררת, יכולת לשיר בשורות ארוכות וכעיתונאית, צורך בקיצור דרך.

ובין השורות הללו היתה שירת הילדים שלה, שהיתה אותה שירה רומנטית, המחפשת בילד את אותן שאלות, שהבוגר אינו שואל כי הוא חושש מן הכאב, כי בגרותו מלמדת אותו לעוור את עיניו מהשאלות הגדולות.

חסידים היו אומרים, כי מורים צריכים „לצמצם שכלם", כדי שתלמידיהם יבינו את תורתם העמוקה.

מירה כרתה ברית עם הילדים לשבור את החרדה מתחושת רוחב העולם ותהומותיו. אך בחייה היומיומיים, כלוחמת, ידעה כה יפה את הצמצום ההכרחי, עד כי לעתים לא יכלה לתפוש את הטראגי שבחיי הציבור, את מיגבלות הכוח המנסה להילחם בשרירות ובטירוף המערכות.

בפעם האחרונה שראיתי את מירה בריאה, היה זה בבית־הקברות של כנרת, ליד קברה של רחל. היא לא עלתה אז לרגל למשוררת. היא באה כעיתונאית, להסתופף בצל הפוליטיקאים, להיות עם עמיתיה. לא ידעתי אז עד כמה תחקק רמותה מאז. היתה אירוניה רבה באותה עמידה בתוך הוויית הציבור המשחק את המשתק המשתיק חרדות. לנוכח קברה של אותה אשה אמיצה שהשתיקה את כל הרהמים העצמיים, כדי להיות מרוכזת בעומק הווייתה כמשוררת, החוזרת אל שפה ואל לחן עתיק, ואל עצמה.

קידום מבירות

הייה שוטר

ככל שיישמע הדבר מפתיע, אין אתה חייב להיות סאריסט, אגרופן או גוען כדי להמנות על חוגי המשטרה.

לעומת זאת, עליך להיות בוגר י"ב כיתות, עם עבר של קצונה בצה"ל או אקדמאי. והיה וניחנת באחת מן המעלות הנ"ל ובנוסף אתה גם קיבוצניק, תשמח מאוד משטרת ישראל לקבלך אל בין שורותיה.

בימים אלה היא עושה מאמץ מחודש לגייס אליה חברי קיבוצים. בכך היא מסתמכת על החלטה לא חדשה של ברית התנועה הקיבוצית, לעודד הצטרפות קיבוצניקים למשטרה ומג"ב, על חשבון מיכסת הפעילות התנועתית.

שלושה חברי קיבוצים בלבד, אמנם בתפקידים בכירים למדי, משרתים כיום במשטרת ישראל. אחד מהם, סגן־ניצב צביקה סלע (משמר־השרון), מפקד תחנת חדרה, רואה בשוטרים־הקיבוצניקים „תרומה חשובה לחברה הישראלית ולקיבוץ באחד, ואמצעי לקירוב בין השניים" ומציע, בשם הממונים עליו, שני נתיבים עיקריים למעוניינים והמתאימים: 1) „היחידות הסמויות". הלו הן יחידות הבילוש והמודיעין; 2) צעירות — מסלול הכשרה לקראת קצונה.

תחום נוסף, שקורא לקציני צה"ל במיל. הוא השירות, בדרגות קצונה, לאחר הכשרה קצרה, ביחידות מג"ב.

ככל שיישמע הדבר מוזר, גם לאינטליגנציה יש ביקוש במשטרה. עורכי־דין, כימאים ופיזיקאים ייקלטו בשמחה במחלקות לזיהוי פלילי, בתחנות או במטות שבקרבת קיבוציהם, על מנת שלא לנתקם מבתיהם.

„לכל מי שטוען נגד האלימות והאכזריות של המשטרה", אומר סגן־ניצב סלע, „מוצעת כזאת הזדמנות לתת כתף, להיות מעורב ולשנות, ולא רק לקטר".

א.ל.

הודעה לחקלאים

המהפכה הירוקה
הצטרף להצלחה

ווגיפז – נוזל דישון מיוחד

הווגיפז ניתן בכמות קטנה ונותן תוצאות מרחיקות לכת.
אלפי דונם שטופלו עד היום **בווגיפז** נתנו איכות פרי מופלאה ויבולי שיא

ווגיפז – נוזל דישון ביולוגי/אורגני לא מכיל טוקסונים ואינו רעיל

חובתנו להביא לידיעת המגדלים את קיומו של הווגיפז והתועלת המרובה בשימוש בו.

אנו ממליצים להשתמש בטפטוף ו/או בריסוס – 3cc לדונם בכל הגידולים,

אין צמח שלא מגיב לווגיפז.

הגידולים שטופלו בארץ עד היום ונתנו יבולי שיא: **מלפפון, מלון, פלפל, תפוחי אדמה, עגבניות, שסק, אפרסק, עומלית, שמוטי, חסה, צנון, מנגו, גפן, גזר, שזיף, תות שדה, צפורן, ליליות, חיטה, שעועית, שום, ארטישוק, דשא ועוד... כותנה, בוטנים, אפרסמון ואבוקדו** – עדיין לא מאוחר להשתמש בווגיפז להשבחת הגידול.

את הווגיפז ניתן להשיג במקומות הבאים:

ווגיפז — מרכז ארצי, הדרכה ושיווק

רח' זלמן שניאור 3 רמת השרון טל. 03"498406: 03"493784

ווגיפז
נוזל דישון מיוחד

ברשת חנויות „עזרא"
ברשת חנויות „עמיר"
ברשת חנויות „רמות",
שירותי השקיה נחלים

ר.ד.י בית עוזיאל – 08"246486
יואב בשארי (אביאל) 06"389520
אבנר ברטל (מזור) 03"9326444
נחמיאס (כפר ביאליק) 04"722546

קריצמן דני (בית הלוי) 04"688030
צומת קדימה 053"699702
אבורם יפת (דקל) 057"82953

ווגיפז — את המהפכה הזאת כבר אי אפשר לעצור!

מודעה זו לזכרו של רפי גאון שהכין כתבה ולא זכה לפרסמה

שורת המתנדבים

Make Love not War!

ISRAEL IS REAL

גם לפני 67' היו מתנדבים פה ושם בקיבוצים, אבל מלחמת „ששת הימים" עוררה את גל ההזדהות הגדול. כיתר הדברים, גם המתנדבים של היום זה לא מה שהיה פעם

במחלקות המתנדבים מחו"ל מצלצלים הטלפונים ללא הרף, רכזי עבודה במשקים מזמינים: 10 לחודש יולי, 15 לאוגוסט, 12 לספטמבר — כמו היתה זו לשכת עבודה. וכי איזה משק יכול היום להרשות לעצמו להסתדר ללא מתנדבים? בקיבוצים התרגלו לנוחיות, וכבר לא עושים חשבון: כוח אדם זמני, תחלופה מוצלחת לעבודה שכירה של ממש, עם כרטיס טיסה חוזר לארצות המוצא ותביעות מינימליות בעת השהייה.

פרצופים מתחלפים בקצב רצחני, בלי שמות, בלי זהות אישית, אלה הולכים ואלה באים. מספקים הסבר נוח לתופעות „בלתי קיבוציות" כגון סמים, אלכוהול וירידה מן הארץ. בלונדיניות משוחררות בלבוש מינימלי ואנגלית במבטא סקנדינבי מעניקות הזדמנות לבני המשק המחוספסים, לתרגל יחסים עם המין השני.

למה „מתנדבים"? מתי דבק השם הזה דווקא ב„חיות" המוזרות הללו, שאין להם דבר עם התנדבות ולכל היותר הם באים לעשות קצת גוד־טיים עם צעירים בני גילם מארצות אחרות?

נאצר מחכה לרבין

לונדון, סוף מאי 1967.

ידיעות על מלחמה מתקרבת במזרח־התיכון. בטלוויזיה מוקרנות תמונות של השריון המצרי השועט לעבר גבול ישראל. שליט מצרים, ג'מאל עבדול נאצר, מכריז: נמחוק את המדינה הציונית מעל המפה. אלם תקשורתי מהצד הישראלי מגביר את המתח, יוצר רושם שהטבעת המתהדקת סביב המדינה הקטנטנה, אינה ניתנת לפריצה.

אין צ'אנס ליהודים — אומרים אנשים ברחוב. מה יהיה — שואלים בבתי כנסת בגולדרס גרין, וארגונים יהודיים כבר מכינים תוכנית לקליטת הילדים המסכנים מישראל. שגרירות ישראל מוצפת טלפונים. מה ידוע לכם? מה באמת קורה שם?

בראשית יולי מארגנת יהדות בריטניה הפגנת הזדהות עם ישראל. אלפים רבים צועדים ברחובות לונדון, יהודים ולא יהודים, ביניהם אנשי כמורה נוצריים, מביעים תמיכה ועידוד לישראל.

בית ההסתדרות הציונית, בכיכר פיקדילי, הופך להיות מוקד התעניינות. אנשים מציעים תרומות, מביאים את חסכונותיהם, מתחילים להתעניין אם אפשר לנסוע לישראל, להלחם לצד היהודים.

החרדה גדולה. במועדונים של תנועות הנוער הציוניות מדברים ברוח „מצדה". „תנו לנו לנסוע" אומרים הצעירים לשליחים מהארץ, „נמות אתכם ובלבד שלא נעמוד מנגד, פה בגולה".

כך, באופן ספונטני, בתוך גלי הסימפטיה למדינה הצעירה, החלשה והמאויימת, נולדת תנועת ההתנדבות.

בנימין יוגב, בוגר (בית־העמק), אז שליח „הבונים": „ישבנו עם מזכירות התנועה, הם שאלו אם עליהם לקום ולנסוע, או שמא מוטלת עליהם אחריות, בשעה גורלית זאת, לשלמות התנועה. לא יכולנו לעמוד בדרכם. הוחלט שאנחנו נשארים והם, עם החניכים הבוגרים, נוסעים לישראל...

רעיון ההתנדבות כולו, צמח מלמטה, ללא יד מכוונת, ללא מסגרת. מאות רבות של אנשים הגיעו לבית המוסדות הציוניים, שהפך מטה פעולה. אנחנו, השליחים מישראל, מצאנו עצמנו מראיינים, ממיינים, מכוונים את התנועה, והכל ללא צורך בפירסומת.

ההרגשה הכללית היתה של ישראל כן או לא. אני זוכר טייס ממלחמת העולם, שבא להלחם עבורנו וכן אירי אחד, שהציע את המטוס הפרטי שלו. באו הרבה רופאים ואחיות, בעלי מקצועות דרושים בעת המלחמה, אנשים מכל הגילים ומכל השכבות".

היחידים שהצליחו להידחק למטוסים המעטים שיצאו לישראל טרם פרוץ המלחמה, היו ישראלים שמיהרו להגיע ליחידות הצבאיות שלהם ומעטים מבין ראשוני המתנדבים. הטיסות פסקו עם תחילת המלחמה וחודשו לאחר חמישה ימים, ביוזמת הסוכנות היהודית. בשלב הזה כבר נקבעו קריטריונים של גיל ומקצוע, וצף הרעיון לשלוח מתנדבים לקיבוצים.

בשקי שינה, ממתינים למטוס

„התקופה הקשה ביותר", מספר אורם בן חנוך, גם הוא שליח ב„הבונים", „היו הימים הראשונים למלחמה. הבריטים ציטטו מקורות ערביים בלבד. שמענו בלונדון על הפגזות ערים בישראל, על תבוסת הצבא. התחושה של יהדות אנגליה היתה, שעומדים לפני סכנת נפש. לאחר שלושה ימים, כאשר התהפך הגלגל, היו היהודים באופוריה. כל אחד הוסיף כמה אינצ'ים לקומתו. למרות הידיעות על נצחון, ואולי דווקא בשל כך, רצו אנשים להתנדב, להיות בגיבורים, אם כי ראשוני המתנדבים היו נוצרים — דבר שגרם לנו מבוכה מסויימת.

בתחילה הגיעו אנשים לא מתאימים, ביניהם כאלה שחיפשו משהו רומנטי, הזדמנות להצטלם עם מדים. נאלצנו לדחות אותם; ההוראות אמרו לקבל רק בעלי נסיון מלחמתי, אפילו טייסים. אחר־כך הגיעו יותר ויותר אנשים, שכבר היה להם קשר קודם עם ישראל, מתנדבים שחיפשו זהות יהודית. הם הפצירו בנו, בכו והתחננו: קחו אותנו. מי שהתקבל, הפך בן רגע ליהודי גא. שלחנו אותם לשדה־התעופה, להמתין שם לטיסות. היו שישבו שם עם שקי שינה, כמה ימים, עד שהיה להם מקום במטוס".

גדי פרנס, היום חבר קיבוץ עין־החורש, הגיע במטוס אל־על בראשית יולי 1967: „בימי ההמתנה שלפני המלחמה הסתובבתי כסהרורי, לא התגלחתי ולא החלפתי בגדים. אני, שאינני יהודי ולא היה לי קשר לעם הזה, הרגשתי פתאום יהודי. חשבתי שזה סוף העולם. ניקר לי בראש חשש עמום שמתקרבת שואה חדשה. הלכתי ומכרתי את המכונית כחלק מההכנות לנסיעה. אתה הולך אל מותך — אמרו לי ידידים. כשביקשתי לקנות בשוק שק שינה ומעיל, אמרתי למוכר שאני נוסע לישראל, הוא ויתר מיד על תשלום. אחר־כך ניגשתי לסוכנות היהודית ואמרתי שאני רוצה להתנדב, מילאתי טפסים וכתבתי שהייתי פעם בצבא הבריטי. מתי תוכל לנסוע? שאלו אותי. מיד — עניתי. אבל אז התברר שאין מקום במטוס כי לקחו צוותים רפואיים.

אחרי המלחמה, עדיין רציתי לנסוע, חשבתי שצריך לעזור בשיקום הריסות. על קיבוץ עוד לא דיברו איתנו".

גל אחר

מלחמת יום הכיפורים גררה אחריה גל חדש של מתנדבים מחו"ל, אלא שהפעם היה הגל קטן בהרבה.

אין מספרים רשומים, אך ידוע (במחלקת חו"ל של התק"ם) שמדובר בכ־2500 מתנדבים שנקלטו בתנועה הקיבוצית.

חשוב לציין כי מתנדבים אשר שהו בקיבוצים בעת המלחמה ב־1973, לא נטשו את הארץ ולא ברחו, גם כאשר יכלו לעשות זאת.

הסיבות למיעוט המתנדבים במלחמת יום הכיפורים, נעוצות כנראה בעובדה שהמלחמה פרצה במועד שהוא תחילת שנת הלימודים האקדמית (ולא בסופה, כפי שהיה ב־1967) וכן במיגבלות שהטילה הסוכנות היהודית — תשלום בעד טיסה על חשבון המדינה, עדיפות ליהודים ומיון קפדני — כל אלה בלמו את הגל ועוד יותר מזה — את ההד הציבורי שהיה לו.

ההתנדבות לישראל סחפה צעירים מכל ארצות המערב. גם בארה"ב עקבו בדאגה אחר חדשות המלחמה אם כי בתחושה מסויימת של ספקנות. הידיעות הראשונות של נצחון ישראל הביאו גלים של אהדה ושמחה גלויה. ועד יהודי אירגן מצעד אהדה לישראל מול הבית הלבן ואלפים הוסעו לשם מניו־יורק באוטובוסים. תרומות ניתנו ביד רחבה בבתי־כנסת ובמוקדים שונים.

„הלכתי לארגון הציוני כי רציתי להיות מתנדבת", מספרת יהודיה מברוקלין, „חברי חשבו שהשתגעתי. היה שם תור עצום. רשמתי את שמי. שאלו אם אני מוכנה לנסוע ולעבוד היכן שיגידו לי. אמרתי כן, לא חשבתי על סכנה. אבל אז נתקבלה הודעה מהממשלה האמריקאית האוסרת על אזרחיה לטוס לישראל. כמה חודשים אחרי זה באתי במסגרת ,שרות לעם'".

על אף ביטול הטיסות של חברות זרות ותוקף האיסור שהטילה ממשלת ארה"ב על אזרחיה לצאת לישראל, גאתה תנועת המתנדבים והמאות הפכו לאלפים. באו מצרפת, מדרום־אפריקה ומאוסטרליה — קבוצה שיצאה מסידני ב־5 ליוני, הגיעה לישראל כעבור חמישה ימים, בסיומה של המלחמה. באו לא־יהודים מאוסטריה, גרמניה וארצות סקנדינביה.

מרגרט שדמי, היום חברת קיבוץ דביר, נערה בוגרת תיכון, חניכת השומר־הצעיר ביוהנסבורג: „עבדתי אז כדי להרוויח כסף לטיול באירופה. עם הידיעות על מלחמה בישראל, עזבתי הכל וחשבתי מה אפשר לעשות כדי לעזור. התחילו להתרים יהודים למען ישראל. אני הלכתי לתרום דם. בבית הכנסת ביקשו שמי שיכול, יתרום לנסיעה לישראל. לא התלבטתי לרגע ונרשמתי".

מוסיף נורמן קרוגר, גם הוא מדרום־אפריקה: „שמענו שתל־אביב בוערת, ידענו שחייבים להגיע ולעזור. אבל הסכימו רק לאחד מכל משפחה. הרבה רצו לבוא, היה תור וגם קצת פרוטקציה. נרשמנו, מה שלא יהיה. בוקר אחד טילפנו לי לעבודה. אמרו יש מקום במטוס. עזבתי הכל באמצע היום, ארזתי מזוודה, בקושי אמרתי שלום להורים, וכעבור 24 שעות נחתנו בישראל. בלוד, כל אחד קיבל עגבניה וביצה קשה ובבוקר חילקו אותנו לאוטובוסים — לא שאלו מי רוצה לאן — ואמרו שנוסעים לקיבוץ".

בלונדיניות משוחררות בלבוש מינימלי ואנגלית במבטא סקנדינבי

שניים בחדר, שירותים בחוץ

הסוכנות היהודית בירושלים, שלא היתה ערוכה לקליטת הזרם הגדול הזה של מתנדבים מחו"ל, הפנתה את הטיפול בנושא אל מחלקת הנוער והחלוץ, היא המחלקה של ההתיישבות העובדת.

מספר יהודה פז (כיסופים): „גוייסתי אז לעבוד לצידה של צביה לובטקין ז"ל, שריכזה את המחלקה. היה ברור שהמתנדבים הם, מצד אחד ברכה גדולה, מצד שני כאב־ראש אדיר. לא היתה שום מסגרת בארץ שידעה לטפל בתופעה כזו. כשהגעתי, שבועיים לאחר המלחמה, מצאתי שהתחיל כבר גל הבאים ומדובר לא במאות כי אם באלפים. לא היה ברור מי שולח, מי מטפל, איך מגיעים ומהיכן. עברנו, צביה ואני, בנחת עצום. זה היה גל של הזדהות עם ישראל, יהודים ולא יהודים. הם באו להציל, להקים הריסות ולטפל בפצועים. היו הולכים ללא ספק להלחם, אם היה ניתן להם.

עמדנו לפני מציאות מסובכת: המלחמה נסתיימה. לא היה צורך אובייקטיבי במתנדבים אבל גם לא יכולנו לומר לאלפי האנשים שבאים לעזור: תודה, לא צריך, תחזרו הביתה. חשבנו גם במושגים של קשר עם העם היהודי ואולי אפילו עלייה. מי שיכול היה להתארגן לקליטת המוני הבאים היו רק הקיבוצים. אמנם היה קטיף בנטעים ושאר עבודות עונתיות שדרשו כוח־אדם, אבל הגורם הראשוני, שהביא קיבוצים להסכים למהלך היה, סליחה על הביטוי — ציונות".

בתוך זמן קצר נוצרו מסגרות, הוקם מנגנון, נקבעו כללים ראשונים: תנאי עבודה בקיבוצים, זכויות וחובות, מקשרים ומטפלות ומורים לעברית. יותר מ־150 קיבוצים היו ברשימת הקולטים.

בהערכה זהירה ניתן לומר, שהגיעו אז לארץ כ־10,000 מתנדבים, מתוכם כ־7500 לקיבוצים.

„באנגליה היתה לי דירה יפה, מכונית, הייתי כמו פלייבוי. ופתאום אני בצריף, שניים בחדר, בלי אמבטיה... מה זה קמפינג! עבדתי בבריכות הדגים. עבודה קשה בשמש. אהבתי את זה. ראיתי שאני מתחסן מיום ליום. החברים מהקיבוץ היו נחמדים אלי. שמחו להזדמנות לדבר אנגלית" — נזכר גדי פרנס.

„שילמו לנו את הטיסה", מספרים נורמן ותקווה קרוגר מדרום־אפריקה. „לא חשבנו שנגיע לקיבוץ, גם לא רצינו בזה. אבל התקבלנו נהדר. ההרגשה הכללית שבאנו לעזור, איחדה אותנו. חברי הקיבוץ ודווקא הבוגרים שבהם, קיבלו אותנו בחום. עד היום אנחנו באים למשפחה המאמצת שלנו כמו להורים. נהגנו לעבוד עם חברים במטבח, בחדר האוכל ובמטע. ראינו את הארגון בענפים. את הכבוד לעבודה. זה נורא הרשים אותנו. אחרי איזה חודש וחצי, כשהבחורים חזרו מהצבא והחיים בקיבוץ שבו למסלולם, הרגשנו כמיותרים. החלטנו לעזוב. אחר כך השתקענו בארץ".

יהודה פז:
הגורם הראשוני שהביא קיבוצים לקבל אותם היה — ציונות

גדי פרנס:
אני שאינני יהודי ולא היה לי קשר לעם הזה, הרגשתי פתאום יהודי

(המשך בעמוד 14)

דינה רמג' ■

ריקשה תלת אופן לכל מטרה

★ ריקשה עם מנוע ניתן לשלב נסיעה בעזרת מנוע ופדלים

★ ריקשה ללא מנוע רגיל ו־3 הילוכים

★ המכירה גם בהמחאות קניה

מבחר דגמי אופניים לכל גיל ולכל מטרה

חברת גלברס בע"מ:

המפעל: מושב קדרון (ליד גדרה) טל' 055-91305

בלעדי

ספריות עם **חלונות זכוכית** לשמירה מפני אבק

50 דגמים 100 אפשרויות לפי מידות

קטלוג צבעוני ומחירון חינם. לכ' ספריות אינטרסיסטם ת"א, רח' בן־יהודה 97 מיקוד 63401

שם
כתובת

ספריות **אינטרסיסטם**

בן־יהודה 97 ת"א טל. 03-226063

פתוח: 9:30 - 12:30, 16:00 - 19:00

* פטנט ברישום מס' 71452

PLATENT No. 71452 *

פלטנט

קירוי וכיסוי גגות הרמטי*

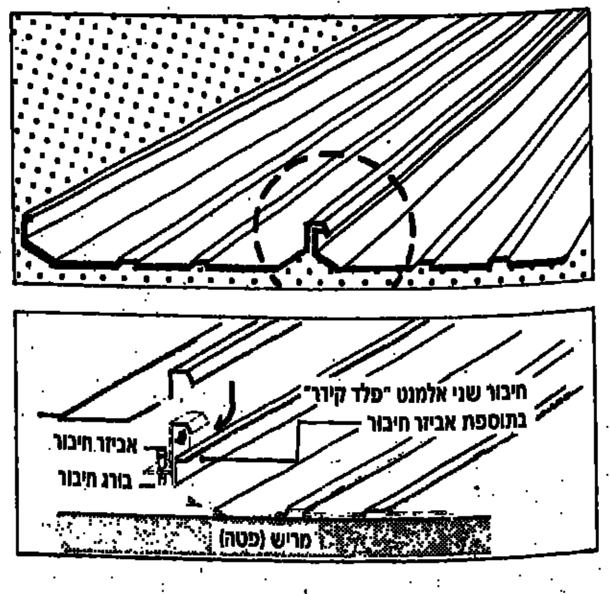

די לנזילות, די לחוסר אטימות, די לחלודה בקירוי וכיסוי גגות קלים!

קידר בע"מ גאה להציג פתרון אמין ויעיל לקירוי וכיסוי גגות קלים - פלטנט.

הפלטנט היא שיטה חדשה - פטנט ברישום מס' 71452 המחברת אלמנטים באורכים בלתי מוגבלים, בלחיצה מכנית (כדוגמת סגירת קופסאות שימורים).

ייצור האלמנטים באורכים בלתי מוגבלים מתבצע ע"י מכונת עירגול מיוחדת המאפשרת ביצוע בדיוק מקסימלי. חיבור הגג לשלד המבנה מתבצע ע"י ברגים פנימיים ללא חירור וקדיחה במשטח הגג, דבר השומר על הרמטיות מוחלטת ומונע לתמיד כל בעיות חלודה ונזילות.

שיטת הפלטנט מאפשרת ביצוע גגות בשיפועים מינימליים וכאמור - בהרמטיות מוחלטת.

השימוש בשיטת הפלטנט אפשרי בפחים מגולוונים או מגולוונים וצבועים, במבחר צבעים ועוביים שונים.

חידוש נוסף של הפלטנט - גגות אלומיניום.

"גג על גג" המילה האחרונה בפלטנט: תוספת גג פלטנט על גג קיים. הקמת גג חדש והרמטי על-גבי הגג הישן ללא צורך בפירוקו, עם אפשרות להחדרת חומר מבודד נוסף בין שני הגגות.

בין לקוחותינו המרוצים במשך 30 שנות קיום החברה נמנים: משרד הביטחון, תעש"א, תע"ש, מבני תעשיה, תק"ם, הקיבוץ הארצי, הסוכנות היהודית, קופות החולים, ברום - ים המלח, חברת חשמל, רשות הנמלים, אלקו, אל-אופ, מקורות ועוד...

נשמח לעמוד לרשותך בייעוץ ובביצוע.

פלטנט

קידר

קידר בע"מ, אזור התעשיה רעננה 43101 ת.ד. 145 טל. 052-31327/9 טלקס: 342575 KDR. IL

א. מגלן

בנקיבוץ למכירה

לפני שנתיים העניק בלאס לתנועה הקיבוצית שליטה ב"בנק הספנות". מאז מנסים להיפטר מהנכס. יש התקדמות.

"אני לא שקט בלילות" — השיב אייבי רון, רכז האגף הכלכלי של התק"ם, לשאלת "הדף הירוק": האם אין סיכון בכך שהתנועה הקיבוצית מחזיקה, מזה שנתיים ויותר, בחלק נכבד ממניות "בנק הספנות".

כמה אירועים הקשורים לבנק הזה, גרמו לנו לפנות לאייבי ולמיכה רינת, רכז "קרן השומר הצעיר", הממונים על הטיפול בבנק מטעם התנועות:

מזה זמן רב, בשל סיבות עקרוניות ומעשיות כאחד, יש בתק"ם ובקיבוץ הארצי החלטה למכור את הבנק. למרות זאת, ב־28.12.86 מימשה "אשת", בשם התנועות, אופציה לרכישת חבילת זכויות נוספת בבנק. אפשר היה לפרש צעד זה כנסיון להכניס, בדלת האחורית ובניגוד להחלטות, בנק לתנועה הקיבוצית.

התפרסמו ידיעות לפיהן האחים הורוביץ חייבים סכומים ניכרים ל"בנק יעסור", מיני־בנק למשכנתאות. בידיעות נמסר שבנק זה שייך ל"בנק הספנות".

כידוע, הסיכויים שהאחים הנ"ל יפרעו בימים אלה חובות — אינם גדולים...

בבנק קטן אחר, "בנק צפון אמריקה", מנהלים ועובדים בכירים שדדו את הקופה בסכומים של עשרות מיליוני דולרים.

בלי שמץ של נסיון להטיל דופי, חלילה, בעובדיו המסורים והישרים של "בנק הספנות", אי אפשר להתעלם מהאפשרות שגם התנועה הקיבוצית, המחזיקה ב־35% ממניות הבנק, תיפול קרבן לתרמית דומה.

כמה ימים אחרי השיחה עם אייבי, נרמה ששנתו לא נודדת לשווא, ופוטנציאל הסיכון מתממש: כותרת ב"ידיעות", 8.7.87: "בנק הספנות תובע מדוד סופר להחזיר 4 מיליון דולר"; כותרות המשנה: "ניתנו לו כהלוואות לצורך רכישת אניות במזרח הרחוק. אם לא יחזור מארה"ב לבירור — תוגש תביעה להכריז עליו כפושט רגל". לבנו נפל בקרבנו כשקראנו מה שכתב אריה אבנרי בהמשך: "בדיונים פנימיים שנערכו בימים אלה בין הארגונים הכלכליים של התנועות הקיבוציות וקבוצת אייזנברג, המחזיקים במשותף את השליטה בבנק, הוחלט לפתוח בהליכים משפטיים..."

הכתב מוסיף שמול ההלוואה, שיעבד דוד סופר אניות ומניות של חברות שברשותו ומסיים: "התברר שהנתונים, שהעביר סופר לבנק הספנות על מחיר האניות שברשותו, היו מוגזמים"... באופרה הזו, של הלוואות מול בטחונות לא מספיקים, התנועה הקיבוצית כבר ביקרה כמה פעמים, ויצאה בשן ועין...

עוד לפני שנסביר מדוע אין הידיעות על "בנק הספנות" צריכות להדיר שינה מעינינו, נספר כיצד הפך "בנק הספנות" לשליש בנקיבוץ.

הכל מתחיל מבלאס

כשבלאס הונה את "אשת" ותאגידים קיבוציים אחרים, ניסו התנועות הקיבוציות לשים יד על נכסיו. בין השאר, נערך מבצע בילוש מורכב למדי, שבו גילו את מניות בלאס ב"בנק הספנות", מופקדות בכמה חברות ובנקים בבעלות מוסוות. בסך הכל — חבילת מניות שהקנתה לתנועה הקיבוצית 48% מכלל השליטה בבנק, והיתה שווה אז, לפני שנתיים ומעלה, כשלושה מיליון דולר.

להלכה — גם היום המניות אינן ברשות התנועה הקיבוצית: בלאס חשוד בכך שניסה להסתיר את היותו "בעל עניין" ב"בנק הספנות" — הגדרה חוקית המטילה חובות מסויימים על מי שמחזיק יותר מ־10% מהמניות — מפני הגורמים להם היה חייב להודיע על כך: הרשות לניירות ערך, הבורסה, בנק ישראל. בית המשפט מינה נאמן, עו"ד דוד גולדשטיין, המחזיק במניות, וגם חבר בדירקטוריון הבנק, עד שהבירור המשפטי יסתיים.

עם זאת, אין עוררין על עצם הבעלות של התנועה הקיבוצית על המניות, ולכל צורך מעשי כולל מכירה, השליטה בהן היא בידי "אשת".

לתנועה הקיבוצית פיקוח הדוק למדי על הנעשה בבנק: נציגים מטעמה, יאיר פיקס מ"קרן השומר הצעיר" ועפרה אברהמי מהתק"ם, מונו כדירקטורים בבנק, ואינם מסתפקים בישיבות ההנהלה, אלא עוקבים אחרי הנעשה בוועדות הבנק ומתעדכנים בפרטי פעילותו השוטפת. כיום, אחרי פרשת הדירקטורים של ארנסט יאנג בבנק לאומי, בה היה מעורב גם דירקטור חבר קיבוץ, מבינים דירקטורים בבנקים שתפקידם אינו רק להיות חותמת גומי להחלטות המנהל ולקבל דמי השתתפות בישיבות, תשלום הוצאות ונסיעות לחו"ל...

למכור במחיר סביר

מיכה רינת ואייבי רון נשבעים בנקיטת חפץ שהתנועות החליטו, חד משמעית, למכור את "בנק הספנות".

ובאשר לידיעות שהזכרנו:

★ רכישת הזכויות בדצמבר, היתה עיסקה טובה: בנק ישראל לחץ להגדיל את הונו העצמי של הבנק, ולכן הנפיק הבנק פעמיים זכויות. בפעם הראשונה לא יכלה התנועה הקיבוצית, בשל בעיות בבעלות הפורמלית, לרכוש את חלקה בזכויות, וחלקה בו ירד מ־48% ל־35%. בהנפקה השנייה הזכויות לא נרכשו מיד, אבל נשמרה לתנועה הקיבוצית הזכות לרכוש אותן בתוך שנה בתנאים נוחים ומועדפים.

> "יש מי שטוען, שלאור לקחי הניהול הפיננסי החובבני והכושל בתאגידים קיבוציים, עדיף לנהל את עסקי הפיננסים הקיבוציים במכשיר מסודר ומקצועי כמו בנק."

בעת הרכישה בפועל שילמה "אשת" כ־1.9 מיליון ש"ח — ומעריכים שהרווחה כ־0.8 מיליון ש"ח. עם הרכישה חזר חלקה של התנועה הקיבוצית בבעלות לשיעורו הקודם — כ־35%.

אם המניות לא נמכרו עד כה, הרי זה מפני שהחלטת, רוב במוסדות המוסמכים, בלמה את נטייתם של מיכה ואייבי למכור את מניות "בנק הספנות" במחיר נמוך משוויין האמיתי, המוערך כיום על ידי גורמי חוץ בכ־5.5 מיליון דולר. יש גם לחץ חיצוני למכור: בנק ישראל אינו מעוניין בבנקים סקטוריאליים בכלל, ובבנק קיבוצי בפרט, ומתנה את האישור להפעלת הבנק — במכירתו.

בימים אלה יש מו"מ מתקדם, עם שני קונים, ישראלי וזר, ואם עניין המחיר יסוכם סופית — תימסר הודעה לבורסה, כנדרש בחוק.

★ בין אם האחים הורוביץ חייבים כסף ל"בנק יעסור" ובין אם לא — הבנק נמכר על ידי "בנק הספנות" והתמורה נוספה להון הפעיל של הבנק ושיפרה את מצבו. לחובות האחים הורוביץ — שיראג קונה הבנק...

★ החוב של דוד סופר הוא חוב ישן, שנוצר ב־1983, לפני שהתנועה הקיבוצית קיבלה את מניות בלאס. כבר ב־1985 נעשתה הפרשה לחובות אבודים בגין ההלוואה הנ"ל. כך שכל צעד למימוש החוב לבנק יכול רק לתרום להעלאת שווי של הנתח שבידי התנועה הקיבוצית. ככלל — מעסקי הספנות, שגרמו הפסדים לבנק, נשאר רק השם, והיום יש לבנק חוג לקוחות אחר וסולידי — כולל לקוחות קיבוציים, בהיקף צנוע. ב־1986 היה לבנק מאזן חיובי ורווחי, וכך גם ברבעון הראשון של 1987.

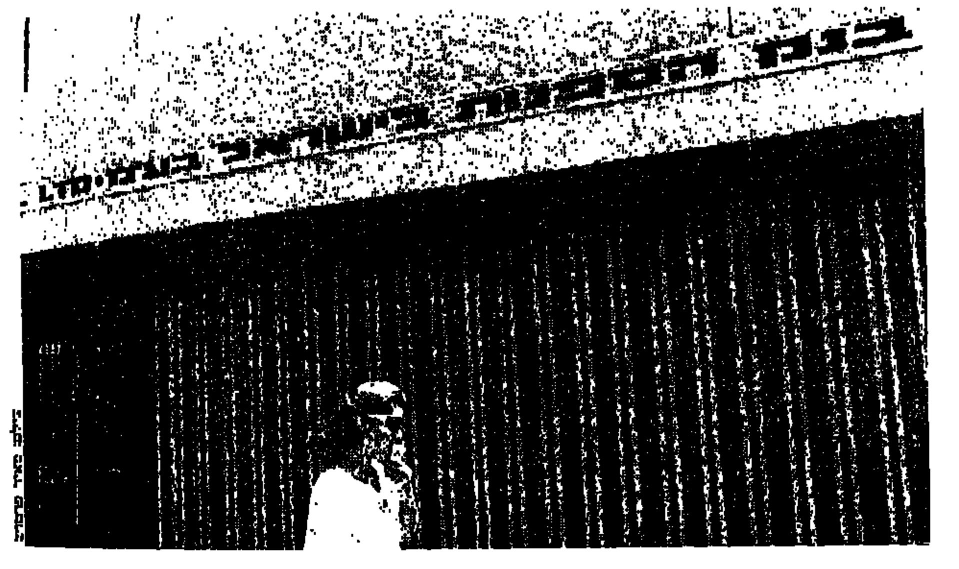

כרגע, נדודי השינה נמשכים, וצריך לקוות שלא יהיו הפתעות לרעה. עם זאת, פאניקה אינה יועץ טוב, וצריך לאזן את הרצון למכור מהר כדי לא להסתכן, עם הרצון למכור במחיר טוב...

במוקדם או במאוחר — חלקה של התנועה הקיבוצית ב"בנק הספנות" יימכר. הוא לא יהיה הבנקיבוץ הראשון. השאלה, האם התנועה הקיבוצית זקוקה לבנק — תישאר פתוחה.

> "המניות לא נמכרו עד עתה מפני שהחלטת רוב במוסדות המוסמכים בלמה נטייה למכור את המניות במחיר נמוך משוויין האמיתי."

יש טענה שלאור לקחי הניהול הפיננסי החובבני והכושל בתאגידים קיבוציים, שהביא לכשלונות והפסדים בעבר, עדיף לנהל את עסקי הפיננסים הקיבוציים במכשיר מסודר ומקצועי כמו בנק.

מצד שני, יש חשש שהמגבלות החוקיות, כמו חובת ההפקדה של רוב כספי הבנק בבנק ישראל, יפגעו בניצול היעיל של הרזרבות הכספיות הצנועות שקיימות עדיין, לפחות בתקופות מסויימות, בתנועות ובקיבוצים.

כאן אולי המקום להזכיר שגם השימוש במכשירים מסחריים וכספיים אחרים, מלבד בנק, הוא פרובלמטי.

מזה זמן רב (נרמז על כך בכתבה של אבשלום גינת ב"השבוע בקיבוץ הארצי"), יש חקירה רשמית ובירורים בפרקליטות, סביב עסקות מט"ח של "מפעלי תבך" והגבות זרות הקשורות בה, כשם שמזה שלוש שנים נחקרות עסקות באותו תחום של חתק"ם "בנק הפועלים" ובנקים אחרים. הנושא הוא שנעשו עבירות על חוקי המטבע.

ידיעות מעודכנות מצביעות על סיכוי שהחוקרים מתקרבים למסקנה, שמדובר בעבירות פורמליות שלא יחייבו העמדה לדין, ובהליכים שיסתיימו, לכל היותר, בהסכם על כופר כספי. אם המסקנות יהיו חמורות יותר מהצפוי, מצבנו, גם בלי בנק משלנו, יהיה הרבה פחות נעים...

עודד ליפשיץ

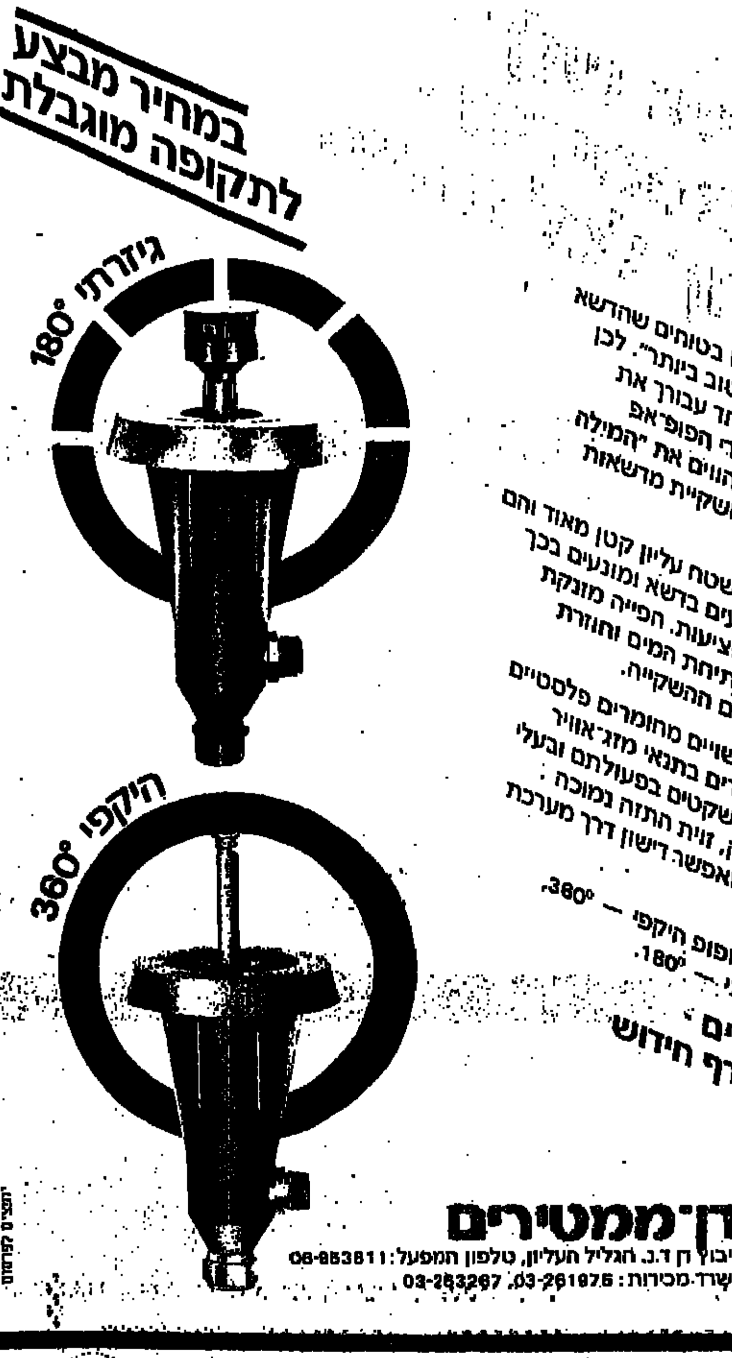

להלן תגובתכם

אוי למרוותחים!

קראתי פעמיים את "הכתבה השחורה" ("בארזים נפלה שלהבת") ומשום מה היתה לי הרגשה משונה ש"עיתון צהוב" בידי. חיפשתי את שם הכתב ולא מצאתי..."הבינותי לבסוף שהאחריות לכתבה "אובייקטיבית" זו איננה של אף אחד, משום שזוהי יצירה קולקטיבית המכונה "דיווח" של כתבי "הדף הירוק"...

ידידי הכתבים, האמנם רציניים אתם, או שמא מוכננים ברמה של רכילות? מדוע אתם נוקבים בשמות של אנשים? רק כדי שיהיה יותר פיקנטי או יותר "מהימן"? והרי כמו בכל רכילות המנפחת ומעוותת פה ושם את המציאות, גם אתם אינכם מדייקים בעובדות (לפחות במה שנוגע לקיבוצי) ונדרשים פרטים שאינם לצורך.

ואם דיווח כאן, מדוע אתם שולפים הערכות ותחזיות משלכם בנוסח: "הלא רק ראשית הקיץ עתה, ושלהי דקייטא קשיא מקייטא" או: "ואם לא עכשיו, מן הסתם, בעוד חודשיים שלושה, כשיהיה עליהם לסדר את הילדים בגן העירוני, בבי"ס הממלכתי או בגימנסיה"? לרוב גם לא ברור מי אומר את הדברים: האיש המרואיין או שמא זוהי "המחשבה הנבואית" שלכם. סלחו נא לי כתבים אלמונים, זה כל מה שיש לכם לתרום לעניין? והרי מה שעשיתם הוא לא יותר מאשר "שמועות רעות" הכוללות הזכרת שמות, אי־דיוק בעובדות והוצאה לרשות הרבים וללא אחריות עניינים שלא בדקתם עד הסוף (מצב מפעלים, תפקידי אנשים וכו').

אולי אפילו ע"י גודש הפרטים עוד ועוד ועוד, ואפיונים "מדוייקים" מאד של הנוטשים — נוצרה אצל כמה אנשים, תמימים וטובים, הרגשה של מי שטוב וחשוב ומשכיל ומרכזי בקיבוצו והוא בן 40, טוב יעשה אם יכון גם הוא לדרך...

ואם יש לו דאגות ביחס לפיצויי העזיבה שלו, אתם אפילו מקדימים תרופה למכה ומודיעים לו שאין לו מה לדאוג בנידון — "הכל יהיה בסדר"!

וכפי שכתבתם אתם: "טבעו של שמועות רעות שהן מתמלאות מחולייתן ומתנפחות בתאוצתן למימדי היסטריה". אז מה, האם התכוונתם לתרום לאותה היסטריה? מי אתם כתבים אלמונים? חברים שלי? זה איכפת לכם? נוגע לכם?

אתם "מדווחים" על צערה של הקהילה הקיבוצית, אבל הרוח הנושבת מן הכתבה שלכם היא של ניכור: "עובדות" ו"מספרים" ו"ציטוטים" בבחינת — "ידבר ההומור העובדתי הפיקנטי בעד עצמו".

גם דרך החושים השכלתם לזרוע יאוש: ממש "מריך" ספרותי מוצלח — להעמיד זו מול זו את שתי הכותרות: "בארזים נפלה שלהבת" ו"כמעיין המתייבש" (הדיווח על הקליטה) והרי אתה חש ממש, שיש אש אוכלת, שורפת — ואין בסביבה אפילו טיפה אחת של מים, כדי לנסות ולכבותה — כי "יבש המעיין" — עובדה!

> אריה סגולי:
> "כל אותה תכתובת, הסקרים והסקירות והראיונות על עזיבות — כל אלה לשם מה באו? מה תכליתם? האם הם יעצרו את העזיבה? ואולי להיפך?"

האם באמת להטיל מרה שחורה ולזרוע יאוש נתכוונתם? וכי אין אתם חלק מאותה תנועה "אומללה", שאתם מתנבאים על קיצה הממשמש ובא?

וכי אינכם כואבים זאת לפחות? הכאב, רבותי, אינו מוביל לחיסול, על כאב חייבים להתגבר — אין ברירה: הניכור, לצערי, כן מוביל לשמו

וכי אי אפשר היה לצפות מחבורת כתבים רציניים ב"דף הירוק" ליותר מעורבות במה שקורה? ואכן קורה — אין מה להסתיר זאת.

והאם אין כל מה שקורה מחייב אתכם לעשות מאמץ אינטלקטואלי רציני, כדי שלא להיסחף אחרי אלו מאתנו ההולכים בדיוק למקום אליו תימרן אותנו ה"ליכוד": פיקפוקים בצידקת הדרך, הרהורי כפירה בעצם השיטה, ועוד כהנה וכהנה מחשבות, המציירות אותנו בעיני עצמנו כעצלנים, בטלנים ופושטי־יד? ואז הם ואתם באים ומציעים לנו "להיפרד ממיתוסים יקרים של העבר" ולחלום על קיבוץ אחר, שונה, "שיהיה מה שיותר דומה לסביבה".

וכי לא ידוע לכם, כתבים יקרים ומשכילים, שהמיתוסים הישנים היקרים, אינם סותרים בשום פנים את העמדת האדם בראש סדר העדיפויות, ונהפוך הוא: רק בשם האדם ורווחו, רק למענו בעצם — ניסינו פה ליצור חברה צודקת ומשמעותית יותר?

ואולי כדאי היה שבהזדמנות חגיגית זו, כשאתם מתגייסים ל"דיווח" רחב מקיף ומפורט כל־כך, תאירו גם את הקשר שבין ארישותנו לרמיסת ערכים הומניים בעולם הסובב אותנו לבין הרס עצמנו? או, למשל, את הקשר שבין השקפת עולם ופוליטיקה על כל רמותיה — לבין עצם קיומנו כתנועה קיבוצית? ועוד כהנה וכהנה קשרים מורכבים שהם מעבר לקשר הליניארי, כביכול, שבין מצב כלכלי עכשווי לבין העזיבה. וכי לא נראה לכם שבלי הארה כזו, תישארנה כתבותיכם ברמה של דיווח עקר, שנזקיו עולים על התועלת שבו?

עמליה ה.
בית־אלפא

מספר הערות לניתוח הסטטיסטי שהופיע בכתבה "בארזים נפלה שלהבת":

1. הקשר בין הגידול הקטן במספר הילדים בקבה"א לבין "עזיבת משפחות מאסיבית" אינו קיים ומעיד על כך שהחבר שהצביע על כך אינו בקיא בנושא. אבהיר: מספר הילדים בסוף שנת 1986 אכן ירד (כ־16) ממספרם בתחילת השנה. מספר הילדים בסוף השנה, הוא פונקציה של מספר

הילדים בתחילת השנה + מספר הנולדים במשך השנה, שהיה מעט למטה מהממוצע הרב־שנתי.

לבקשת מתעניינים רבים עשינו ניתוח מפורט יותר של העוזבים בשנת 1986.

חברים ומועמדים	1128
חיילים	97
בני קיבוץ (ילדים)	271
	1496

גם אם נניח, שבמשפחות העוזבים יש בממוצע 2 ילדים למשפחה (ילד למבוגר) ושכל המשפחות האלה הן בגיל הפוריות, גם אז נגיע למסקנה שלא יותר מ־20%־25% מהעזיבות הן של משפחות, לא לי לקבוע אם זה משמעותי או לא.

2. נראה לי (וזה נמצא בתהליכי בדיקה), שהרכב העוזבים בממוצע של הקבה"א לא השתנה בשנים האחרונות. אלא שכמו בכל תהליך דמוגרפי, בכל שנה יש קיבוצים אחרים שנפגעים מכך. קיבוצים אלה נראה להם שזה סוף העולם אבל רק לחצי שנה הבאה, אחר כך מתרגלים.

3. אשר לתביעה של יובל דניאלי, רק 100 ק"מ ממשרדו של יובל בקיבוץ הארצי, במגדל השן של אוניברסיטת חיפה, מצוי המכון לחקר הקיבוץ.

מכון זה, לו היה עוסק בעיקר במה שדרוש למחלקות הבית ופחות במה שדרוש לתוספת כך וכך נקודות לקידום אקדמאי, אולי לא היה משפר את המצב בקבה"א, אבל לפחות היה עוזר לברור בין מצבים אמיתיים ומדומים. אנא, מיצאו את הדוגמה המתאימה אצל פרקינסון הזקן והטוב, בה גוף ציבורי מקים מכון (או מפעל) לייצור מידע מסוים. המפעל (המכון) גדל ומשתכלל ולימים — אחרי כך וכך שנים — כאשר המוסד הציבורי זקוק לתוצרת דומה, הוא פונה להקים מכון חדש.

חיים דריש
המרכז היוצא של מחלקת הסטטיסטיקה בקבה"א

הבדל קטן אבל

בראיון איתי, בגליון הקודם, מטבע הדברים כמה מהדברים פורסמו לא בדיוק כפי שביטאתי אותם, ולפעמים להבדל הקטן משמעות רבה.

לא "חיי הקיבוץ תקועים" אלא "תחומים בחיי הקיבוץ תקועים".

לא "מכאן נובעת המוטיבציה הירודה, עובדים כי מוכרחים" אלא "מכאן נובעת מוטיבציה ירודה אצל חלק מהאנשים, הם עובדים כי מוכרחים".

לא "החברים לא מרוצים" אלא "חלק מהחברים לא מרוצים".

על העוזבים: לא "אלה הם מחפשי טובת עצמם בלבד. הם עוזבים את הקיבוץ לאחר נסיונות כושלים ומייאשים לשינוי", אלא "חלקם הם מחפשי טובת עצמם וחלקם עוזבים את הקיבוץ לאחר נסיונות כושלים ומייאשים לשינוי".

לא "רובם היו דמויות מרכזיות בקיבוצם" אלא "ביניהם היו גם דמויות מרכזיות בקיבוצם".

ולבסוף, לכתבה על הסרנאות: הובילו את הסרנאות עמיר לוי ומשהלה הורוביץ, עמיתי מהמכון. אמנם יש לי חלק לא קטן בבניית הסרנה והשתתפתי בהכנה וכהנחיה במעגן־מיכאל. אבל חברי הובילו בביתי את המהלך.

אורי מרי

מה רוצה "הדף הירוק"?

הגליון האחרון של "הדף הירוק" (מס' 220) — יותר משהוא ירוק הוא שחור, ויעיד על כך גם סמלו של עמוד השער: רקע שחור, שרמויות לבנות מתנודדות ומכרכרות עליו.

לפתע פתאום גילו עיתונאי הדף, כי יש עזיבה בקיבוצים וקפצו על המציאה — יש על מה לכתוב...

אילו בשנות השלושים היו בחורים טובים ומוכשרים כעיתונאי הדף, במקום ללכת לעבודה בפרדסים, במפעלי ים־המלח בסדום, בבטן אניות בנמלים, ביישוב ארמות נשמות וכיוצא בזה, אילו במקום זה היו משוטטים בקיבוצים ומחפשים בהם עוזבים, הם היו מוצאים אותם מתנבאים כמעט באותו סגנון, שהעוזבים, מיסודו של "הדף", מתנבאים עכשיו, לשבט ולא לחסד. ואמנם כבר אז, ועוד הרבה קודם לכן, חרצו אלה את דין הקיבוץ לשבט, אלא שמאז עברו עשרות שנים, והמתנבאים המשיכו להתנבא והשיירה המשיכה ללכת.

> עמליה ה.:
> "אתם 'מדווחים' על צערה של הקהילה הקיבוצית, אבל הרוח הנושבת מן הכתבה שלכם היא של ניכור: 'עובדות', 'מספרים' ו'ציטוטים' בבחינת — 'ידבר ההומור העובדתי הפיקנטי בעד עצמו'."

העזיבה אינה תופעה חדשה בקיבוץ. היא בת לוואי קבועה של הקיבוץ וימיה כימי הקיבוץ עצמו. עילות ונימוקים רבים ושונים לה, אך הסיבה האמיתית היא בדרך כלל (להוציא מקרים מיוחדים) דעיכת הרצון לחיות חיי קיבוץ.

מיליונים רבים של אנשים, בעולם ובארץ, אינם חיים בקיבוץ. החיים האינדיווידואליים מאשרים את מורשתם מדורי דורות, והם טבועים עמוק — בהשפעת החינוך המקובל: המשפחה, המסורת והרחוב — בפסיכולוגיה של אנשים.

בארץ קם הקיבוץ משום תנאי לחץ חיצוניים קשים ביותר וגם משום צרכי בניין הארץ. שהקיבוץ היה הצורה המתאימה ביותר להיענות להם, בייחוד לגבי אנשים, שהנשמה האישית של האידיאות שבהן דגלו היתה חשובה להם.

מי. שמשום מה, האידיאה התרופפה אצלו או התייבשה לגמרי, רבים מאלה, עוזבים ולא רק את הקיבוץ... כאן נקודת המוקד.

וקיימת השאלה: כל אותה תכתובת, הסקרים והסקירות והראיונות על עזיבות — כל אלה לשם מה באו? מה תכליתם? האם הם יעצרו את העזיבה? ואולי להיפך?

רבים מן המרואיינים דורשים שינויים וחידושים, מבלי שיפרטו במדוייק למה הם מתכוונים. יש מי שאומר — "תמורה בהתאם לתרומה". אם כך — הוויכוח הוא על עצם קיום הקיבוץ, ייאמרו נא איפוא הדברים ברורות וחדות.

אורי מרי, איש מעגן־מיכאל, יועץ חברתי וכלכלי בתק"ם, דורש "שינוי בסיסי רדיקאלי". "פרידה מן העבר, מן הישן" — מה פירוש הדברים למעשה? דברים מעין אלה ואחרים, כשהם כלליים וסתומים, הם חסרים את העיקר, מרכים את המבוכה ומוסיפים נופך־מה לנימוקי העזיבה.

קשה להניח שלכך מתכוון "הדף הירוק". מה, איפוא, רוצה "הדף הירוק"?

אריה סגולי
אפק

אל תהיה לחוץ בוא לקיבוץ

לחבר בקיבוץ
עושים שיפוץ
נתי שנחוץ.

אין לו שום תירוץ
לפרצוף חמוץ.
הוא איננו לחוץ

שום פרץ פרוץ,
שום קביצה, שום ביצבוץ,
שום שמץ מיצמוץ.

הוא מסלע קרוץ
קשה לפיצוץ.

ישר, בלי כיווץ,
בפנים ובחוץ
נקי ורחוץ:

פיוניר, אוונגארד, חלוץ,
לא קטיפה ולא בוץ...

הוא משתתף במירוץ
עד סופו החרוץ:

אל תישאר בחוץ —
בוא לקיבוץ!

מנחם צנטנר
שריד

TIME-LIFE - EXPEDITIONS
סיורי יפן ישראל

המזרח הרחוק - לבני הקיבוצים
סיורים קבוצתיים מיוחדים

- בחודשים ספטמבר, אוקטובר ונובמבר מתקיימים ע"י "טיולי יפן-ישראל" סיורים מרתקים ל-37-30 ימים, לכל המזרח-הרחוק (כולל: ציילון, הודו, נפאל, תאילנד, יפן, דרום-קוריאה ועוד...). במסלולים המעניינים והמלאים ביותר המוצעים בארץ, בליווי ובהדרכה מעולים! - לחברי הקיבוצים תנאים מיוחדים.
- כבשנים הקודמות יתקיים גם השנה סיור קבוצתי נוסף, של "טיולי יפן-ישראל", המיועד לבני הקיבוצים. הסיור במסלול יחיד במינו, ובתנאים מיוחדים. מועדי היציאה: סוף ספטמבר ותחילת נובמבר.
- הסיורים המקיפים ל-32 ימים: מ-$2,600 לנוסע בלבד.
- הסיור ל-38 ימים: $3,500 לנוסע בלבד.

למעוניינים לטיול באופן עצמאי
- ייעוץ וסיוע למעוניינים לטייל עצמאית, כולל סיוע בהשגת טיסות מוזלות לכל המזרח הרחוק ואוסטרליה, סיוע באשרות להודו, נירע חופשי ועוד...

לקבלת מידע: (התקשר או פנה, ונעביר אליך מידע נוסף).
המרכז לקשרי תרבות ותיירות יפן-ישראל, רח' ז'בוטינסקי 105, ת"א טל. 03-440287, 03-5461529
להרשמה לבני הקיבוצים:
"סיורי יפן-ישראל", רח' יהודה הלוי 89, תל-אביב.

הצטרף לאלפי המטיילים המרוצים שנסעו עם טיולי יפן-ישראל למזרח-הרחוק בשנים האחרונות.

שורת המתנדבים

(המשך מעמוד 11)

„לא רציתי בקיבוץ של השומר הצעיר", מספרת מרגרט שרמי. „אבל האוטובוס הוריד אותנו כדביר... היו שם חברים שלא רצו אותנו. בגלל האפרטהייד. חבר אחד במטע צעק עלינו: ‚פאשיסטים, לא רציתי אתכם פה, אז עכשיו יאללה, לעבודה'. רעדנו מפניו. עבדנו נון־סטופ. נעלבנו שהחברים לא אומרים ‚שלום'. אבל המדריכה אמרה שבקיבוץ אי־אפשר להגיד שלום כל היום...

בסך־הכל היה כייף. אני זוכרת שבאנו לקיבוץ בחצאיות מיני. פתחים פה ופתחים שם, והבנים בקיבוץ יצאו מדעתם. אבל אנחנו לא התקרבנו אליהם. בדרום־אפריקה היהודים היו שמרנים. בנות לא עזבו לבד את הבית. לפני שנסענו, אמרו לנו שכדאי לדעת להגיד בעברית ‚לא' ו‚בלי ידיים', כי בקיבוץ יש אהבה חופשית. אחר־כך באה קבוצה מצרפת, חופשיים כאלה, היה ביניהם זוג של שחור ולבנה. הבטנו עליהם בפה פעור. לא יכולנו להבין, פעם לקחו אותנו לטייל לגבול הישן. הצטלמנו על אבני הגבול (את השלט לקחנו לקיבוץ) ושלחנו תמונות הביתה. התרגשנו שישראל כבשה בשבילנו את האיזור שליד הקיבוץ, באמת לא הבנו הרבה".

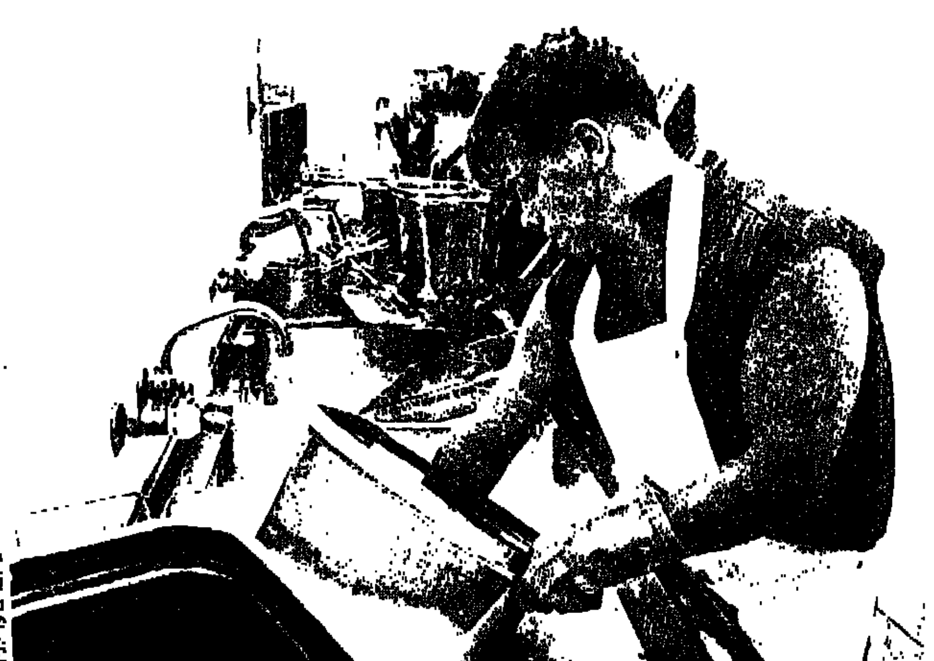

נציגי המתירדנות

בשנות השישים המאוחרות פקדו את החברה המערבית גלים של רדיקליזם ומתירנות. באמריקה הופיעו זמרים בשירי מחאה פוליטיים. „היפיס" ייצגו אידיאולוגיה של פרישה מחברת השפע, שלילת מסגרות המשפחה וחיוב השימוש בסמים. בפאריס הסתמנו ניצנים ראשונים של מרידות סטודנטים. לונדון נצטיירה כמרכז תרבות הצעירים, אופנת המיני, רוק־אנ־רול וביטלס. בקיבוץ נתפסו המתנדבים של 67' כנציגים של התופעות הללו, אורחים רצויים אך לא לגמרי מובנים. בני הקיבוץ שמרו מרחק, לא התערבנו בהם.

„מובן שהיו בתוכם גם הרפתקנים מפוקפקים, מוזרים וזרוקים", אומר היום יהודה פז, „אבל אלה היו מיעוט. התקשורת הבליטה את תופעות השוליים, את הסמים והבלגן והתעלמה מנקודות ההצלחה. גל ההתנדבות בעקבות מלחמת ששת הימים, היה תופעה ייחודית בהיסטוריה של התנועה הקיבוצית וחבל שלא השכלנו להעביר את תחושת ההזדהות וההערכה כלפי הציונות והקיבוץ, אל הדור הצעיר בחו"ל. אסור לשכוח שרוב הבאים סיימו את תקופת ההתנדבות בגישה חיובית לקיבוץ ולארץ".

מחקר שנערך אז (מכון סאלד, ירושלים 1969), הצביע על שביעות רצון רבה של המתנדבים מתקופת שהותם בקיבוץ. כמחציתם הודו אחר־כך שהתנדבותם נעשתה מתוך יצר הרפתקה, ואחרים אמרו שחיפשו זהות יהודית וזיקה למפעל הציוני. היתה זו מעין חוויית נעורים, שלאחריה חזרו אל המסלול המקובל.

אין סטטיסטיקה מדוייקת, אך ידוע על כמה מאות מתנדבים שנשארו בארץ, חלק בקיבוצים.

★

קטיף אגסים, בריכת־שחייה ומשפחה מאמצת, נשארו בזכרון של כמה אלפי אנשים ברחבי העולם כקיץ אחד של אושר. מדינת ישראל הקטנה והצעירה, דמתה להם אז לדוד שגבר על גוליית, ובתוך סיפור גבורה זה, השתבץ הקיבוץ כנסיון אמיתי לחברה צודקת, טהורה, נבנית בכוחות עצמה. ב־67' היה מה למכור להם.

בעשרים השנים שחלפו, חלו תמורות ביחסם של חברי הקיבוץ אל הזרים המסתובבים להם בחצר: עייפות, חוסר התעניינות, נרגנות לפעמים, בצד השלמה עם הנוחיות מן העובדה שיש תמיד את מי להעמיד ליד מכונת שטיפת הכלים או במשמרת הלילה במפעל: „היום מביאים את הגויה שתעשה ספונג'ה", אומר אברהם קרייזל מהמחלקה למתנדבים בתק"ם. „באותו זמן שהיא עובדת במפעל, או בבית־ההארחה לצד פועלים שכירים, יכול בן הקיבוץ לצאת לחופש ולשוטט בעולם".

אוכלוסיית המתנדבים עברה בהדרגה כמה שינויים בולטים: מרוב יהודי מוחלט בגל של 67', לרוב לא־יהודי בולט בשנים האחרונות. „מה שהשתנה אצלם, זו בעיקר המוטיבציה", אומר זאב צור (גניגר), לשעבר גם הוא ממחלקת המתנדבים. „עד אמצע שנות ה־70 באו רבים מתוך סקרנות, לא רק רצון לעזור. אחר־כך החל להגיע אותו גל של נוער שנדד ללא מטרה, ביניהם פליטי אבטלה מאנגליה למשל, שלא עניין אותו הקיבוץ. שמעו שבישראל, בקיבוץ, יש שמש, בנות יפות, לא עובדים קשה, יש דמי כיס, מטיילים קצת — ובאו".

כ־30 אלף מתנדבים עוברים את התנועה הקיבוצית מדי שנה. הם שוהים בקיבוץ, בדרך כלל כקבוצה מנותקת, לפעמים ללא כל מגע ממשי עם החברה הסובבת אותם. יש ומתנדב יוצא לאחר שלושה חודשים, מבלי שביקר פעם בחדר של חברים, לא הכיר את בתי־הילדים ולא קיבל שום הסבר על האידיאולוגיה העומדת מאחורי צורת החיים הזו.

בציבור הישראלי יש המצביעים על הקיבוץ כחברה סגורה לשכניה מעיירות הפיתוח, אך פתוחה ל‚זרוקי' כל העולם, שטופי סמים אלכוהול וחיי מין חופשיים. תיאור כזה אינו מוסיף נקודות לפופולריות של הקיבוץ, הירודה ממילא.

מה שהחל כפרץ ספונטני של אהדה והזדהות, הפך להיות תופעת קבע מרגיזה ומטרידה כאחד. המצאותם של המתנדבים, כאוכלוסיית שוליים בקיבוץ, חשפה בקיעים ברעיון הקיבוץ ואולי גם החישה תהליכי שקיעה וניוון.

דינה רמג'

פתרון זוכם לעשבים שוטים.

אל־אור

היריעה החומה לחיפוי - הדור החדש ביריעות:
מונעת התפתחות עשביה ומאפשרת חימום הקרקע, בו־זמנית.

אל־אור מונעת התפתחות עשביה ע"י מניעת אור בתחום הפוטוסינטזה (400–700 ננומטר), כמו היריעה השחורה שאתה מכיר.
אלא שאל־אור פועלת גם כיריעה תרמית, המאפשרת קרינה בתחום האינפרא־אדום ושומרת על רמת־חום יציבה מתחת ליריעה.
בניגוד ליריעה השחורה, אל־אור אינה מורידה את טמפרטורת הקרקע (אלא מעלה אותה), אינה מתחממת ואינה גורמת נזקי־צריבה בחודשים החמים.

אל־אור חוסכת בשימוש בקוטלי־עשבים (הרבצידים) ובימי עבודה בעישוב, בגידול דלועים. מתפתחות כל שלוחות הצמח מעל היריעה ואינן מסתתרות מתחתיה (כמו בשקופה) או נשרפות (כמו בשחורה).
אל־אור נוסתה בארץ בהצלחה בגידול דלועים, חות שדה, סולניים ופרחים - ונמצאת בשלבי־ניסוי מתקדמים בגידולי מטע (אפרסקים, שזיפים ועוד).

אל־אור של פוליאון מהווה תחליף חכם, הן ליריעה השחורה והן לשקופה. בניסוי שבוצע לאחרונה ע"י משרד החקלאות בגידול גיבסנית (פרח רב־שנתי) בחממה, מנעה אל־אור כל התפתחות של עשביה חד־שנתית. טמפרטורת־הקרקע בניסוי היתה גבוהה באופן משמעותי בהשוואה לקרקע מחופה בשחור - ונפלה רק במעט בהשוואה ליריעה שקופה (שכמובן לא מנעה כלל את התפתחות העשביה). אל־אור של פוליאון. כל היתרונות תחת יריעה אחת.

פוליאון
פוליאון·ברקאי

פוליאון ברקאי. קיבוץ ברקאי 37860
ד.נ. מנשה, טלפון 06-378585/79641.

היתה שם

סאונד, מיקס באלאנס

אם אתה מוכיח כישרון, דבקות במטרה, עקשנות והתמדה, יש תקווה שבסופו של דבר הקיבוץ יתמוך בך, ילך לקראתך ואף ישקיע 150 אלף דולר, כדי שתוכל לממש את שאיפותיך. ליאיר ניסימוב מהעוגן, זה קרה: תחביב ישן הפך למקצוע, אולפן הקלטות גדול ומשוכלל, מצוייד במיטב המיכשור, עומד לרשותו בקיבוצו, כאשר הוא, יאיר, משמש מנהל, מפעיל ואיש תחזוקה. ענף של איש אחד.

„הבינו פה שאנשים זה לא שטנץ", אומר יאיר בחיוך ביישני ומוסיף, שאם רוצים שהקיבוץ באמת יענה על דרישות של בני־אדם, לא של מכונות, אז צריכים לתת לאנשים הזדמנויות להתפתח. את ההזדמנות נתנו ליאיר, 39, לאחר שהתמחה שנה אחת באולפן „טריטון", בתל־אביב. ואז הוחלט על הכיוון הנוכחי והוקם האולפן.

את הנגנים המקצועיים, שבאים מתל־אביב להקלטות מסחריות, הסיפור הזה לא כל־כך מעניין. הם מגיעים לאולפן של העוגן משום שהוא מקצועי לעילא ויש בו תנאים טובים לעבודה, נקודה. אם בנוסף לזה, אפשר גם לצאת קצת מן העיר הדחוסה וליהנות מארוחה בחדר האוכל של הקיבוץ, מה רע בכך?

שנתיים בלבד מאז הושלמה — בעבודה עצמית רבה („יש לי בסיס נגרי מוצק", מעיד יאיר על עצמו) ובהשקעה גדולה של הקיבוץ — הפיכת המכנה הישן לאולפן הקלטות, וכבר יש „פיצוץ" בהזמנות. אולפן העוגן מבוקש ביותר. חבורות זמר, להקות וזמרים מבקשים את שירותיו, והרשימה הולכת וגדלה. מוסיקאים כמו שם־טוב לוי, יצחק קלפטר (צ'רצ'יל) ואחרים כבר עברו אצלו, אריק סיני הקליט כמה שירים ובל נשכח חס וחלילה את הלהקה של קיבוץ העוגן עצמו, שהיא מ„הטובות מסוגה".

בחדר הבקרה, מעל לוח המתגים הענק, חש יאיר ניסימוב שהוא בדיוק במקום הראוי לו. מכאן, מלב האולפן, הוא שולט שלטון מלא בתוצר הסופי. מכניס יותר בס, מעלה או מוריד את הסאונד, מוסיף צבע לקלידים ומחדד את הטונים הגבוהים בפנדר — הפסנתר החשמלי. כך, עם משחק בלתי פוסק בבאלאנס, מתבצע המיקס, הבישול שלאחר ההקלטה, תהליך משמעותי לא פחות מההקלטה עצמה.

„צריך לאהוב את העבודה", אומר יאיר, „ללמוד את האווירה. נוצרים כאן יחסים אינטימיים בין מקליט למוסיקאי, כמו בין רופא לחולה. יחסי אמון כאלה, של ירידה לפרטים. זה הרבה מעבר ללחיצה על כפתור. אולפן זה שני מרכיבים: ציוד ובן־אדם. חשוב שהמקליט יבוא מעולם המוסיקה ולא יהיה טכנאי בלבד".

אולפן ההקלטות של העוגן עובד מבוקר עד בוקר, 20 שעות ביממה. יאיר עצמו נמצא בו כמעט כל שעות היום, והשעות ה„מתות" מכוסות ע"י טכנאים שכירים, עד שיימצאו בקיבוץ משוגעים נוספים לדבר. עם המשפחה והכנות היה רוצה להיות יותר, אבל תמיד קורה משהו והקלטה הרי אי־אפשר לדחות...

הקלטת שיר אחד אורכת 25 שעות, תקליט לוקח 300 או יותר שעות עבודה, ואם תתעניינו באיזה בוקר חופשי להקלטה, תצטרכו להמתין, במקרה הטוב, ארבעה חודשים מראש. יחסי ציבור בשלב הזה, הם לא צריכים. הולך להם בהעוגן.

דינה רמג'

עד כאן

חסד של אמת

משה פ. (השם המלא ופרטים נוספים — במערכת) חולה לב אנוש. לפני כחודש, לאחר התקף לב קשה, קבעו הרופאים כי אין מנוס מהשתלת לב בגופו. משה מתנגד. הוא אינו מאמין בסיכויי ההשתלה ויודע כי ימיו ספורים.

אביגיל, אשתו, נפטרה לא מכבר מסרטן. עכשיו, על מיטת חוליו, זכר מלותיה האחרונות אינו מרפה ממנו: אף אחד לא יעזור לך, אמרה לו אביגיל טרם מותה ועוד אמרה: עליך לדאוג לבן הקטן. מצא עבורו משפחה טובה, [illegible]

את בנם בכורם ל[illegible] אביגיל המנוחה ומשה החולה, אימצו [illegible] בי משפחה בנתניה והוא להם כבן. את השני סידר משה בכפר הירוק.

עתה נותר הבן הקטן (8), עליו מעיד אביו שהוא „ילד יפה ומוכשר, שלמרות שלא ידע בחייו הקצרים חיי משפחה מסודרים ומאושרים, הוא ילד חיובי ונעים הליכות.

„הייתי — פונה ומבקש משה — הייתי רוצה למצוא לו הורים מאמצים במסגרת קיבוצית, שיתחנך באווירה שקטה, כפרית, בחברת ילדים ואנשים, שיהיו מוכנים להעניק לו ביטחון של בית חם ואוהב".

קיבוצים, שמוכנים למלא את משאלתו האחרונה של משה פ., מוזמנים להתקשר אל חיה יוסף (מערכת „על המשמר"). ויפה שעה אחת קודם...

עו"ד חיים בלנק

מצוות כיבוד אם

אילנה הצטרפה כחברה לקיבוץ, לפני כעשרים שנה, יחד עם בעלה וילדיה.

במשך הזמן, עזב בעלה את הקיבוץ ואילנה נשארה בו עם הילדים.

אמה של אילנה, זקנה ערירית וחולנית, גרה בתל־אביב.

האם נזקקה לניתוח וגברו מיחושיה ומגבלותיה. מלבד אילנה, אין לאם ילדים אחרים ואין לה קרוב או מודע בתל־אביב המוכן או יכול לטפל בה בחוליה. כיון שכך ביקשה ואף קיבלה אילנה זכות לימי היעדרות מן הקיבוץ ומעבודתה, על מנת שיתאפשר לה לנסוע לתל־אביב ולשהות במחיצת אמה בתקופה שלאחר הניתוח. אלא שסידור זה לא עלה יפה וסוף דבר, קמה אילנה והביאה את אמה לקיבוץ, שיכנה אותה בדירתה שלה, והחלה דואגת לצרכיה במאכל, בלבוש, בנקיון, בכביסה ואף בטיפולים הרפואיים שנזקקה להם מדי פעם.

לישיבה זו, שאיוותה לה אמה של אילנה בקיבוץ, מתנגד הקיבוץ נמרצות. לאחר שארכה, שניתנה לאילנה על־ידי הקיבוץ, לא הועילה לפינוי האם — התכנסה האסיפה הכללית (שיחת קיבוץ) לדון בהוצאתה של אילנה מהקיבוץ והפסקת חברותה בו.

אילנה פנתה לבית המשפט המחוזי ועתרה כמה עתירות:

א. עתירה לקבלת צו, המצהיר כי החלטת האסיפה הכללית, לפיה הופסקה חברותה של אילנה בקיבוץ, בטלה ומבוטלת.

ב. לקבלת צו, האוסר על הקיבוץ לקיים דיון בעתיד, באסיפה הכללית, בהפסקת חברותה של אילנה בקיבוץ, על יסוד העילה של שהיית אמה בקיבוץ.

ג. לקבלת צו, המורה לקיבוץ להעמיד לרשות אמה של אילנה דירה נפרדת, אשר אינה נופלת ברמתה מדירה מקובלת, כנהוג בקיבוץ לגבי הורי חברים, או לשאת בהוצאות עזרה וסיעוד לאם משך כל שעות היממה, או לשכנה, על חשבון הקיבוץ, בבית אבות ברמה נאותה.

כאן נציין, כי באותו קיבוץ היה תקנון המסדיר את סוגיית קליטת הורי חברים בקיבוץ ותקנון דומה קיים, כמעט, בכל הקיבוצים. הסעיף הראשון בתקנון קובע כי הקיבוץ רואה בעין יפה קליטת הורי חברים, ויעשה כמיטב יכולתו להבטיח את השתלבותם בחיי הקיבוץ.

טענתה העיקרית של אילנה היתה, שכל מעשיה והתנהגותה, לא באו אלא לשם קיומה של מצוות כיבוד הורים, ורק בכורח הנסיבות ובשל סירוב הקיבוץ לקלוט את אמה, עשתה את הצעד של הבאת אמה לביתה שבקיבוץ, בלי הסכמת הקיבוץ, שכן הקיבוץ נוהג בה, לרעתה, מידה של איפה ואיפה. בקשות של חברים אחרים לקלוט את הוריהם נענו בחיוב, בעוד שכלפיה נוהג הקיבוץ בשרירות לב ותוך הפליה מכוונת לרעה בכך, שהקיבוץ אינו קולט את אמה.

בית המשפט ציין שבהכנה וניסוח תקנון קליטת הורי חברים, יש משום תעודת כבוד לקיבוץ, למודעות הרבה, להתחשבות ולתשומת הלב המיוחדת, שמקדיש הקיבוץ לפתרון בעיית הוריהם של חברי הקיבוץ. בית המשפט ציין, עם זאת, שבתביעה זו, בעצם, יושב בית המשפט במעין ערעור על החלטת האסיפה הכללית, ועליו לקבוע האם יש לקיים את ההחלטה בדבר הוצאת אילנה מהקיבוץ — או שיש לבטלה.

את תוצאות אותו דיון — נביא לפניכם בגליוננו הבא.

מיל"ה — המכללה לקריאה מהירה

23 שנות נסיון ✦ 40 אלף תלמידים ✦ פיקוח אקדמי

מהפכת הקריאה המהירה הגיעה לקיבוץ!

התוכל לקרוא 10 עמודים בדקה ולהבין?

בקיבוצים רבים (ביניהם בארות יצחק, מענית, כפר החורש, אלומות, ברקאי, גבת, בר־עם, העוגן, מעגן מיכאל, בית השיטה ורבים אחרים) שהזמינו את הקורס לקריאה מהירה של מיל"ה, קוראים החברים יותר מהר וחוסכים שעות יקרות בקריאה מהירה, יעילה ושוטפת, עם ריכוז והבנה ברמה גבוהה.

תוך תשעה מפגשים בני שעתיים מובטח גם לך כי תכפיל ותשלש את מהירות קריאתך עם הבנה טובה יותר של חומר הקריאה.

קורסים מיוחדים לתלמידים בקיבוצים בחופשת הקיץ (אפשר גם בשעות הבוקר)

איך מגיע הקורס לקיבוץ?

קיבוצים המעוניינים גם הם לשפר את יכולת הקריאה, ההבנה והתפוקה של חבריהם, יפנו אל שרה, הממונה על הקורסים,

בטלפונים: 909870, 903215, 03-900153.

ובערב - 03-914858 והקורס יגיע אליהם.

מבצע מזרונים!!!
ברהיטי „צבר" — שאולי

מיוחד לחברי קיבוצים
30%
הנחה למזרוני „צבר"
15 שנות אחריות

אספקה מיידית

רוצחי החלומות

„בין כל פשעי האדם, אחד החמורים והקשים, שאין דרך הענשה לעושים אותו, הוא רצח החלומות", טוען גיורא פורמן (מעברות). מי הם רוצחי החלומות? — „הציונות המשיחית היא האנטי־תיזה לכל החלומות ואביריה הם רוצחי החלומות הגדולים"

„המכנסים הקצרים, הסנדלים וההקרבה, הקסימונו, כאילו לקחו אלה את הרגלים שדהו והניסום מחדש"

לא מכבר, באחד הכנסים למלאות 20 שנה למלחמת ששת הימים, ניהלתי דו־שיח עם משורר ולוחם מדור הפלמ"ח. הוא הלהיב עצמו בתיאורי הקונסנזוס הלאומי הרחב, סביב הרגשת ההכרח וצדקת המלחמה באותם ימים. מדבריו עלו געגועים לאותה הסכמה רחבה, שהיתה בין כל המחנות הציוניים. כאשר אמרתי, שבעתיד הנצפה כיום (העשור הבא) לא יהיה יותר כל קונסנזוס לאומי בשום מלחמה אפשרית, הוא הזדעזע. הרגשתי כמי שחטא בכך שזעזעתי את חלומותיו. גם כשהחלומות אינם ריאליים, ,חטא' שבירתם היה בעיני תמיד חטא כבד...

בימי מלחמת לבנון (5 שנים...) היה אלוף אחד, שבכל דיוני המטכ"ל הזכורים לי ובפורומים אחרים, העלה (בתמיכתם של אלופים נוספים) את מגבלת חוסר הקונסנזוס סביב המלחמה והתוצאות החמורות שיכולות להיות לכך. בחלק מתחקירי אותה מלחמה, היו גם כאלה שזקפו את חוסר ההצלחה לחובת בעיית הקונסנזוס. היו גם אנשי צבא שהרחיקו לכת וביקשו ללמוד לקח ולהשתדל בעתיד שלא תהיינה עוד מלחמות שהעם יהיה חצוי ביחסו אליהן.

ברצוני לחזור ולהזהיר: מלחמות, אפשר שעוד תהיינה (גם בעתיד קרוב). מפקדי צה"ל חייבים להבין כבר כיום, שיהיה צורך בלחימה בלי הסכמה לאומית רחבה! מי שיבין ויתכונן לכך היום, לא יופתע כשיידרש להילחם!

בהתכנסות של היסטוריונים, ללימוד אירועי מלחמת יוה"כ, הוקדש גם דיון ל„דרג המדיני". במשך מספר שעות דיברו המקורבים לגולדה ולדיין, ז"ל (רה"מ ושר הביטחון באותה מלחמה), הועלו הרבה מסמכים והוזכרו „הוכחות" לכך, ששני אישים אלה „הזהירו" ו„החליטו בזמן" ו„ראו את הנולד" בימים שלפני ובמשך מלחמה עצובה זו. בדיון הער עלו רבים והוכיחו את ההיפך לגבי התנהגות „הדרג המדיני" הנ"ל. אנחנו שהיינו שם, נדהמנו: האם אשמתו או חפותו של הדרג המדיני בשנת 1973, מצומצמת לשאלת המחדל המודיעיני של אוקטובר? האם אין בוויכוח כזה משום הטיה (או עיוורון) לגבי העיקר?...

אשמתו של הדרג המדיני לכל מה שקרה במלחמת 73' אינה מוטלת בספק. סיבת המלחמה המיותרת ההיא היתה הקונצפציה המדינית, שאפשר להמשיך ולשחק במרחב המזרח־תיכוני כשצה"ל יושב על תעלת סואץ וכל התהליכים המדיניים מוקפאים. אותו קיפאון פוליטי „מקודש", שבו צריך היה סאדאת, מאז שנעשה ב־1970 לנשיא מצרים, להיות כבול מבלי יכולת לשנות את המצב הבלתי נסבל. כל מי שפגש בשנים האחרונות את המנהיגים ואת אלה שלחמו מולנו ב־1973, יגיע למסקנה, שאפשר היה להגיע להסכמים טובים עם המצרים בשנת 1972, אולי יותר מאשר בשנת 1975 (בה נחתם הסכם הביניים הראשון).

אין כל ספק שזו היתה מלחמה מיותרת, ש„חוסר קריאת המפה" ע"י הדרגים העליונים שלנו (גם המדיני וגם הצבאי), היה הסיבה לה ולכל המחדלים שנקשרו לה. כיום הנסיבות שונות לגמרי. ירדן וסוריה יכולות לעשות פחות באופן יחסי אבל הקיפאון המדיני נשאר מסוכן מאד: בתהליכים שהוא מוליד, גם אם אין מלחמה מיידית.

גם במקרה הקיצוני ביותר, באם נותקף ע"י הסורים (ואולי גם מדינות נוספות), אי־אפשר יהיה „למכור אותנו" ורבים יוכלו להאשים את ממשלתנו באחריות לכך.

אין יותר הסכמה לאומית לגבי חוסר הברירה שבלחימה. העם למד מהעבר, גם אם לא כולם הגיעו למסקנות דומות. פירושו של דבר הוא, שהקונסנזוס הרחב לגבי הכרחיותה של מלחמה לא יתקיים בעתיד, וכאשר אין הסכמה על הכרח ללחום, קשה מאוד להיות נכונים להקרבה, והמלחמה תיראה אחרת. (מקרה לבנון הוא הקיצוני שאפשר להביא כדוגמא). למרות חוסר ההסכמה הלאומית הרחבה, אפשר ללחום טוב ולנצח. התנאי לכך הוא שקברניטי הביטחון יהיו מודעים למגבלה ויתכוננו לפעול מתוך התחשבות בה.

הסיבות למותו של הקונסנזוס הלאומי הן בעיקר במשבר הציונות אך גם בתחום הטכני צבאי ובתחום תהליכים פוליטיים, שעברו על המזרח התיכון. ההתפתחות הצבאית וחלק מהתהליכים הפוליטיים הביאו לקיפאון בשדה הקרב הצפוי. מאז 1974 הגיעו הכוחות הצבאיים במזה"ת לממדי ענק (כולם הוציאו לקחים כמותיים ממלחמת 73'), בנוסף לכך התפתחו כלי נשק מדוייקים, לפגיעה במטרות קטנות, מעבר לאופק. אם נוסיף לכך את העובדה שצבאות ערב יושבים ברובם, במשך תקופות ממושכות, בקרבת החזיתות הפוטנציאליות, נבין את הצמצום הרב שנכפה על יכולת התנועה אל ובשדה הקרב. גם מגבלות פוליטיות יתרמו לכך.

„הציונות המודרנית נבנתה בשני צירים אידיאולוגיים: הצלת העם וגאולת הארץ. המינון של כל אחד מהשניים, באידיאולוגיה של התנועות השונות, יכול היה להיות סימן ההיכר ביניהם. בשלב מאוחר ובצליעה, שהפכה ריצה שחצנית, צורף ציר שלישי לציונות, הוא המשיחיות"

במצב כזה אפשריות בעיות של הכרעה לא מלאה והישגים מצומצמים בלחימה.

זה מצב שונה בתכלית מהתנאים שהיו בששת הימים והוא מזמין אי־נחת ו„מלחמות יהודים". אך זו רק „הבעיה הטכנית", שתוסיף אש לבעירה הכללית, ושמקורה הוא במשבר הציונות.

בין כל פשעי האדם, אחד החמורים והקשים ביותר, שאין דרך הענשה לעושים אותו, הוא רצח החלומות. לכל אדם, הרבה חלומות קטנים שנולדים ועוברים מהעולם בכל יום, חודש או שנה. מעבר לאלה, ישנם החלומות שהם טעם החיים: שעל מזבחם קמים בבוקר לדרך ארוכה, מפריחים שממות או אפילו מסכנים את החיים עצמם, שהם קורי החלום ובלעדיהם לא היה נולד. כאשר יש שותפים לחלום גדול, אפשר שהוא ציבור עוצמה מעבר לחיים ולדורות. חלום כזה היתה הציונות המודרנית במאה השנים האחרונות. אל החלום הזה נולד דורי ועמו עברנו שש מלחמות (ואולי יותר). גם אם הוא נראה כיום שונה בעיניו של כל אחד, הוא היה הדלק והמנוע שעשו גם את הגרוע ביותר לכדאי. החלום הזה חולה מאוד ורוצחיו מסתובבים חופשיים ומכים בו. הם עושים זאת בשמו.

הציונות המודרנית נבנתה בשני צירים אידיאולוגיים: הצלת העם וגאולת הארץ. המינון של כל אחד מהשניים, באידיאולוגיה של התנועות השונות, יכול היה להיות סימן ההיכר ביניהם. בשלב מאוחר ובצליעה שהפכה לריצה שחצנית, צורף ציר שלישי לציונות, הוא המשיחיות. השאיפה להצלת העם איבדה גובה רב. הסכנות הפיזיות וההפליה הכובלת והמשפילה נראות היום כשייכות לעבר. העולם המפותח הולך ומתרחק מאתוסים לאומיים.

הכוחות הכלכליים פורצים גבולות ותרבות התקשורת משנה הכל. בתהליכים האלה, המוני עמנו, שבכל ההיסטוריה סירבו לקריאות התנועה הציונית להצלתם, מסרבים היום להיקרא או להשתייך לעם. במצב זה מרימים אנשי הציונות המשיחית את הסיסמאות של הצלת העם מהתבוללות ונישואי תערובת (ויש להם הד נרחב גם בין הזרמים האחרים של הציונות).

אין ספק, שהציוני שמרד בראשית המאה בגלות, כדי להציל את עמו מסכנות פיזיות שהתממשו לעיניו, נמצא היום במבוכה.

הציר השני בציונות המודרנית היה גאולת הארץ. כאשר מרכיב זה איבד את הקשר הישיר להצלת העם ובנוסף לכך איבד את צלמו ההומניסטי בהתנגשות עם העם האחר היושב בארץ, גדלה שבעתיים מבוכת הציוני המודרני של ראשית המאה. הארץ, שהיתה שאיפת דורות רחוקה ויפה, הפכה להיות נכס שגאולתו היא מלחמה מתמדת כנגד העם האחר ולא המיתוס של הפרחת שממה.

„מי שנפרד מחבריו בסיומו של קרב, יודע עצב מהו. ככל שאהבנו יותר, עצבנו וזעמנו יותר והתקשינו להשלים. מי שנפרד מחלומות חייו, יוסיף לעצב ולזעם גם את המבוכה"

כיום, יישוב הארץ איננו נכס אלא נטל על כלכלת המדינה ובטחונה. התופעה הקיצונית של ההתנחלות, לפני מספר שנים עוד סינוורה חלק מעיני אנשי תנועות הנוער החלוציות המסורתיות. היום היא מציגה עצמה כגורם משיחי גלוי. המכנסיים הקצרים, הסנדלים וההקרבה הקסימונו, כאילו לקחו אלה את הרגלים שדהו והניסום מחדש. אחרי האירועים של השבועות האחרונים, הקסם ההוא עבר ואיננו. נשארה המשיחיות, שגם לרחוקים מהדת היא הבסיס לדרך שהם חושבים שהיא הציונות...

אם בעבר הציונות המגשימה הצילה עם וגאלה ארץ, הרי כיום אין בכך תוכן שיכול להזין את החלומות של הרבים. נשארו שני פלגים גדולים שאין ביניהם כל גשר: הציונות ההומניסטית והציונות המשיחית.

הציונות ההומניסטית היא ההמשך לחלומות העבר, כשהדגש הוא על פתרון בעיות האדם. הציונות המשיחית היא האנטי־תיזה לכל החלומות ואביריה הם רוצחי החלומות הגדולים. המשיחיים הם אלה שהופכים את גן־העדן שבחלומות לבלתי אפשרי (במקרה „הטוב") או לגיהנום...

במצב החדש הזה, בלתי אפשרי קונסנזוס לאומי.

לא שליחי המשיח הם שפגעו בחלום הציוני שלי. גודל התהום שנפערה ביניהם לבין רוב הציונים ההומניסטים, הופכת אותם, אולי, לסכנה פוליטית אקטואלית, אך לא לבעלי יכולת נגיעה בחלומות שלנו. הם פשוט נמצאים מחוץ לתחום שלנו (כאילו היו הרוצחים רחוקים ממגע עם קורבנם).

„מלחמות, אפשר שעוד תהיינה (וגם בעתיד הקרוב). מפקדי צה"ל חייבים להבין כבר היום, שיהיה צורך בלחימה בלי הסכמה לאומית רחבה. מי שיבין ויתכונן לכך היום, לא יופתע כשיידרש להילחם"

הבעיה היא עם המימסד, שבהיותו בלתי מסוגל לפתור את בעיות היסוד הפוליטיות, הוא מקדש את הקיפאון וההמתנה ויוצר את „הזמן הצהוב".

אותו מימסד, שנותן למצבים אבסורדיים להתקיים לאורך זמן (כי אין לו אלטרנטיבה שיצליח ליצור סביבה קונסנזוס־לאומי), שמחייב למירוץ אחרי „שמירת כוחנו", שכל תכליתה היא שימור מצב קיים וש„בלא כוחנו אין לנו כלום".

בעבר, אפשר היה לגייס את רוב העם לשימור המצב הקיים. היום העם כבר רואה את התוצאות (מלחמות יוה"כ ולבנון מצד אחד וכל הקורה בארץ כיום, כשההמונים הולכים אחרי חלומות מסוג אחר בחזרה אל הגלות).

כך, מי שרצה בעשרים השנים האחרונות לשמור על קונסנזוס לאומי רחב הוא־הוא שהיה הגורם העיקרי לשבירתו!

השינוי במהותה של הציונות, הוא שגרם לכך, שהמיתוסים הכוחניים מביאים בכל מלחמה לכך שהמדינה מפסידה בה נכסים פוליטיים. זה מצב מהופך לזה שהיה בימי „ראשית המדינה", בה המיתוסים הנ"ל היו בצד השני של הגבול וישראל הגדילה נכסים במלחמותיה.

שבירת הקונסנזוס הלאומי בנושאי הביטחון, שהיא תוצאה של השבר בחלום הציוני, יש לה תוצאות בכל שטחי חיינו. כשאין קונסנזוס בדברים הגדולים והמהותיים, נשברת תרבות הקונסנזוס ואז גם בתוך התנועות הקיבוציות אין הסכמה בשורה ארוכה של נושאים.

הרבה מלחמות שפעם היו נישאות על כתפי רבים, מנוהלות היום ע"י בודדים, לפעמים „דון קישוטים".

מי שנפרד מחבריו בסיומו של קרב, יודע עצב מהו. ככל שאהבנו יותר, עצבנו יותר וזעמנו יותר והתקשינו להשלים. מי שנפרד מחלומות חייו יוסיף לעצב ולזעם גם את המבוכה.

ההבדל בין השניים הוא, שבעוד שהחברים שהשארנו בשדה הקרב לא יחזרו עוד לעולמנו הריאלי, הרי הם, יכולים גם יכולים לחיות את החלומות.

הקונסנזוס הלאומי איננו יותר ואולי גם הוא היה רק חלום. אם נבין זאת, ונפסיק לחפשו, נוכל לבנות את החלום הציוני מחדש. נוכל להחזיר גם לתנועות החלוציות חלק ממה שאבד.

מאותו זמן, שבו הבינו רבים ש„מלחמות אין ברירה" הן תופעה של הטווח הקצר ושבטווח של שנים (LONG RUN) כל המלחמות הן מהסוג של „יש ברירה", כשזה הובן, מת הקונסנזוס הלאומי ולא יחזור במלחמות אפשריות בעתיד.

גיורא פורמן

עד כאן

אדמת מריבה

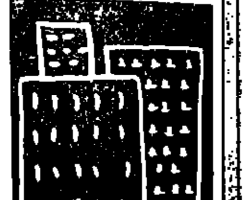

דחוסים בין הכביש לחלקות המטעים של המושב הסמוך, בין נחל אלכסנדר למשמר־השרון, נתונים בתיו של קיבוץ מעברות בצפיפות בינוי, שאין דומה לה בתנועה הקיבוצית. הקיבוץ הוותיק, עם אוכלוסיה של 750 נפש, סובל ממחסור בשטח בנייה ומשמעות הדבר עצירת פיתוח, מצוקת דיור וחוסר אפשרות לקלוט.

עד היום אין במעברות „ריאות ירוקות", קרי, מדשאות רחבות ומגרשי ספורט, וגם מבני ציבור מרובי מטראז' אינם מפארים את מרכזו של הישוב הזה, הנטוע במקום טוב באמצע, בין תל־אביב לחיפה, עשר דקות מחדרה, עשר דקות מנתניה. לא עזר להם: משק מצליח, תעשייה משגשגת, מקורות עצמיים ומימון ממשרד השיכון, אבל שטח לבניה אַיִן.

כשנוסד הקיבוץ לפני 54 שנים, באדמת עמק־חפר נראתה גבעת הכורכר החשופה לקבוצת המתיישבים כנחלה רחבת ידיים. מי חשב אז שהקיבוץ יגדל עד כדי כך, מי בכלל חלם על דירות קיבוציות ללינה משפחתית, 72 מ"ר למשפחה?

„עד לפני 8־10 שנים, הראה הגראף הדמוגראפי של מעברות על עלייה", אומר איתן בג, מזכיר הקיבוץ, „מאז התיישר הקו, וזה בדיוק מה שלא טוב. אנו זקוקים לקליטה בהיקף גדול. קלטנו כבר שלוש משפחות השנה והקיץ הזה יגיעו שלוש נוספות. כעת די, נעצרנו. אין דיור. גם לבנים חוזרים משנת חופש אין לנו די מקום וכרגע מתגוררים שניים בדירת ההורים.

היינו רוצים לבנות 24 יחידות בשנה, יש לנו האמצעים לכך. אנו זקוקים לפחות ל־60 יחידות חדשות, של 72 מ"ר. זה חשוב כדי שנוכל להגיע למספר אופטימלי של 500 חברים. זה גם יפתור בעיות חברתיות שמקורן במצבנו הדמוגראפי ויענה לדרישות הענפים לידיים עובדות".

במעברות בחנו אפשרויות אחדות לפתרון המצב: ניסו לבוא במשא ומתן עם כפר־חיים, שאדמותיו גובלות בבתי הקיבוץ — ולא נסתייע הדבר, המושבניקים אטמו אוזניהם. עוד חשבו, על אפשרות להעביר את הרפת הגדולה, המוצבת בין מגורי החברים לכביש, אל מעבר לנחל. מבצע שעלותו גבוהה ביותר, וגם אם ייצא פעם אל הפועל, אין בו אלא פתרון חלקי בלבד.

האפשרות היחידה שנותרה, היא חלקת 200 דונם, מצפון־מערב לקיבוץ, חלקה השייכת למשמר־השרון, השכן מדרום. השטח הזה, שהיום מגדלים בו כותנה, מהווה המשך טבעי לאיזור המגורים של קיבוץ מעברות, וכבר עמד בעבר כנושא למשא ומתן בין שני הקיבוצים — וללא תוצאות.

„בזמנו קיבלנו כבר חלקה אחת ממשמר־השרון", מוסיף איתן בג, „חלקה קטנה, באדמה שאינה ראויה לבנייה. על 200 הדונם מתדיינים כבר ארבע שנים. הצענו להם קרקע חלופית. היינו כבר קרובים להסכם, שבו התחייבנו לתת שטח חקלאי תמורת השטח המדובר וגם להשקיע בצנרת המים הדרושה — ולא הושגה ההסכמה המקווה".

במשמר־השרון אמר השבוע מזכיר המשק:

„לא נכון שלא נענינו לפנייה שלהם. אנו מבינים את המצוקה של מעברות, מוכנים לאפשרות של החלפת קרקעות. אבל זה צריך להיות משהו (אדמה) באיכות דומה, זו רק שאלה פרקטית של מה מול מה, יש כעת טיפול אינטנסיבי ויש יותר הידברות.

בכלל, אני לא מטפל בזה ישירות, לא יודע איפה זה עומד. תשאלו את מרכז המשק".

שאלנו.

„זה לא ענין ל„דף הירוק"," ענה מרכז המשק וסיים את השיחה.

דינה רמב"

בקרוב

גילו הגלילים

לבד מהמוסיקה, שהיא כמובן, לב האירוע ב„ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון", ישנו המקום, כלומר, בית ההארחה של קיבוץ כפר־בלום השוכן „באחד המקומות הנהדרים בגליל", ע"פ עדותו של בעל־עניין.

וישנה האווירה. האווירה הנינוחה, המשפחתית־אינטימית, לה שותפים כל משתתפי האירוע.

וישנה הפשטות. הפשטות הקיבוצניקית, הנדבקת גם לנגנים בעלי־שם, עד שהם פושטים ברצון חליפות מעונבות ושמלות לטובת מכנסיים קצרים וזוג סנדלים.

בפעם השלישית השנה, „בעקבות ההצלחה המסחררת ב־85' וב־86'," ע"פ עדית צבי, העורכת והמנהלת האמנותית, יתכנסו באותו מקום, כפר־בלום, למשך שמונה ימים (1.8־26.7) כ־30 מוסיקאים, בהם ישראלים, אורחים מאירופה ומאמריקה ומוסיקאים צעירים־מצטיינים „לעשיית מוסיקה קאמרית מעולה", שתכלול חזרות פתוחות לקהל הרחב במשך היום, ומדי ערב ב־9:00, קונצרט, שיועבר בשידור חי ב„קול המוסיקה", לטובת מי שנבצר מהם להגיע לגליל.

שלושה גופים חברו להפקת האירוע: רשות־השידור, המועצה האזורית ג"ע ומשרד החינוך והתרבות. ראשיתו בתקופה בה כיהן אברהם ברושי כראש המועצה ויעקב שניידר (יפתח) כרכז התרבות בה. או פנתה אליהם עדית צבי, והציעה להקים במקום מפעל תרבותי למוסיקה קאמרית. למרות, ואולי דווקא בגלל המרחק ממרכזי הפעילות האמנותית בערים הגדולות.

„זו היתה הזדמנות פז עבורנו", אומר טיבי פורת (דן), ממפיקי האירוע. „ידעתי שעלינו לקפוץ על ההצעה, מה גם שהחשש מפני סיכון פיסי, קרי, קטיושות שורקות, — קטן" (אולי גם בזכות הבטחתו של בגין, לא עוד קטיושות על קרית־שמונה).

היום, שלוש שנים מאז, הוכח שההצעה היתה למציאה. ימי המוסיקה הפכו לאירוע בקנה־מידה בינ"ל, אם לשפוט, בין היתר, ע"פ התעניינות רבה של מוסיקאים ונכונותם הרבה לקחת בו חלק. בין המשתתפים השנה שמות מוכרים בתחום המוסיקה כיגאל טונה, אברהם מלמד, פנינה זלצמן, אלי חפץ, מיכאל הרן, מייקל ריפין (בריטניה), דיוויד לוי (גרמניה) ורבים ומכובדים נוספים.

המוסיקאים, ובני משפחותיהם עמם, זוכים לאירוח מלא בבית ההארחה, וזהו כל שכרם על השתתפותם.

בהסתמך על נסיון העבר, מצפים המארגנים לכ־5000 צופים, ללא ספק מספר חריג ומרשים כשמדובר באירועים של מוסיקה קאמרית. „התפוסה מלאה. המדרגות והמעברים גדושים בצופים נלהבים בשעת הקונצרטים, והכיתות עמוסות מאזינים בעת החזרות", מעיד טובי פורת, „ולמרות זאת, נשמרת האווירה הקאמרית האינטימית".

הצופים, (הנלהבים — כבר אמרנו!?) המגיעים לאירוע, מחציתם הם מתושבי האיזור: קיבוצניקים, מושבניקים ותושבי קרית־שמונה, ומחציתם האחרת — דרומיים עד דרומיים מאד, מתל־אביב, ואפילו מבאר־שבע, מצפה־רמון ואילת. אלה — צעירים, מבוגרים ומשפחות — מתארחים, במהלך ימי הפסטיבל, בבתי־הארחה באיזור.

ומה, תסלחו, באשר לפרנסה?

בפעמים הקודמות לא הספיקו כספי התקציב ומכירת הכרטיסים לכסות את כל הוצאות האירוע. השנה, מקווה טובי, יהיה איזון. „אבל, לא כל־כך נורא גם אם נגמור עם דפיציט קטן של 1000־2000 דולר. בכלל, לא צריך לדבר על העניין הכלכלי. הרי הרווח הוא התרבות והנאת המשתתפים". צודק!

רותי קדוש

קידום מכירות

תירסומבררו

ארז וירד־מרדכי אינם מאמינים בדמעות, אלא בתירס.

משנקלעה החקלאות למשבר והכזיבה הכותנה, מיהרו והרחיבו שני הקיבוצים האלה את שדות התירס, שגודל אצלם מכבר — ועד כה נמכר, לצורך הקפאה ל„סנפרוסט" — והחלו לשווקו באופן עצמאי כשהוא לבוש במחלצותיו.

התירס, כדאי לדעת, אינו רק טעים ומריח נפלא אלא גם מזין. יש בו תכולה גבוהה של חלבון מאיכות מעולה, אנרגיה, עמילן ותאית.

אם הוא מן הזן ג'ובילי, אם מקפידים לקטוף אותו בנעוריו, בשלהי הבשלת־החלב, טרם הבשלת־הדונג, אם משווקים אותו באריזות קרטון חסכוניות, אם מבטיחים את איכותו ואת אספקתו הסדירה לתנובה ולשווקים, אם מלווים

אותו במסע פרסום נמרץ ומעניקים לו את השם „תירסומבררו", הוא הופך — עובדה: — ללהיט, תוך שהוא דוחק את רגלי כל מתחריו וכובש 40% מן השוק.

„תירסומבררו", של ארז וירד־מרדכי, מועדף מסתבר על־כל בני מינו, הערומים והמוקפאים. הערומים לא רק יקרים יותר אלא גם נוחים להתבשל ולהתקלקל בחום הקיץ. המוקפאים אכן, טעימים למדי, אלא שמחירם גבוה, הם תופסים מקום טוב באמצע המקרר וספק אם טעמם הוא תרומת הטבע בלבד.

מקום מושבו של „תירסומבררו" הוא בסל הירקות, בצד הבצל ותפוחי־האדמה. שם, בזכות לבושו, יוכל להאריך ימים (עד חמישה) כשהוא חי, נושם, טרי ומתוק והעיקר — מחירו נמוך (1 ש"ח הק"ג לצרכן).

במהלך 4־5 חודשי הקיץ ישווקו ארז וירד־מרדכי 2000 טון „תירסומבררו" ויהנו בזכותם מהכנסה, שלא תיפול מזו שהכניסה להם הכותנה בימים שעוד נקראה „הזהב הלבן".

א.ל.

מדור חדש זה ישמח לארח מוצרים חדשים ותוצרת טריה מהתעשייה והחקלאות הקיבוצית, לאחר שעברו מבחן־איכות במערכת.

מרכולית

פיצ'פקס

אריה מציע

למכירה, מחשב אישי סינקלר ספקטרום + 48 קי. כולל כונן, עכבר, חיבור לג'וסטוק, תכניות לימודיות, ספרות, משחקים ומסך אישי. תוצרת סניו. (חסר משהו?)

להתקשר, בשעות הערב, לאריה — 06־768221.

ג'וב

כיצד להגיע לניו־יורק

דרושה בחורה בשנת חופש לטיפול בשני ילדים (2.5 ו־4) ועזרה בבית. התחלת העבודה בארץ ובאמצע אוגוסט, נסיעה עם המשפחה לניו־יורק. מהמועמדת נדרשת התחייבות לשנה.

לצלצל למיכל: 06־320529.

חיים

בוקסר חביב מאד

למסירה, כלב בוקסר בן שנתיים. תכונות אופי: חביב מאד, רגיל לחיות בחוץ (מרחבי דשא של קיבוץ...) ובחברת אנשים.

לפנות לשירלי בטלפון: 239525, 04־939255.

לרועה הקטנה מן הגיא

הכלביה של קיבוץ מעברות מציעה גורי „כלב הרים פירנאי" לשמירה על עדרי צאן ובקר.

פרטים אחה"צ בטלפון 053־682558.

גג

מציאה

לטיול מאורגן לארה"ב, היוצא באוגוסט, דרושה בת־זוג לחלוק חדרים במלונות. משך הטיול חודש ימים.

פרטים בטלפון: (עד 12:00) 02־910265, אחה"צ: 02־910383.

חכמה

לזכרו

מרכז התקשורת במכון לאמנויות בתל־חי, מפיק סרט לזכרו של יורם מרלנדר, בן כפר־גלעדי, במלאות 20 שנה לנפילתו בקרב ליד מעוז־חיים.

לצורך הכנסת הסרט דרוש מידע על הקרב, מאנשים שלקחו בו חלק.

מי שיכול לסייע, מתבקש להתקשר אל מרכז התקשורת בתל־חי: 2־943731־06 או לגדעון שלח בשדה־נחמיה: 06־946979.

דרושה מטפלת
+ עזרה בבית
ברמת אביב
תנאים מיוחדים
טל. 03־427496

דרושה
קיבוצניקית בחופשה
לתקופה של שנה לפחות
לטיפול בילדים + משק בית
עם או בלי מגורים
למשפחה נחמדה בירושלים
טל. 02־711474

דרושה קיבוצניקית
לטיפול בילדים (4 ו־7)
תמורת מגורים ושכר
מאמצע אוגוסט בירושלים
לפנות לאירית טל. 03־432074
בעבודה טל. 02־697290

קיבוץ יראון
בעל אוכלוסיה צעירה
מחפש אחות
עדיף עם נסיון קיבוצי
אפשרות לקליטה.
מחודש אוגוסט.
טל. מרפאה
06־988312
מזכירות
06־988311

לקיבוצי גת ושדה יואב
דרוש
מורה למוסיקה
לכיתות יסוד
לפנות:
למרטין 051־871312

קיבוץ אייל
מעוניין
בגננת שכירה
לשנת הלימודים
תשמ"ח
(רווקה ובוגרת אורנים
או סמינר הקיבוצים)
נא לפנות
לטלפון 052־923211
לתמי רישמן
בשעות הבוקר

טלו דוגמה מהורביץ

בשבוע שעבר, אחרי שלגדליה גל ויוחנן דניאל, מזכירי תנועת המושבים, התברר סופית, שנציגי הליכוד בוועדת הכנסת יעשו הכל כדי למנוע את אישור הסיוע שמציע להם האוצר על פי מסקנות ועדת רביב, הם שלחו מברקי אזעקה נואשים לעמיתיהם בתנועה הקיבוצית, מזכירי התק"ם, הקיבוץ הארצי והקיבוץ הדתי.

במברקים, שפורסמו ב"על המשמר", הם קובעים ש"הטיפול במגזר ההתיישבותי־חקלאי בשנה האחרונה הינו ביזיון וסכנה אמיתית לקיומו. אנו חוזרים להצעתנו מלפני חודש לפתוח במרד חקלאי להסרת הגיבנת הכספית, שהצמיחו על גבי החקלאות בשנים האחרונות".

למזכירי התנועה הקיבוצית מספקים המברקים הללו הזדמנות פז להרים את הכפפה ולפתוח בתנאים נוחים במרד, הווי אומר: הפסקה חד־צדדית של תשלום החוב, שנוצר כתוצאה מריבית הנשך. חוב זה מאיים על עצם קיומה של התנועה הקיבוצית לא פחות משהוא מאיים על המושבים. חזית רחבה של ההתיישבות העובדת, קיבוצים ומושבים, אולי תחת הדגל המשותף, שהעלה אבק, של המרכז החקלאי, היא כמובן אפקטיבית יותר מאשר מרד ריבית חלקי, של זרם התיישבותי בודד.

שני צדדים משותפים להסדר פרישת החובות לתק"ם, שכבר אושר, ולהסדר הנסחב בוועדת הכספים המיועד למושבים: בשני המקרים ביזו במכוון את המבקשים, ובשניהם ההסדר אינו עונה על הבעיות אותן נועד, כביכול, לפתור: מחיקת החוב היא בשיעור קטן מדי, ואילו הריבית על מרבית החוב, שנפרשת ולא נמחקת, גבוהה מדי: 8־9 אחוז לשנה.

כלכלנים רבים טוענים, שההסדרים כלל לא נועדו לסייע לחקלאים: הם מזימה מכוונת להציל את הבנקים מקשיים חמורים או פשיטת רגל, לה הם צפויים אם החקלאים ימרדו ולא ישלמו את חובם.

תנאי ההסדר עלולים למוטט את החקלאים, או במקרה ה"טוב" — להפוך אותם לצמיתים, עבדים למחצה, שיעבדו שנים ארוכות ורבות בעבודת כפייה, שמפירותיה יהנו האוצר והבנקים. ביום א' האחרון נפלו הכרעות חשובות בתנועות הקיבוציות:

מזכירות התק"ם והוועדה הפוליטית שלה נפגשו עם נציגי תנועת המושבים, נענו לקריאתם והחליטו על הקמת מטה מאבק משותף, שבראשו יעמדו יהודה וולמן ממרום־גולן ונציג המושבים נחמיה גנות. המטה יפעל גם למען אישור של דו"ח רביב למושבים וגם בעניין מחיקת חובות ההתיישבות שנוצרו באשמת הממשלה. מתוכננות פעולות שונות במישור הפוליטי והציבורי, החל מהשבוע הבא.

יגאל אינו ממהר לשלם את חובות בניו לבנקים, התנועות הקיבוציות משלמות את שלהן ללא עוררין. משהו זז לכיוון המאבק בנשך הריבית

נציגי התק"ם והמושבים העלו את נושא מצוקת ההתיישבות גם בוועדה המרכזת של ההסתדרות ותבעו ממנה לקחת חלק פעיל במאבק.

ג'ומס, מזכיר הקיבוץ הארצי, מספר, שהקיבוץ הארצי כבר הכריע מזמן שלא לבקש סיוע ממלכתי בתנאים המוצעים כיום. הקבה"א דוגל בשילוב ויכוח ענייני במוסדות הממלכתיים, עם מאבק ציבורי־פוליטי כולל נגד התכנית הכלכלית, כשל הפגיעה שפגעה בשכירים ובכלל המגזר היצרני, ובמיוחד בהתיישבות העובדת.

לדברי ג'ומס, עד שהמושבים והתנועות הקיבוציות האחרות, עקב נסיונם המר, הגיעו למסקנות דומות — היה קולו של הקיבוץ הארצי כקול קורא במדבר. היום (והדברים אושרו בהחלטת הוועד הפועל של הקיבוץ הארצי משלשום, (12.7.87) נענה הקיבוץ הארצי לפניית תנועת המושבים וגם הוא, כמו התק"ם, מציע להקים מיד מטה חירום משותף למושבים ולתנועה הקיבוצית, שיקבע את דרכי המאבק הציבורי, כולל התייחסות לקריאה למרוד בגבנון הכספי.

הקיבוץ הארצי תובע מוועדת הכספים של הכנסת לאשר את הסיוע למושבים, וקורא למפלגת העבודה ולהסתדרות, להתייצב, בצד עמידתם לצד השכירים במאבק על השכר, גם בראש המאבק למען המגזר היצרני, ובמיוחד ההתיישבות, כדי למצוא פתרון אמיתי למצוקת המושבים והקיבוצים ובעיית החובות והריבית. הקיבוץ הארצי גם טוען שיש להציג מדיניות כלכלית־חברתית כוללת, שתהיה אלטרנטיבה למדיניות הממשלה.

אריה קרול, מזכיר הקיבוץ הדתי, שותף לזעם על הסחבת והביזוי שבלוו לטיפול הממלכתי בבקשות הסיוע של התק"ם ותנועת המושבים. למרות שהקיבוץ הדתי לא הסתבך בפרשיות כלכליות, ולא ביקש סיוע חיצוני, הוא מביע נכונות עקרונית להצטרף למאבק נגד הנשך — אם שתי התנועות הקיבוציות הגדולות יותר יחלצו למאבק כזה לצד המושבים. ובסיכום — רעיון מרד הנשך צובר תנופה.

הדוגמא של יגאל הורביץ

שר האוצר לשעבר הוא אבא טוב האוהב מאד את שני בניו שהסתבכו בחובות גדולים לבנקים. הוא גם ערב לחובותיהם בעבר. היום הוא טוען, שהערבות מוגבלת בעוד הבנקים טוענים שערב לבניו ללא הגבלת סכום.

למרות שבמקרה זה מדובר ב"יגאל ישלי" — יש לו רכוש רב וכספים שיכולים לסייע סיוע ניכר בהסדרת חובות הבנים והצלתם מפשיטת רגל — עושה אבא יגאל הכל, כדי שהערבויות לא יתממשו. הוא יודע שאם יחזיר הכל, כולל הריבית, הבלתי סבירה לדעתו, שהנהיגה הממשלה בשנים האחרונות ושבה הוא רואה סיבה עיקרית למפולת בעסקי בניו, הם יתרוששו וגם הוא יישאר חסר כל.

לכן, מעדיף הורביץ, כנראה, שבניו יפשטו רגל, מפני שהבנקים, גם אם יתאמצו מאד לקחת את כל נכסיהם, יקבלו רק שליש, אולי מחצית, מהחוב האבוד. אחרי פשיטת הרגל, פאפא הורביץ, שיישאר עשיר, יוכל להמשיך להיות אבא טוב לבניו ולסייע להם להתחיל מחדש.

התנועה הקיבוצית עשתה עד כה את ההיפך: שילמה באדיקות קנאית כל פרוטה שהיא חייבת לבנקים. אולי הגיע הזמן שגם הקיבוצניקים, למרות שבדרך כלל אינם חסידיו של יגאל הורביץ, יבדקו — האם בפרשת הסיוע לבניו, אפשר ללמוד ממנו משהו?

עודד ליפשיץ

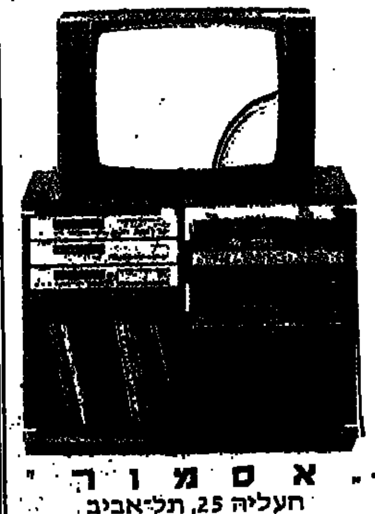
אסמור בע"מ
מערכות סטריאו
טלוויזיות וידיאו ורמקולים
טלוויזיות צבעוניות .... מ־890 ש"ח
וידאו טייפים .... מ־990
פטיפונים .... מ־150
רסיברים .... מ־250
טייפים — דק .... מ־250
מערכות סטריאו משולבות .... מ־445
מערכות בחלקים .... מ־695
רמקולים HIFI + תיבות
מ־20W — 120W .... מ־79
רדיו טייפים ניידים .... מ־180
המחירים הזולים ביותר מכל מרכזי הקניות בארץ
בוא אלינו והשווה מחירים
"א ס מ ו ר"
חעליה 25, תל־אביב
ז'בוטינסקי 72, רמת־גן
אסמור־יעדים, דרך פ"ת 4, ת"א

"המטייל"
camp out !
תרמילי שקי שינה ואביזרי מחנאות
הדרכה ויעוץ במקום
הרצל 78 חיפה 04-645079

"נגיי"
קונה מקררים,
במיוחד
תדיראן + אמקור 5
+ הובלות ותיקונים
03-705201 במשרד
03-794421 בערב.

כל סוגי הרהיטים והמזרונים
פרדייז ועמינח
באספקה מיידית
כל סוגי המיטות והספות וכן מזרוני קינג קויל
תנאים מיוחדים ונוחים מאוד לקיבוצים • מקבלים ויזה
משה לב, הרצל 64, ת"א, טלפון: 03-823591

קיבוץ עין שמר
מחפש גננת
לגן מעורב
עדיפות לבעלות ניסיון
טל' בערב:
06-34420

ל"גרנות" — למעבדת החלב
דרושים:
1. מיקרוביולוג
2. לבורנט — מיקרוביולוג
לטלפן בשעות העבודה: 06-321267-8

דרושה מטפלת מנוסה
בהרצליה — לטיפול בתינוקת, כולל עזרה בבית ליום שלם.
אפשרי כולל מגורים
ד"ר מירי מאון־אלבוי
טל' בבית: 052-550850
משרד (אמנון) 03-250294

מחפשים גננת
או עוזרת לגננת
לגנון תודים בבקעה י־ם
טל' 02-721587
טל' 02-636824

למושב אשלים
דרושים בעלי ידע בגידולי שדה
להפעלת כלים חקלאיים
לפנות לשלום מרכז המשק
טל. 057-34188

מחסן עירוני למפעל הקיבוצי
להשכרה 450 מ"ר
+ קומת משרדים + גלריה
+ מחסן + 2 דונם חצר
03-5564585 מ־7.00—14.00

מעקב

ארוכה הדרך לפרוגרמה

מה אירע, או מה קידם יורם בוטניק, מאז שיטח בפני יאיר שביט (המחלקה לייעוץ ארגוני־חברתי בתק"ם) את מה שכינה "פרוגרמה חדשה לקיבוץ"?

ובכן, שבועיים לאחר אותו מפגש (שתועד ב"דף הירוק", 217, תחת הכותרת "מעדה לקהילה") התכנסו בנען כמה משותפיו לאי־הנחת, לדיון בהצעותיו.

על מפגש זה אין בידינו מידע, אלא רק, שהוסכם בו על הצורך בשינוי ברמת הערכים והעקרונות והוחלט בו להתמקד, בהמשך, בנושאי התעסוקה ומבנה המשק.

על המפגש השני, שהתקיים ב־25.6, בהשתתפותם של 15 חברים מן התק"ם והקבה"א, נתקבל הדיווח הבא:

בין המשתתפים שררה הסכמה באשר לצורך בשינויים והיו שהתבטאו אף בנוסח רדיקאלי מזה של היוזמים. למכשול עמדה העובדה, שרוב המשתתפים נעדרו מן המפגש הקודם ונמצאו בלתי מוכנים במפגש זה.

ראובן שפירא (גן־שמואל), הציג בפני המשתתפים מודל של שיתוף תעשייתי בין־קיבוצי. כדוגמא חיובית לשיתוף כזה הביא את השותפות שבין יפתח, מגל וחצרים בתעשיית הטפטפות, ואת השותפות ("גת") שבין גבעת־חיים א. לגבעת חיים מ., כדוגמא שלילית. נסיונו לתת איפיונים למודל הרצוי, לא עלה יפה, משום חוסר מוכנותם של רוב המשתתפים לדיון רציני בנושא.

כשדובר במודל של קיבוץ תעשייתי, נתגלעו חילוקי דעות. היו שצידדו במתן תגמולים ישירים על עבודה, מאמץ ותפוקה, בעוד אחרים דיברו על הצורך למצוא וליזום עיסוקים אטרקטיביים, שימשכו את חברי הקיבוץ לעבוד בהם.

עמיר לוי (גבעת־ברנר) טען, שקיים בקיבוץ פיגור בדור שלם, מבחינת הידע והכשרת כוח־אדם בתחום הטכנולוגי. "מה טעם בהקמת מבנים, התקנת מכונות וקניית ציוד לתעשייה, שהופכת את העוסקים בה לתלויים בה ובכך כופה על הדור הבא עבודה ועיסוק שאינם לרוחו?" שאל לוי, והשיב בהצעה: "מוטב ללכת עם ההון והידע של הקיבוץ אל מחוצה לו, לשותפויות עם גורמים פרטיים וציבוריים חיצוניים, שיש להם מה להציע לתנועה הקיבוצית. כך תקטן תלות הקיבוץ בתעשייה הקונוונציונאלית ותימנע הקמת מפעלים מן הסוג הקיים כיום בקיבוצים". לוי הביא כדוגמא רצויה את ביח"ר "לגין" ביגור, בו שותפה גם חברה אמריקנית. השותפות הזאת, בין הקיבוץ לאמריקנים, יודע לוי, כבר הצמיחה כמה הישגים, כמו עלייה במוטיבציה ובתפוקה וניהול יעיל.

גם בנושא העבודה השכירה התעורר ויכוח בקרב המשתתפים, ולא ברמה האידיאולוגית דווקא. היו שצידדו במפורש בעבודה שכירה, משיקולים תועלתיים, ואפילו הציעו להסיר את כל הסייגים והמגבלות שהחילו עליה התנועות.

בסיכום אותו מפגש בחולדה, ניתן ביטוי לקשיים הנובעים, בהכרח, מההרכב המגוון, הבלתי־זהה של המשתתפים, הרכב, שאינו מאפשר דיון פורה וממצה. כיוון שכך, הוחלט להפקיד להבא, לקראת כל פגישה, את הכנת נושא הדיון בידי אחד החברים, ע"פ התמחותו, דבר שיבטיח את הסדר, השיטה והתכליתיות במפגשים הבאים.

אי לכך ובהתאם לזאת, נטלו על עצמם עמוס רודנר ועמיר לוי, שניהם מגבעת־ברנר, להכין את הרצאת הפתיחה למפגש הבא. במפגש זה יציג רודנר הצעה משלו לשיטת תגמולים על עבודה, בעוד לוי יציג מודל לעידוד המוטיבציה של החברים בעבודה, ע"י יצירת עיסוקים הולמים.

"שוב ושוב", נאנק בוטניק, "מסתבר, שאי אפשר לרוץ מהר מדי ואין קפיצות דרך. ישנם שלבים ותהליכים שחייבים לעבור אותם בצורה מסודרת בדרך אל השינוי המיוחל".

אבל את זה, הלא, אנחנו כבר יודעים מזמן, ולא נרשה שגילוי זה ישמש לבוטניק אמתלה להירפות ממאמציו.

מפגש נוסף — בחודש הבא.

ר.ק.

בקרוב

עלה נעלה

מחר יפשטו בעמק כיונים, אורחיהם של 2500 צירי ועירת "המחנות העולים", נציגי 7000 חניכי התנועה, מכל רחבי הארץ.

ארבעה ימים וארבעה לילות יעשו הצירים בתנאי מחנה וידונו בהצעות ההחלטה שהעלו החניכים עצמם, במלאות 60 שנה לייסוד התנועה.

החניכים, ממשיכים נאמנים לתורת הקבה"מ, יקראו, בין היתר, לדבקות בתוכנית אלון ולהתיישבות בגולן ובבקעה, בנגב ובערבה, אך יתנגדו להתיישבות ביו"ש ובחבל עזה. כמו כן, הם יביעו תמיכה במו"מ ישיר עם כל גורם פלשתיני שמוכן להידברות, ללא תנאים מוקדמים, למעט תנאי הפסקת הטרור.

במוצ"ש, ה־18.7, יתכנסו הם ואלפי אורחיהם לעצרת חגיגית באמפיתיאטרון ההיסטורי של עין־חרוד, שנגאל משיממונו ושופץ בידיהם להפליא, ויצפו במסכת, שכולה מעשה ידיהם ובביצועם.

לא רבים נותרו כדי לספר על ימי בראשית של "המחנות העולים", אי שם, בסוף שנות העשרים. עוזריה אלון היה שם: "המצב האומלל ששרר בארץ בשנות העשרים, הוא שהביא להקמתה של תנועת "המחנות העולים".

הנוער, בני־הארץ, חיו להם איש איש בעולמו, מבלי לחוש איזו שהיא מעורבות לעניין הציוני. הקמתה של התנועה היתה ריאקציה של קבוצת נערים בגימנסיה "הרצליה" למצב הזה. במקביל התפלגה קבוצת נערים מקהילת הצופים בירושלים, שנקראה לבנון־הצופים, ואלה כמו אלה הגיעו לרעיון של ההגשמה־העצמית".

ההגשמה העצמית, העמדת המושג "אני" אחרי המושג "אנחנו", לקום ולעשות בעצמך במקום להסביר לאחרים שצריך לעשות — אלה היו המאפיינים בתחילה. הם הקימו פלוגת עבודה בחדרה שממנה צמחה קבוצת "החוגים" — שם רשמי עדיין לא היה להם.

בראשית שנות ה־30 אוחדו הקבוצות השונות, אשר התפתחו עד או בנפרד, ומאז קיימת תנועת "המחנות העולים" ("עולים" במשמעות של "האדם העולה" — לא "עולים חדשים").

מה שייחד את חברי התנועה היה מרד בני המעמד הבינוני ביעוד שהעמידו בפניהם הוריהם: להיות עורכי־דין ופרופסורים כאלה ואחרים. במקום זאת הם באו והודיעו שהם הולכים לעבודה. לעבודה ממש. גם בחינוך וגם בהגשמה עצמית.

לא היתה אז שום תנועה אחרת שכיוונה את הנוער הזה לעבודה. "הנוער העובד" עסק בנערים עובדים, "המחנות העולים" הלכו לסקטור האורחי והוציאו את הנוער מהמקומות האלו. זה כלל גם מקומות שבהם "התנועה" נרדפה, כמו בית־הספר הריאלי.

בשלושה תחומים התמקדה התנועה: הראשון, הגשמה עצמית, ללא פשרות, בקיבוצי התנועה; השני, החינוך לעבודה שהיה דבר יום־יומי בקן, ולא מין מושג רחוק למשהו שיבוא בעתיד.

התחום השלישי היה בפעילות החברתית רעיונית המשולבת. שבה ערכי השירה והטיולים ברחבי הארץ היו מרכזיים במיוחד. חרשנו את הסביבה הקרובה ואת כל הארץ בכל מקום נירה. טיולים של יום וטיולים של שבוע עם כל האוכל והפעקלאות על הגב. היו אלה טיולים מאד מגמתיים של יצירת קשר לארץ ובמחשבה התיישבותית.

אני לא מאלה המסתכלים אחורה בזעם ולא בנוסטלגיה. כשאני רואה את חניכי התנועה של היום, הם נראים לי בדיוק כפי שאנחנו נראינו. לא היו אז נפילים כפי שנהוג לספר עליהם. ההבדל הוא, שאז יכלו לגייס מדריכים מבוגרים מהקיבוצים שהדריכו את הבוגרים, והיום זה הרבה יותר קשה. המחסור הזה בהחלט מהווה בעיה.

התנועה תרמה תרומה גדולה לפלמ"ח, להתיישבות, ולהוויה הארצישראלית כולה. מעולם לא שלטה בה המגמה של "להיות לבד". ועוד איפיין אותה חוסר האלמנט העדתי. אם תסתכל במשקי התנועה, תראה בהם אחוזים גבוהים יותר של בני עדות המזרח (בכל שכבות הגילים) מאשר בקיבוצים אחרים. היתה לנו גאוות יחידה: ההרגשה המיוחדת של האחריות ההדדית המפותחת ביותר. היינו מאד ביחד כל הזמן ובכל מעשה. וכל זה התפרש על פני דורות ונמשך עד הימים האלה."

אהוד דור

משלוח לחו"ל או לארץ
זה אמבסדור
העברות דירה בארץ מכל מקום לכל מקום שרות
העברת מטענים מדלת לדלת לכל יעד בעולם
אריזה • עמילות מכס • ביטוח
DOOR TO DOOR SERVICES
PACKING • INSURANCE • DOCUMENATION
טל' 03/5102014
בית גיבור 116, תל־אביב

אוגדנית
Unibind
מכשיר משרדי, לכריכת קטלוגים, מחירונים, עבודות מחקר, דוחות מחשב – כל חומר שחשוב שישכנע ברצינותו ויתקבל בהצלחה.
הזמן להדגמה – ללא תשלום!
רח' גאולה 12,
תל־אביב.
טל: 03-664701/2
זכמקוו

סולרואיז
רולר בלינדס בע"מ
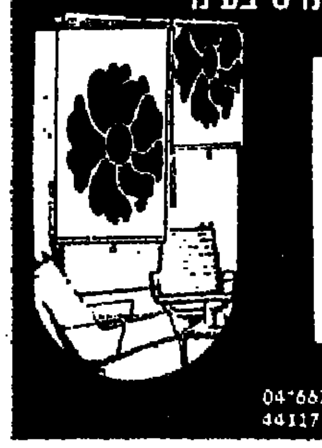
✦ וילונות גליליים.
✦ מסכי הקרנה.
✦ מסכי האפלה.
✦ דפנות ורטיקליים.
✦ דלתות הרמוניקה (אקורדיאון).
✦ פנלים (מחיצה יפנית)
דיזנגוף 282 ת"א
י־ם 02-244132 חיפה 04-662017
המפעל: טל 252953 חנות 441178

קיבוץ סאסא
מעוניין
בגננת־מורה
לשנת תשמ"ח
רצוי מאחד
מסמינרי הקיבוצים
נא להתקשר לחנה
06-988604

ליוצאת קיבוץ
חדר + כניסה פרטית
במרכז הכרמל חיפה
+ כלכלה + שכר
תמורת השגחה על בן 8
וניהול בית
משעות הצהריים.
טלפונים:
04-388318

קיבוץ אורים
מחפש גננת
לגן מעורב (בלי למודה)
לשנת הלימודים תשמ"ח
טלפון ביום
057-920222 (מזכיר)
בערב
057-920514 (אזפירה)

דרושה גננת
לגן מעורב בקיבוץ
בעלת נסיון!
רצוי בוגרת אורנים — בתנאים מיוחדים
ספטמבר עד דצמבר בגן אחד
(החלפת גננת בחופשת לידה)
דצמבר עד סוף השנה בגן תשני
נא לטלפן 06-375111 — במשך היום
06-375438 — אחה"צ ובערב
06-375292 — אחה"צ ובערב

צילום: נועז לניר

רותקין — אדם חופשי

35 שנות עבודה חינוכית, מתוכן 22 בהוראת ביולוגיה, עברו על רותקין (62), אם ל־3, סבתא ל־9, מרכזת ו. קשישים, ומזה 3 שנים הסנדלרית של שדה־נחמיה. עד שהבינה שלא די לחנך ולהתחנך תלמידים ויש לחשוב גם על המחר. וכך, ממש כמו בשירם של א. רייזין ומ. ברנשטיין — „הבה סטישי דק וזך, הבה על ראשי מסמרים — עלי להבין למחר את זוג נעלי התלמיד". הפכה מלמדת לסנדלרית. וכך כבר 3 שנים. צריך לזכור שיש בגליל כאלה שעושים זאת כבר 40 שנה: היא מתחילה.

ומדוע דווקא סנדלרות? כיוון שעוד בנעוריה בצ'כיה, אחד היסודות החשובים עליו התחנכה היה עבודת־כפיים. וכיוון שאביה ואמה אהבו לעבוד בעור ובבדים. וכיוון שרצתה לעסוק במשהו שתועלתו עימי.

אז נכון שכשנודע על כוונתיה, הפילו חבריה בבית־החינוך בכפר־בלום את הספריה מידיהם. ונכון שהמשפחה הזו, הידידים הדתיים הזהירו לה שוב ושוב שבעיירה היהודית היה זה סחורה־הערך שבמקצועות. אליו סוניים רק כי שלא צלחי לעבודה אחרת. אז הזכירה בה השלה ההחלטה לוותר על עבודת מאטור. והחוגר עד אחרון ימיו סינר כחול. עליו רקום „רותקין — בכל הלב".

ואחרי שלמדה את המקצוע אצל זוג סנדלרים בעמיר ושיצאה בטוב טעם את חדר הסנדלריה, היא היכבה לישב על אוטיה כדי בירור עם שיר חדש בלב — אני אדם חופשי. בעיות חינוכיות לא טורדות אותי ויש לי זמן לתחביבים ולמשפחה.

מתקנת ומתאימה נעליים. מקשיבה לאנשים הרבים הנכנסים ולא רק לצורך תיקון הנעל ואפילו נותר לה עוד זמן לתת דרור ליצירתיות, הרבה ההכוונה בתיכה. ע' התקנת תיקים וחגורות, לשמחת בנות הבוקים.

זה אינו מקע עידוד, חלילה, לפרישה משדה החינוך. זהו רק שיר הלל צנוע להסבה המקצועית, והכי חשוב. זוהי רק ההתחלה.

זיוה שילה

מסמך

ממזרח תיפתח הטובה?

המחלקה הרעיונית־פוליטית בתק"ם טווה קשרים ליום סגריר. מתוך ראייה אופטימית ורחוקת טווח, נפגשו אנשיה (יהודה וולמן, עודד דייגי, גורי מיר ויוסקה יהלום) ב־6.7.87, עם אנשי „אמנה" (מוטי שקלר, יואל בן־נון, אורי אליצור וישראל הראל) בעפרה.

הייפגשו שמונה בלתי אם נועדו?

המטרה, כפי שהגדירה וולמן באזני מארחיו — „הצלת המדינה. גישור על פני הבקע הטראגי שנוצר בין תנועת העבודה לציונות הדתית לאומית". אבל, מיהר וולמן להבהיר: „אנחנו כאן באופן לא רשמי. אין לנו מנדט מהתנועה לפגישה אתכם".

אמר גורי מיר: יש לכם ולנו נקודות משותפות. יש בינינו, למשל, הסכמה, שישוב יהודי לא יירד. אם נצליח להגיע להידברות, הרי שהפגישה היתה כדאית.

אמר דייגי: בנוסף לפעולתנו המשותפת בעניין יהדות בריה"מ, יש מקום לקשר בינינו ובין גוש־אמונים. גם אתם מהווים איזשהו חריג בתנועתכם. הייתי רוצה שנהיה מעשיים. מה דעתכם על אמנה חדשה בין דתיים לחילוניים?

אמר אריאלי: אני תוהה, כיצד יכולה להיווצר מסגרת הידברות בין התק"ם ובין גוש אמונים. האם השותפות היא לגיטימית, מוכרת ע"י התנועות, או שהיא עניין לקבוצות מצומצמות משני הצדדים?

אמר שוב וולמן: התק"ם היא תנועה שמרנית. כל מהלך בה הוא מאבק. יש בתק"ם חילוקי דעות קשים. יודעים שאנחנו נפגשים אתכם במטרה לדיאלוג. אם אתם מצפים לשותפות מוכרת וממוסדת — אין סיכוי שהתק"ם תסכים. אבל אם מדובר בקשר, כשלב בתהליך ממושך — לכך יש סיכוי. אין בעיה בשיתוף, שכבר קיים בינינו, בנושא העלייה מבריה"מ. למעשה, בעניין זה ויתרנו על השותפות עם הקבה"א כדי לשתף אתכם, אם כי אנחנו עדיין ממתינים שיצטרף אלינו ואל הקונסנזוס בעניין זה.

אמר הראל: בואו נאתר תחומים לשיתוף פעולה.

אמר בן־נון: הציונות נאבקת כיום על נפשה. החרדים נאחזו היטב ואנחנו במצוקה. עלינו לעשות להצלת המדינה. המצב בתנועה הקיבוצית קשה וכואב אבל גם אצלנו בגוש־אמונים יש שינויים. מורגשת ירידה. לכן כל־כך טראגי הוא הבקע בין תנועת העבודה לגוש־אמונים. אם שם המשחק הוא תקווה ויאוש, אז תפקידנו, שנינו, לתת תקווה. יש אצלנו שנסחפו לקיצוניות בגלל התנהגותה של תנועת העבודה, בגלל אמירה כמו „אילו לא היו שם, לא היו נפגעים". אני כן רואה נקודות משותפות לנו. איננו צריכים לשאוף לשינוי העולם הרוחני איש אצל רעהו ולא לעסוק בגיור. בתחום הדמוגראפי מוסכם על כולנו שאין אפשרות להעמיס, לא דה־פקטו ולא דה־יורה, את האוכלוסיה הערבית על מדינת ישראל. אין פתרונות טוטאליים. אינני רוצה עוד מלחמה. הכרזתו של וייצמן, שתנועת העבודה צריכה להתקפל מהמצע שלה, מעוררת דאגה. שיתוף פעולה מצידנו עם המערך תלוי במה ואיך הוא ינהג. אם הוא יילך לכיוון ר"ץ, אין סיכוי לקשרים. אם התנועה הקיבוצית תדגיש את הקוד המשותף לשנינו — יש סיכוי.

אמר אליצור: כשאין קהל, יש שפה משותפת. הבעיה, מה יקרה כשדבר המפגש שלנו יתפרסם בתקשורת. אני סבור שצריך להוציא את העניין החוצה. יש לתת לו לגיטימציה.

לשירותכם תמיד!

עד־כאן

אחים בוגרים

חמש שנים אחרי „שלום הגליל", בו איבדה את בעלה, הטייס יוסי קלר ז"ל, בשטח לבנון, ייסדה רחלי הורביץ־קלר את „האגודה־לאחים־בוגרים" בגליל העליון.

„אחים בוגרים" הם גברים בני כל הגילים, המתנדבים ללוות יתומי מלחמה ויתומים אחרים, בגילים שבין 6־13, ולהוות עבורם דמות גברית להזדהות. בהיעדר אב. אחת לשבוע ולמשך שעתיים, ניפגש האח הבוגר עם הילד היתום הרחק מביתו ומסביבת נשים. במפגשים האלה אין מכינים שיעורי־בית ואין משתתפים באירועים משפחתיים. הפעולה היא יחידנית ומתבצעת בהתנדבות ע"י כל השותפים לה: האחים הבוגרים, פסיכולוגים, יועצים חינוכיים ואנשי מינהל. התחייבות האח הבוגר היא למשך שנתיים.

רחלי הורביץ־קלר, בת וחברת כפר־גלעדי, נכדתו של נחום הורביץ, איש השומר, אומרת, שלא מצבה האישי אלא עבודתה כמתכנת ומטפלת הניעו אותה למעורבות בהקמת סניף האגודה בגליל העליון.

לצידה של רחלי פועל מני גרופמן, נקלט בקיבוץ, ישראלי, ששהה שנים רבות בארה"ב ופעל שם באגודה דומה.

איתם בראש אחד ובלב חם גם אנשי מחלקת הרווחה במועצה־האזורית־גליל־עליון וד"ר רחל מרקובסקי — משפטנית מאוניברסיטת תל־אביב ויו"ר האגודה הישראלית לאחים בוגרים.

„הנסיון שנעשה בגליל", אומרת ד"ר מרקובסקי, „הוא מיוחד במינו. זו התארגנות קיבוצית ראשונה בנושא, שתשרת את כל האוכלוסיה באזור, כולל קרית־שמונה, המושבים והקיבוצים. המרכז יהיה בקרית־שמונה. כלומר, ילד יתום מקיבוץ ילווה ע"י אח בוגר מקרית־שמונה, או חצור ולהיפך".

„אגודת אחים־בוגרים" בישראל נוסדה ב־1971 וכיום יש לה סניפים פעילים ברוב הערים הגדולות. לד"ר מרקובסקי, מייסרת האגודה, שנעזרה בנסיון ששאבה בארה"ב, אין רקע מקצועי או „סיבה אישית" אבל יש לה קו טלפון פתוח כל שעות היממה, לב רגיש והכרה בנחיצותה של אגודה זאת במדינה למודת מלחמות ומוכת יתמות.

הפעילות באגודה היא על בסיס התנדבותי ומעורבים בה גברים בני כל הגילים, מכל העשירונים, בהם תתי־אלופים ומנהלי־חברות בצד פועלים קשי־יום המתפנים לשעתיים בשבוע מעבודתם, לצורך ליווי והדרכת ילדים יתומים.

באיזור תל־אביב מלווים היום 90 ילדים ע"י „אחים־בוגרים" ורבים מאד מחכים בתור. וכמה בגליל?

מני ורחל מעדיפים שלא לפרסם את מספר הפניות. הוא דומה יאמרו, לאלה שבאזורים אחרים. ואילו ד"ר מרקובסקי מתלוננת: „גבר ישראלי יתנדב למבצעים מסוכנים ולשירות מילואים תוך דקה ומבלי להניד עפעף. הרבה יותר קשה לו להתגייס לפעולה התנדבותית של אח בוגר. למצוא מועמדים זו ממש קריעת ים־סוף".

רחלי הורביץ־קלר (במרכז) עם סבתא יהודית הורוביץ (משמאל) ומזכיר כפר־גלעדי

לרחלי קלר ולמני גרופמן בכפר־גלעדי, ברור שאין כל הבדל בין ילדים יתומים בקיבוצים לבין אלה שבקרית־שמונה. אלה ואלה זקוקים באותה מידה לאח בוגר. מערכת הקשרים המסועפת שקיימת בין הישובים ובין רבדי האוכלוסיה השונים בגליל, מצדיקה ומחייבת פעילות משותפת והתארגנות אזורית גם בנושא „האחים־הבוגרים".

רחלי קלר: „בחיפושי אחרי אח בוגר לילדים שבהם טיפלתי, התברר לי כי בקיבוץ הנושא בעייתי במיוחד. סבך הקשרים הבינמשפחתיים והאחרים בקהילה הקיבוצית, מקיף את הילד ברמויות גבריות גם לאחר מות האב. אבל למצוא מי שיוכל ללוותו כאח־בוגר, מתוך החברה הקרובה — כמעט בלתי אפשרי. הצמדת אח בוגר לילד יתום מחייבת התחשבות ברמה האינטלקטואלית, איתור קווים משותפים, התייחסות לקשרי האח הבוגר עם המשפחה בעבר והבטחת מניעת תחרות עם ילדיו. גם ילדי שלי, המוקפים במשפחה גדולה, אוהבת ותומכת, שיש בה דמויות גבריות להזדהות עימן, גם הם זקוקים לאח בוגר, ואם אפשר — רצוי שיבוא מחוץ לקיבוץ".

מני גרופמן: „בארה"ב הנושא ממוסד. אגודות כאלו קיימות ליד הקהילות. כאן יש התמהים על דבקותנו בהקמת אגודה אזורית משותפת לכל. לנו חשוב שכל האיזור יפעל יחד. אנחנו מחפשים אנשים, שיתנדבו מתוך הכרה, נכונות ורצון ואנו מתכוונים לאנשי כפר־יובל, הגושרים, שניר, קרית־שמונה וחצור. בקיצור — כל מי שמוכנים להקדיש מזמנם שעתיים בשבוע לליווי ילד יתום".

רחלי מוסיפה, כי הקשר שנוצר בין האח הבוגר לילד היתום אינו צומח יש מאין. הוא נרקם לאחר תיאום מוקדם והיכרות ראשונית, הוא נבנה באיטיות ומחייב סבלנות, ובשיאו מוביל לאמון הדדי וקירבה גדולה. אח בוגר אינו מטפלת. הוא יכול להיות גם בן 25 או 60. לא הגיל, אלא התמיכה הניתנת לילד, הקשר, ההוראות עם דמות גברית, הם החשובים.

מני גרופמן מבטל חששות מהשילוב שבין שכבות חברתיות וכלכליות שונות בגליל. אדרבא, הוא מאמין כי דווקא שילוב כזה יאפשר ליותר ילדים יתומים באיזור הגליל לזכות באחים בוגרים.

רונית יהל

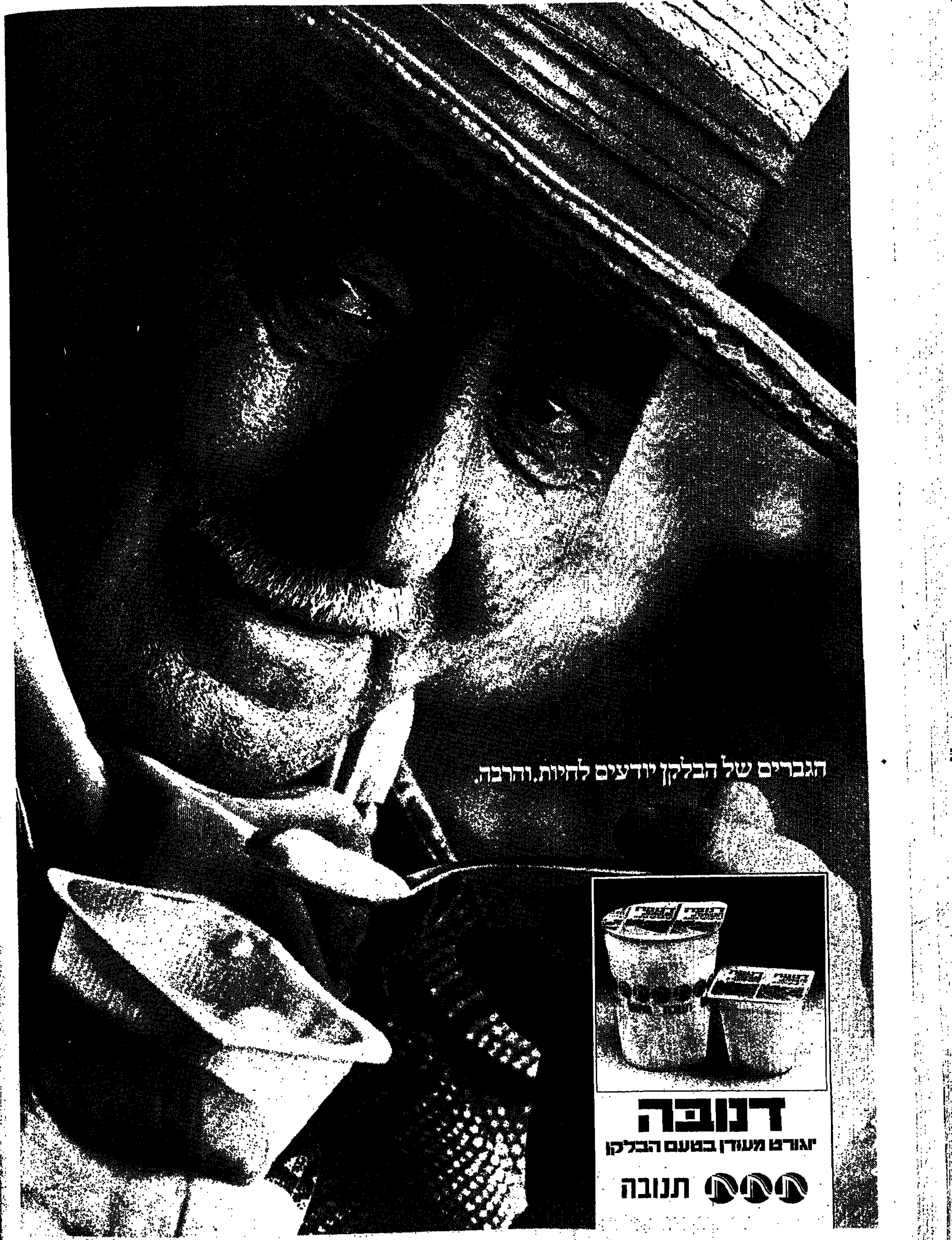

סימה באר

אספקה קטנה

690/התחלה חדשה

היא בת 58 + שלושה גדולים, שכבר עזבו את הבית, מקיבוץ במרכז.

מאחוריה יותר מ־30 שנות נישואין ונסיון ממושך ב„איך להיות ביחד" וקצת ב„להישאר לבד" ו„אין מה להשוות" — היא אומרת בקצב בביטחון ובשטף. היא נאה ומטופחת. אוהבת את החיים, נהנית לבלות בחברת אנשים עם הומור, שונאת קמצנים.

אז אם אתה מעל 55 (גם אם פחות תתקבל בברכה), כדאי לך להכיר אותה. היא כשוונג של התחלה חדשה.

691/מנטליות ארגנטינית

ואם אנחנו כבר בשנתון של בני ה־50, לא נפסח על בת ה־56, ילידת ארגנטינה מקיבוץ במרכז, אם לבת גדולה, שמחפשת חבר לחיים, עד גיל 60.

אומרים עליה „נאה מטופחת ואלגנטית". היא אוהבת: כלבים, ציור, מוסיקה קלאסית וחברה.

היא לא אוהבת — לשבת בבית. מעדיפה אותך (אבל לא הכרחי) קרוב למנטליות הארגנטינית וקרוב לאיזור המרכז.

692/הרחק מן ההמון הסוער

היא לא רגילה לביחד של הקיבוצניקים. כבר מגיל צעיר שאפה ללכת בדרכה הייחודית ונמנעה מלהיות חלק מההמון הקיבוצי.

היום, בגיל 35, היא מוכנה יותר לשמוע ולהשמיע לאחרים. למדה אמנות ואוהבת את ההתרגשות והחוויה שבהיווצרותם של דברים חדשים.

על עצמה היא אומרת שמעולם לא היתה לחוצה מן הצורך להתחתן ולעשות ילדים, אבל היום כבר קשה לה יותר להיות לבד, וכיף לה יותר לעשות דברים ביחד.

היא נראית ומרגישה צעירה מכפי גילה, לפעמים אפילו כמו ילדה, שזקוקה לעצה טובה. לכן היא מעוניינת להכיר גבר, שעבר דברים בחיים, מבוגר נפשית, ושעדיין רוצה להתנסות. בקיצור, אחד שיהיה חבר טוב בלי הרבה סיסמאות.

693/רב תכליתי

היא בת 23, ספורטיבית, אנרגטית, אוהבת לרקוד, מוסיקה (במיוחד דר' אמריקנית) וספורט. לאחר טיול מטרף בחו"ל ושנה (מטרפת?) בעיר הגדולה, היא רגועה, ומעוניינת בחבר „שיאפשר לצחוק, לבכות, לכאוב ולשמוח איתו, שאפשר להשתולל אך גם לשתוק כשצריך. שפשוט יהיה חבר".

אולי אתה מתאים לה ואינך יודע? (היום היא בצפון).

„אם נותר בו קורטוב של רומנטיות, היא תשמח לשמוע ממנו"

694/סוד הצימצום

כיוון שאינה מסוגלת לחשוף עצמה בכתב ולפרט את מעלותיה, היא מבקשת להסתפק בפרטים אלה: בת 42, פנויה + 2, מעוניינת בקשר רציני וכן, עם בחור שיחיה עמה בקיבוצה שבמרכז הארץ.

695/רצינית ביותר

היא עירונית מן הצפון הקרוב (40/170), מורה במקצועה, נאה, משכילה, יצירתית, לא ביקורתית, שמעוניינת לפתוח דף חדש בקיבוץ, דווקא, עם בחור (עד 45) רווק, אלמן או גרוש „בעל נשמה ויופי פנימי שאוהב להעניק ולקבל" ובלבד שלא יהיה נשוי, כי כוונותיה רציניות ותכליתיות!

אתה אמיץ מספיק?

696/לא למרובעים

ציטוט: „אם אינך מרובע ולפעמים עדיין משתובב כילד, אם גם לך חשובים הכנות, החברות והאמון ההדדי, העשייה המשותפת אך גם מרחב המחיה לכל אחד מבני הזוג. אם אתה פתוח לקשר כן, ומוכן להשקיע בקשר כזה — אשמח להכירך".

היא בת 43 + 3, חברת קיבוץ צפוני, ומנית בעיר הגדולה. היא גם נאה, עליזה, נמרצת, פתוחה, סקרנית ואוהבת ת'חיים.

697/החופש תם

היא נראית כילדה, אך היא כבר בת 33, שהתגרשה לא מזמן ונהנתה מהחופשה הקצרה, מיצתה אותה ומוכנה לסיימה, אם יהיה מי שיצדיק זאת. הוא צריך להיות נאה ויותר מכך, פתוח, מרתק, בעל הומור (חוכהו) ונמרץ, שנהנה גם מערבים שקטים ומשיחות בשניים בבית.

אם נותר בו קורטוב של רומנטיות והוא בסביבות 30+, היא תשמח לשמוע ממנו.

698/לא רוצה להיות לבד

בן 53, חופשי מבחינה רגשית (בתהליכים). „לא טוב היות האדם לבדו" — הוא אומר — „וגם אני לא רוצה להישאר לבד".

נמצא בביתו בקיבוץ (בצפון) בסופי שבוע.

נ.ב., הוא אב לילדים קטנים.

699/סימביוזה

27 שנים בקיבוץ (קיבוץ בצפון הקרוב) ועדיין לא יכול בלעדיו.

דורש מעצמו הרבה ותורם לחברה (לפחות מנסה). אוהב ספורט וטיולים בארץ, ואת שאר הפרטים אודותיו תצטרכי, כנראה, לבקש ממנו ישירות.

700/תכנית חומש

צבע עיניים כחול, הגובה 180 ס"מ. משקל? לא כתב. הוא בן 30 מקיבוץ בדרום.

את השנים הבאות החליט להשקיע בבניית־משפחה בעריכת־חתונה ובהולדת־ילדים — וכל מה שכרוך בכל אלה.

אין לו בקשות מיוחדות. יש לו טלפון בחדר. אולי את תוכלי להוציא ממנו יותר פרטים ממה שהצלחתי אני.

701/לא הביישן למד

„סרנאות לרווקים וחוגי פנויים־פנויות, נועדו למי שרוצים להישאר כאלה" (כך הוא טוען).

אז אם את חפצה, כמוהו, בשינוי, כתבי אליו. הוא בן 33, 165 גובה, חובב צלילה, רגיש לאיכות הסביבה ורוצה ביציבות בתחום הרומנטי.

נאה, קצת ביישן, חבר קיבוץ בבקעת הירדן.

702/רצוי וכדאי

רווק, 175/40, מקיבוץ בצפון. חובב צילום, אוהב מאד ריקודים ומוסיקה. מעוניין בך, שמתעניינת (פחות או יותר) באותם תחומים (אם יש לך נוספים, זה בסדרו).

רצוי שתהיי רווקה, את יכולה להיות גם אם לילד וכדאי שתהיי שקטה ונחמדה, עד גיל 36, מאזור הצפון. אם כל זה, זו את — הוא מעוניין בך!

למשיבים: נא לפנות בכתב ברור ובכתיב מלא
אל: סימה באר,
על המשמר, חומה ומגדל 2, תל־אביב.

גרדה כהן

ארוחת ארבע

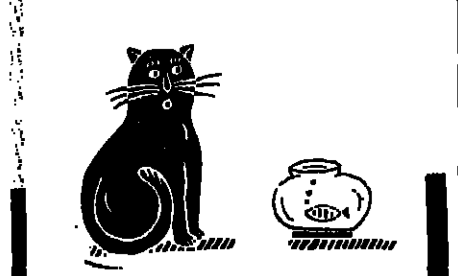

אפשר גם בלי ג'לי

הפירות באו. שפע של מישמש, אפרסקים ושזיפים. אז עושים ריבה, מכינים עוגות ואוכלים ואוכלים ואוכלים. לבריאות!

בצק הנאפה לעוגות יחד עם הפרי מכינים כך:

2½ כוס קמח, מערבבים עם 150 גר' מרגרינה קרה, מוסיפים חצי כוס מים קרים עם קורט מלח. לשים מהר בצק ושמים שעה בקירור.

עכשיו מתחילה החגיגה: מרדדים את הבצק בעובי של 2 מ"מ ושמים על תבנית מרובעת (24 ס"מ). מפזרים בין רחבה פירורי עוגות או עוגיות (אפשר גם פירורי לחם). על זה שמים בצפיפות שזיפים או מישמש או פלחי אפרסקים (הכל פרי חי), מפזרים ¾ כוס סוכר ואופים בתנור חם, כ־45 דקות.

אפשר במקום הסוכר לשים ציפוי על הפירות. מקציפים 3 ביצים שלמות עם חצי כוס סוכר וקצת קינמון לקצף ושופכים על הפירות.

את עוגות הפרי של הקונדיטוריה עושים עם פירות מבושלים בסירופ. לזה מתאימים במיוחד מישמש ואפרסק (דורבכנים). קודם מבשלים חצאי פירות בסירופ. 2 כוסות מים על כוס סוכר. זה מספיק עבור קילוגרם פרי. מבשלים 3 דקות ומקררים.

עושים בצק מספל ורבע קמח עם חצי כפית אפיון, שליש כוס סוכר, 1 חבילה סוכר וניל, 1 ביצה, 70 גר' מרגרינה. מקררים כמה שעות במקרר, מרפדים בבצק הזה את התבנית (עגולה 26 ס"מ) ואופים. על הבצק האפוי שמים פודינג וניל שמבשלים אותו מספל חלב, 1 כף גדושה סוכר ו־1 כף גדושה אבקת פודינג. על זה מסדרים את חצאי הפירות בצפיפות ושופכים מעל לכל ג'לי בוק, אשר מכינים אותו לפי ההוראות שעל האריזה. אפשר גם בלי ג'לי. במקרה זה מחממים כמה כפות ריבת מישמש טובה ומורחים חם על הפירות. כל עוגות הפרי מאוד מאוד אוהבות קצפת (גם הבעל והילדים!).

נשאר לנו הסירופ. אפשר כמובן לעשות את הג'לי במקום עם מים — עם הסירופ. אבל אפשר גם לדלל אותו במים. להוסיף מיץ לימון ולשתות כמשקה קיצי קל ומרענן.

בתיאבון!

ניקוי בלחץ מים

קרים ★ חמים ★ קיטור
לרפת, למוסך, למפעל

מבחר מכונות:
★ 40-170 אטמ'
★ 8×18 ליטר/דקה
★ 2-7.5 כ"ס
★ 30°c-150°c
שירות אמין

שקד את סלום ושות' בע"מ
רח' הדקון 9, רמת־גן טלפון 03-7516142-3

מכנסי „רפי"
להיט לכל גיל

המבחר
הגדול ביותר בארץ
של מכנסיים וחולצות

מכנסי ג'ינס • כותנה •
טרלין פולייסטר • סטיין
גולד ג'ינס • צבעוני •
מכנסיים קצרים
וברמודות. במידות עד 54

לגברים נשים וילדים

חניה חינם!
שעת חניה חינם על כל מכנס
בחניון בית רומנו יהודה הלוי 14
ובחניון פינס
עם הצגת כרטיס החניה בעת הקניה

נשמח לראותכם אלא מה.

כ. ברבר ובנו
בית הרושת למכנסיים „רפי"
לגברים, נשים וילדים
ת"א, דרך יפו 9 בית רומנו טל. 656459 — 03-658539

הודו ונפאל
הטיול הפתוח

נאות הככר
עולם נסתר — נסיעות

טיול בסגנון מיוחד וברוח צעירה
35 יום במחיר — .1,190 $
יציאה: 14.8, 28.8, 18.9, 9.10
ייעוץ והכוונה למזרח הרחוק והטיול הפתוח
יתקיים בכל יום ה' שעה 18:00 במלון פאלאס
הירקון 277, ת"א, חדר 220 טל. 03-5465496/7.

דרושה מטפלת עם לינה
רצוי קיבוצניקית לילדה בת שנה וחצי
לתקופה של שנת לימודים.
תנאים מעולים.
לפנות לת.ד. 1133
רמת־השרון
ולציין מס' טלפון

קונים זהב
ויהלומים גדולים

ZAMLER
יהודה הלוי 143 ת"א
טלפון: 03-235924

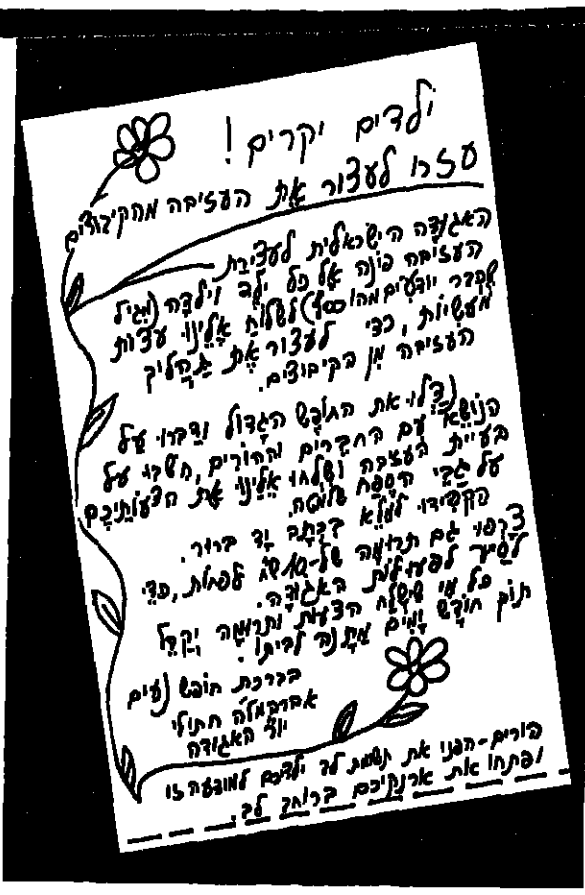

ירוקת

לזר

ספח:

הצעותי בנושא מניעת עזיבה:

____

הצעותי בשימוש בסמים:

____

הנושאים שמגיעים לי עבור ההצעות:

____

מיה אלקטרוניקה בע"מ - יבואנים

שלם 95 שקלים ומערכת הסטריאו בביתך

Eroica
טכנולוגיה מתקדמת

הדגם — החדש!
עם השלט◆

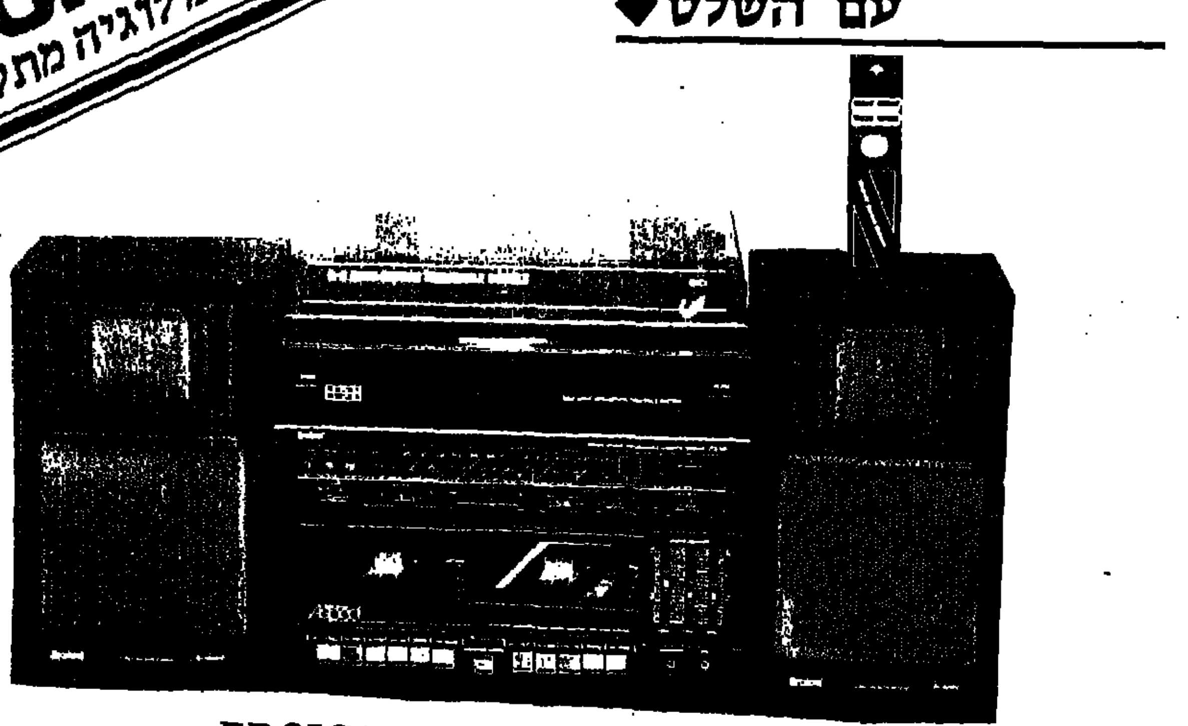

EROICA — TCS-51R (AM/FM)
+ שלט רחוק

המערכת כוללת: טייפ דאבל קסטות הקלטה מהירה + רדיו +
פטיפון יחידה נפרדת + רסיבר 25×2 + רמקולים נפרדים
ושלט רחוק

לקניות מרוכזות תנאים מיוחדים נוספים!

אחריות לשנה

אישור מכון התקנים

מחיר מבצע!!
12 × 95 ש"ח
או —.950 ש"ח במזומן

מכבדים ויזה וישראכרט

להשיג: מיה אלקטרוניקה בע"מ חולון, סוקולוב 131 טל' 03-895508